ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 24 november 2012

INTERVIEW
Prostaatkanker:
Wil je het weten? 5

BOEK
Wouter Tielkemeijer:
Coup Campo Alegre 7

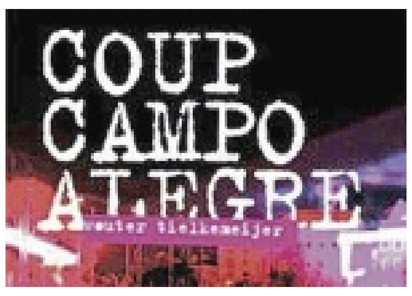

BUSINESS
Sedeck:
Gevoel voor
ondernemerschap 10

400 Voet onder water

Expositie Monique Harbers

De schoonheid en mystiek van de onderwaterwereld van Curaçao is het thema van de expositie die op 30 november in het Maritiem Museum wordt geopend. De expositie 'Minus 400 feet' is de zevende solo-expositie van Monique Harbers.

Tekst: Maritiem Museum Foto's: Ken Wong en Monique Harbers

Harbers maakte voor deze expositie een serie onderwaterfoto's waarvoor ze tot ruim 120 meter (minus 400 feet) afdaalde naar het koraalrif van Curaçao waar sprookjesachtige taferelen tevoorschijn komen. Dankzij de medewerking van Substation Curaçao kreeg ze de gelegenheid om foto's te maken vanuit de mini-onderzeeboot Curasub. Deze mini-onderzeeboot biedt de mogelijkheid om naar de diepten van de Caribische zee af te dalen en een glimp op te vangen van een wereld die zelden door de mens wordt bezocht.

Harbers: "Het belang van het behoud van het koraalrif kan niet vaak genoeg herhaald worden. Voor mij was het doel het vastleggen van de adembenemende schoonheid van het koraalrif zoals het er nu in 2012 uitziet."

Ze had het geluk om een diepwater-Gorgonia te kunnen fotograferen waarvan de poliepen net open stonden. Door de kleuren oranje, geel, roze/paarsachtig verscheen op een diepte van bijna 90 meter een prachtig beeld. Het was voor haar een inspiratie om de originele foto te beschilderen en dat effect wil ze laten zien in een serie canvassen van de Gorgonia.

Monique Harbers: "Voor mij was de beschildering van deze serie als onderdeel van de expositie nieuw om te doen omdat ik tot heden de foto's zo authentiek mogelijk probeerde vast te leggen."

Ze legde ook het wrak van een sleepbootje vast met de camera. Hiermee kwam meteen een terugkerend thema van haar vorige exposities aan bod, namelijk het in beeld brengen van de schoonheid van verval. De sleepboot¸ die al jaren geleden is gezonken, is begroeid met prachtig koraal en omringd door lionfishes.

Speciale foto's

Harbers: "Ik heb een aantal foto's genomen tot een diepte van 120 meter. Dat is een diepte waar duikers niet gauw zullen komen. Naarmate je dieper afdaalt met de Curasub wordt het steeds donkerder, waarbij de blauwe kleurtonen gaan overheersen en dat heeft iets mysterieus. Regelmatig zet de Curasub zijn enorme spots aan en dan word je verrast door prachtige kleuren en patronen."

Op de vraag wat voor haar een foto speciaal maakt, antwoordt ze: "Door een detail te nemen of te spelen met de compositie kan je een foto een beetje mysterieus maken, omdat je je gaat afvragen waar de foto is gemaakt en wat het eigenlijk is. Je hoeft ook niet alles te vertellen over een foto, want dan blijft er nog een beetje mystiek omheen hangen. Het gaat er voor mij meer om dat je door een bepaald beeld 'gevangen' wordt en er simpelweg naar moet blijven kijken en je steeds weer nieuwe dingen ontdekt in datzelfde beeld."

Inspiratie

Harbers vindt haar inspiratie zowel in de natuur, architectuur als in de mensen van het eiland. Ook de fotografen Ansel Adams, Richard Avedon en Anton Corbijn geven haar veel inspiratie. Adams weet landschappen erg mooi vast te leggen, met veel oog voor scherpte en details. Avedon en Corbijn hebben allebei een heel aparte stijl, bijna ongrijpbaar. Je blijft naar een foto kijken, het beeld 'pakt' je gewoon.

De schoonheid van Curaçao

Harbers zoekt vaak naar aparte beelden, plekken, gebouwen en landschappen die mensen nooit eerder hebben gezien of dat men zich gaat afvragen wat het precies is. Het kan ook zijn dat men er geen oog voor heeft en het daardoor niet snel wordt opgemerkt. Bij nader inzien vindt men het toch vaak erg mooi als men zo'n foto van Curaçao ziet en dan vraagt of die foto echt op Curaçao is gemaakt. Zoals reeds eerder gemeld is een steeds terugkerend thema in vorige exposities van Harbers, het laten zien van de schoonheid van verval. Bepaalde beelden krijg je niet meer terug omdat gebouwen zijn ingestort, gerenoveerd of gesloopt. Zo'n foto wordt dan ook een stukje historie. Natuurlijk hoopt ze dan ook dat haar onderwaterfoto's straks niet tot een stukje historie gaan behoren en dat het kleurrijke koraal, dat ze heeft gefotografeerd, niet verdwenen zal zijn in de toekomst.

Monique Harbers

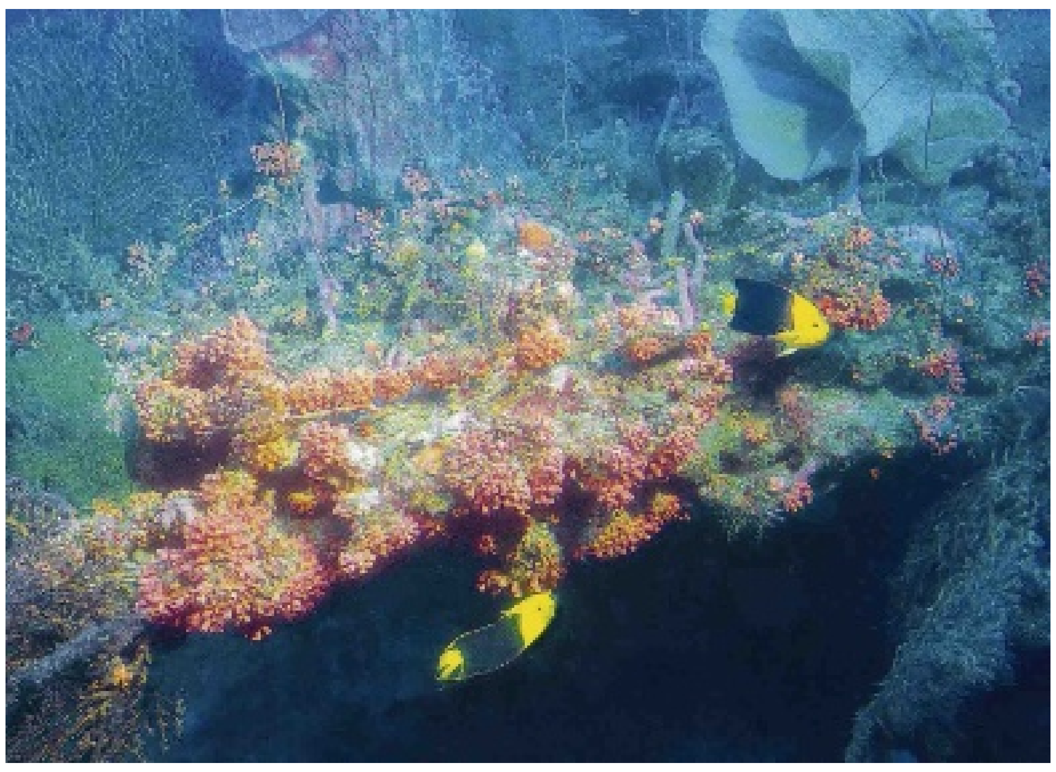

De expositie

De expositie wordt geopend op vrijdag 30 november en is te bezichtigen tot medio januari 2013 in het Maritiem Museum te Scharloo.
Op de begane grond worden onderwaterfoto's op canvas ten toon gesteld en op de eerste verdieping een aantal landschapsfoto's boven water. In het museumrestaurant 'Sails' worden panoramische foto's van het Spaanse water en andere landschapsfoto's op canvas getoond die ook te koop zijn. In de zogenaamde 'Stijlkamer' van het museum kunnen bezoekers ook foto's uit portfolio's bestellen. Men kan dan zelf het formaat kiezen en bepalen of de foto op canvas en op hout gespannen of op aluminium moet worden afgedrukt, dan wel een ingelijste foto moet zijn.
U bent van harte welkom in het Maritiem Museum op vrijdag 30 november om 18.00 uur, met van 18.00 tot 21.00 uur Happy Hour. Tijdens de opening is de entree gratis. Alle tentoongestelde canvassen zijn te koop.

Monique Harbers

Monique Harbers werd in 1968 in Nederland geboren en studeerde aan de Universiteit van Leiden. Daarna deed ze postdoctoraal onderzoek aan de Universidad Carlos III van Madrid. Na in totaal vijf jaar in Spanje te hebben gewoond keerde ze terug naar Nederland. In Amsterdam leerde ze haar op Curaçao geboren man kennen en na 10 jaar in Amsterdam gewoond en gewerkt te hebben, verhuisde ze in 2009 met man en kinderen naar Curaçao waar ze met regelmaat haar foto's van Curaçao exposeert.

Exposities:
2012
Solo Expositie in artiestenruimtes bij Curacao North Sea Jazz Festival
World Trade Center Curacao

Solo Expositie 'Spanish Water'
ABC Marine

Een aantal canvassen werden tentoongesteld bij Mon Art Gallery Renaissance - Rif Fort

2011
Solo Expositie 'Recordar es Vivir'
Landhuis Vredenberg / Primas

Solo Expositie in artiestenruimte/ VIP room bij Curacao North Sea Jazz Festival
World Trade Center Curacao

Solo Expositie 'Diversidat di Korsou'
Landhuis Vredenberg / Primas

2010
Solo Expositie 'Beyesa di Korsou'
Lunchroom Terraza

Voor meer informatie:
www.moniqueharbers.com

ÑAPA 2012
Nr. 42

INHOUD

Expositie Monique Harbers 1
Spotlight 2
Historie: Mea Culpa (1) 3
Gezondheid 4
Prostaatkanker Wil je het weten? 5
Cultuur Agenda 6
Coup Campo Alegre 7
Varia Puzzels 8
Eten en Drinken 9
Sedeck: Gevoel voor ondernemen 10
Business Columns 11
Business Rubrieken 12
In bedrijf 13
Toerisme: Fascinerend Chigaco 14

Colofon

BLADMANAGER
Karin Wooning
EINDREDACTEUR
Hans Vaders
ADVERTENTIES
Marloes Tak
VORMGEVING
Wendela Ataliede
Sarah Kuiper

Aan deze Ñapa werkten mee:
AVVB
Misha Bemer
Marius Bremmer
Monique Casimiri
Verele Ghering
Fred de Haas
Margot Hack
ICC
Erik van Kampen
Sarah Kuiper
Aroena Lakhi
Judice Ledeboer
Roxanne Martha
Wouter Mol
Maritiem Museum
Milangela Plate
Judith Ramautar
Jan de Ruijter
Hans Vaders
May Voges
Miriam de Windt
Ken Wong
Karin Wooning

Ñapa is een publicatie van:
Uitgeverij Amigoe NV
Scherpenheuvel z/n
Curaçao
Tips voor de redactie?
Bel 736-9050
Email napa@amigoe.com
Adverteren?
Bel Marloes Tak
767-2000
advertentienapa@amigoe.com

Kas di Pal'i Maïshi:

Familietraditie van 140 jaar

De betovergrootvader van Jeanine Bernadina bouwde in 1872 een kas di kunuku; het huisje dat we nu kennen als Kas di Pal'i Maïshi (huis van maïsstengels) aan de Weg naar Westpunt. Een typisch éénkamerhuisje uit die periode en gemaakt van klei en koeienmest met een dak geconstrueerd van maïsstengels en -bladeren.

Tekst en foto's: Sarah Kuiper

De ouders sliepen in een bed dat meer wegheeft van een hangmat en de kinderen op matjes op de grond. "Het gehele slaapverblijf is nog precies zoals dit vroeger was", zegt Bernadina, die zelf tot haar elfde jaar in dit huisje woonde samen met haar grootvader, grootmoeder en haar oudste broer, vol trots. Zij weet als geen ander hoe het is om bewoner te zijn van een kas di kunuku en vertelt dit vol passie aan iedereen die haar bezoeken komt.

Wanneer Jeanine Bernadina herinneringen aan het huisje ophaalt, begint ze te stralen. "Als ik het over mijn jeugd heb en over mijn herinneringen aan mijn tijd in dit huisje, word ik blij van binnen." Tot haar elfde levensjaar woonde ze samen met drie andere familieleden in Kas di Pal'i Maïshi, daarna verhuisde ze naar de stad. Toch kwam ze ieder weekend haar grootouders bezoeken en dat deed ze maar al te graag. Haar grootvader woonde op een gegeven moment nog alleen in dit huisje en hij werkte iedere dag vol overgave aan het huisje en de tuin om alles in goede staat te houden. In de tuin verbouwde hij meerdere gewassen zoals maïs, watermeloen en pompoen. Ook had hij er een grote troep geiten rondlopen.

In 1981 nam de Stichting Monumentenzorg contact op met de familie. "Dat ging niet zoals we dat nu gewend zijn. Op een gegeven moment klopte er gewoon iemand op de deur en die vertelde ons iets over Monumentenzorg. Wij hadden geen idee waar deze persoon het over had en ik werd door de familie naar de stad gestuurd." Bernadina vertelt vervolgens dat ze als jonge meid geen flauw idee had waar ze mee bezig was en ze ondertekende een contract met Monumentenzorg. "Gelukkig pakte dit goed voor ons uit en wij hebben ontzettend veel baat gehad bij hun steun en hulp. De 50 jaar daarop volgend zouden zij ons ondersteunen in het onderhoud van het kunuku-huisje." Bernadina moest daarvoor in ruil wel toeristen toelaten in het huisje en hen vertellen over de oorsprong hiervan. Dat deed ze graag en nog steeds komen er zeer geregeld toeristen langs die enthousiast door haar worden rondgeleid.

In 1989 ging het niet meer zo goed met haar grootvader en Bernadina werd geroepen door de buren. "Mijn grootvader belandde in het ziekenhuis. Iedere dag kwam ik hem opzoeken, maar toen ik op een dag verhinderd was heeft hij ons helaas verlaten. De pijn die ik voelde door het verlies van mijn grootvader is onbeschrijflijk, maar deze pijn heeft mij daarop een ongekende kracht en inspiratie gegeven." Ze vond het tijd om de handen uit de mouwen te steken en na de begrafenis van haar grootvader ging ze aan de slag met een kracht en doorzettingsvermogen die ze nooit eerder ervaren had. "Ik denk dat mijn grootvader die kracht aan mij gegeven heeft", zegt ze met een twinkeling in haar ogen.

Allereerst moest er orde op zaken gesteld worden. In de periode dat haar grootvader in het ziekenhuis lag werd er al veel van het erf gestolen. Er waren al een paar geiten verdwenen en ook persoonlijke spulletjes werden ontvreemd. In korte tijd verkocht ze alle geiten die haar grootvader op het erf hield en met de opbrengst kon ze een goede start maken.

Nu zijn we ruim 20 jaar verder en Bernadina merkt dat ze het alleen niet meer kan.

Jeanine Bernadine voor de achterkant van Kas di Pal'i Maïshi

"Gelukkig bieden een paar vrijwilligers uit de buurt hun hulp aan. Daar ben ik zo dankbaar voor."

Bernadina laat mij de tuin zien, waar een groot speelterrein is. Helaas nog niet toegankelijk voor kinderen. Er moet ontzettend veel gebeuren. "Mijn droom is om hier een grote speeltuin te maken voor de kinderen in de buurt. Ik vind het belangrijk om iets te betekenen voor de maatschappij en al helemaal voor de kinderen. Zij zijn toch de toekomst van het land." Ze hoopt dat mensen het belang in gaan zien van een goede speeltuin in de buurt. "Er is in de buurt niets waar kinderen kunnen spelen. Ik heb de ruimte ervoor en er staat ook al een aantal gedoneerde toestellen. Nu moet alleen alles nog veilig en in orde gemaakt worden en daar heb ik hulp bij nodig."

Kas die Pal'i Maïshi is dagelijks geopend. Bezoekers krijgen een leerzame rondleiding over de dagelijkse manier van leven in een kunuku-huisje. De toegang bedraagt 8,75 gulden. "Voor dit bedrag geef ik een rondleiding en vertel ik alles over het leven in een kunuku-huisje. Het is geen verhaal dat ik uit een boek voorlees, alles heb ik zelf meegemaakt. Daarnaast bied ik de bezoekers een kopje koffie aan of iets anders te drinken." Van de opbrengst kan Bernadina ervoor zorgen dat zij haar bezoekers ook wat te bieden heeft. Winst haalt ze hier echter niet uit. Bezoekers kunnen tevens eten in het restaurant dat gevestigd is op het erf van Bernadina.

Inmiddels is Kas di Pal'i Maïshi het enige authentieke kunuku-huisje van het eiland en daar mag Bernadina erg trots op zijn. "Ik vind het een eer om iets dat mijn familie jaren geleden gemaakt heeft nog steeds in stand te kunnen houden en te mogen delen met iedereen die erin geïnteresseerd is. Ik hoop dat men mij wil helpen deze familietraditie voort te kunnen zetten." Iedere kleine bijdrage is van harte welkom op rekeningnummer van de MCB 126.28.24.02 ten name van J. Lindeborg.

Foto van de week

Minerva Mongen-Manuela maakte deze indrukwekkende foto eind oktober, even over half zeven 's ochtends bij de dam van Muizenberg.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem naar napa@amigoe.com

Thuis

Sinterklaas is leuk... Voor de kinderen

Als ouder kan ik inmiddels zeggen, dat ik het heel leuk vind als die Goedheiligman komt, maar dat ik het nog leuker vind als hij weer gaat. Al die stuiterende kinderen is best leuk voor een tijdje, maar het moet niet te lang duren.
In Nederland liggen in augustus de pepernoten al in de supermarkt. Ik weet niet of dat op Curaçao ook zo is. Hier ontstaat dan meteen de eerste discussie van die paar die elk jaar weer terugkomen.
Moet dat nou, zo vroeg, dat snoepgoed. De kinderen snappen er niets van, allemaal commercie. Waarop de tegenpartij (meestal de commercie) roept dat dat allemaal wel meevalt.
Een andere discussie die ook elk jaar terugkeert is deze: wij willen geen zwarte pieten, dat is discriminatie. Rassenverschil van vroeger, dat in stand wordt gehouden. Waarop de tegenpartij roept: zwarte piet is zwart vanwege het roet uit de schoorstenen. Daar zit geen rassenverschil in. Hij was het blanke hulpje van de Sint, zwart geworden door het roet.
Vorig jaar ontstond er een nieuwe discussie in Leeuwarden. Vanweg het schrappen van een stuk van de route die Sinterklaas altijd rijdt, planden ondernemers aan dat geschrapte stuk een eigen intocht met een eigen Sinterklaas. Op hetzelfde tijdstip als de officiële ontvangst van de Sint een paar pleinen verderop. Dit weer tot grote woede van de organisatie, want stel je voor dat deze twee Sinten elkaar per ongeluk tegen komen onderweg. Wat moeten de kinderen daar wel niet van denken.
Sinterklaas is toch wel een heel Hollands fenomeen. Daarom is het ook zo leuk dat de inwoners van Leeuwarden iets kunnen leren van het Sintgebeuren op Curaçao. Als kind weet ik niet beter of op de grote kruispunten op het eiland stonden meerdere Sinterklazen, met hun pieten, in open jeeps te wachten tot hun verkeerslicht op groen sprong. Curaçao kent één Sinterklaas en heel veel hulpsinterklazen en als de Sint op de plek aankomt waar hij hoort te zijn is hij de echte Sinterklaas voor deze kinderen.
Sinterklaas is gewoon een mooi feest. Laten we dat zo houden. Hier, maar zeker ook op Curaçao. Alleen de pieten op Curaçao hebben het iets zwaarder te verduren dan de pieten in Nederland. Vanwege de warmte loopt het roet ze zo soms in de nek en dan die liedjes die de kinderen zingen hé: zwarte piet, kabriet. En dan mag je ze tegenwoordig niet eens meer meenemen in die zak van Sinterklaas. Ik ga wel hoor. Ik wil wel mee naar Spanje. Het is weer een stukje dichter bij huis. Zwarte piet kabriet, hoort u mij, zwarte piet, kabriet.

Monique Casimiri

‘Mea Culpa’ (1)

In eerdere artikelen zijn de lezers van Ñapa meegevoerd langs bekende en minder bekende mijlpalen in de geschiedenis van de slavernij.
Nu neemt onze medewerker Fred de Haas u mee op een zoektocht naar het geweten van het rooms-katholieke Spanje en Portugal in de eerste eeuwen na Columbus.
Hij probeert het antwoord te vinden op de vraag hoe het rooms-katholicisme in het reine kon komen met wat ieder weldenkend mens, ook de mens van de 16e en 17e eeuw dus, moet hebben ervaren als een groot onrecht.
We zullen op grond van voornamelijk Spaanse bronnen zien hoe geleerde katholieke geestelijken zich met allerlei argumenten in duizend bochten wrongen om zowel God als de slavenhandelaar te kunnen behagen. En we zullen ook kennismaken met dappere Broeders (frailes) die, in het belang van de tot slaaf gemaakte Afrikanen, het gevecht met de autoriteiten niet uit de weg gingen en bereid bleken hiervoor een onvermijdbare prijs te betalen.

Pas in 1839 spreekt Gregorius XVI zich uit tegen slavernij van de Afrikanen.

Tekst: Fred de Haas

Pausen, priesters en prelaten maakten in die eerste eeuwen na Columbus allemaal nog deel uit van een cultuur waarvan het instituut ‘slavernij’ nog niet helemaal was uitgebannen. Ze acteerden nog altijd tegen het verre decor van een klassieke beschaving die ‘slavernij’ nog niet beschouwde als iets onmenselijks. Zij voelden zich nog steeds gesteund door denkers als Aristoteles die had gezegd dat niet alle mensen gelijk waren...
Dat klassieke decor begon echter langzaam te veranderen. Het tijdperk kantelde en er kwam plaats voor een ‘geweten’ dat lastig begon op te spelen. Er moesten morele keuzes worden gemaakt. Wat te denken van slavernij? Deugde het of deugde het niet? Of deugde het een beetje?
De leiders van de Kerk werden als de hoeders van de moraal en de gidsen van het geweten geacht zich over dat soort vragen uit te spreken. In 1537 keerde paus Paulus III zich tegen de slavernij van de ‘Indianen’, maar pas driehonderd jaar later, in 1839, deed paus Gregorius XVI dit met betrekking tot de Afrikanen.
Hoe speelde men het klaar om de stem van het geweten tot bedaren te brengen toen er op grote schaal handel werd gedreven in mensen die allemaal zwart waren en uit Afrika werden gehaald?
Het antwoord is simpel: geld bleek sterker dan de moraal.

Arbeidskrachten
Omdat de Turken in 1453 Konstantinopel (Istanbul) hadden veroverd en de toevoer van slaven uit het Zwarte Zeegebied hadden afgesloten, moesten de eigenaars van de grote plantages in het Middellandse Zeegebied gaan omzien naar arbeidskrachten uit andere landen.
Die gebieden werden gevonden in Afrika. De zeevarende Portugezen hadden al geconstateerd dat er in Afrikaanse gebieden een grote binnenlandse slavenhandel bestond waar ze alleen nog maar op hoefden in te spelen. De Afrikaans-Europese slavenhandel kende een voorspoedige geboorte en zou in de eeuwen daarna een drukke en sinistere toekomst ingaan.

Natuurlijk was dit alles niet onopgemerkt gebleven in het katholieke Rome. Maar paus Nicolaas V had in zijn bul ‘Romanus Pontifex’ (1454) aangegeven dat wat de koning van Portugal op dat gebied deed welgedaan was mits hij maar streed tegen de vijanden van het geloof. In 1462 kwam er wel een brief van Pius II waarin deze een bisschop vermaande om niet toe te staan dat mensen tot slaaf werden gemaakt omdat zoiets een bekering tot het ware - katholieke - geloof in de weg stond, maar deze zou geen consequenties hebben.
Dat alles speelde zich af enige tientallen jaren voordat Amerika door Columbus werd ‘ontdekt’. Wat er daarna zou volgen heeft niet opgehouden het leven en denken in de West-Indische gebieden en Zuid-Amerika te beïnvloeden.

Afrikanen
Toen sommige geestelijken, onder wie de bekende Spaanse dominicaan Bartolomé de las Casas, zagen dat de inheemse, Indiaanse bevolking niet bestand was tegen dwangarbeid in de mijnen en op de plantages in de koloniën gaven ze het - goedbedoelde - advies om in plaats van de inheemse bevolking Afrikanen dat werk te laten verrichten. Paus Paulus III verbood toen in een schrijven van 1537 aan de aartsbisschop van Toledo om mensen tot slaaf te maken. In die brief sprak hij over ‘westelijke’ en ‘oostelijke’ Indianen en ‘andere mensen’. Wie die ‘andere mensen’ waren werd in het midden gelaten en gemakshalve genegeerd. De zaken konden rustig worden voortgezet. In 1553 vraagt de bankier Hernando de Ochoa aan prins Filips, de latere Spaanse koning Filips II uit de Tachtigjarige Oorlog, om toestemming 23.000 zwarten naar ‘Las Indias’ (West-Indië) te mogen vervoeren. Filips vroeg toen om raad aan verschillende vooraanstaande theologen, niet zozeer om te informeren of slavenhandel eigenlijk wel mocht, maar om te weten te komen of die handel wel nuttig was voor de Spaanse koloniën.

Paulus III keert zich in 1537 tegen de slavernij van de ‘Indianen’.

Een discussie
Omdat de geestelijke heren vaak zelf geen antwoord wisten op vragen over de slavenhandel gingen ze ook bij elkaar te rade. Zo stelde de Fray Bernardino de Vique de volgende vragen aan de theoloog Fray Francisco de Vitoria (1483 - 1546) in zijn ‘Carta del maestro fray Francisco de Vitoria al padre fray Bernardino de Vique acerca de los esclavos con que trafican los portugueses, y sobre el proceder de los escribanos’, Anuario de la Asociación Francisco de Vitoria, III, p. 38-40):

Vraag: mochten Afrikanen die in binnenlandse oorlogen door andere Afrikanen krijgsgevangen waren gemaakt als slaaf worden gekocht?

Antwoord van Vitoria: ‘los portugueses no son obligados a averiguar la justicia de las guerras entre los bárbaros. Baste que éste es esclavo, sea de hecho o de derecho, y yo le compro llanamente’.
(vert. De Portugezen zijn niet verplicht om na te gaan of oorlogen tussen barbaren legitiem zijn of niet. Het is voor mij voldoende reden om iemand te kopen als ie slaaf is, verdiend of onverdiend).

Vraag: mochten Afrikanen die ter dood waren veroordeeld tot slaaf worden gemaakt?

Antwoord van Vitoria: ‘siendo tierra donde se puede uno facer esclavo por muchas maneras y voluntariamente venderse, ¿porqué no se podrá voluntariamente dar por esclavo del que le quisiere rescatar (...)? Parésceme que se puede tener por esclavo por toda la vida’.
(vert. Omdat het hier gaat om een land waar je op zoveel verschillende manieren tot slaaf kan worden gemaakt en je jezelf ook als zodanig kan verkopen, zie ik niet in waarom je zo iemand niet als slaaf kan aanschaffen. Het lijkt me dat je zo iemand zelfs levenslang als slaaf kan houden).

Vraag: mochten Afrikanen worden verleid met snuisterijen en gevangen worden genomen zodra ze voet aan boord van de schepen hadden gezet om die snuisterijen nader te bekijken?

Antwoord van Vitoria: ‘sin duda si se tuviese por cierto que los portugueses se alzan con ellos por aquella forma y ruindad, yo no sé por dónde los pueda nadie tener por esclavos’.
(vert. Als je zeker zou weten dat de Portugezen zulke gemene streken met hen zouden uithalen, dan zou ik geen goede reden weten waarom die mensen tot slaaf gemaakt zouden kunnen worden).

Dus alleen in het laatste geval vond theoloog Vitoria dat de Afrikanen geen slaaf mochten zijn.

Met dat soort uitspraken viel voor zowel slavenhandelaar als geestelijke wel te leven!

Fray Domingo de Soto (1494 - 1560)
Het is verbazingwekkend hoe traditioneel orthodox en naïef er in die tijd werd gedacht. Zo zegt Fray Domingo de Soto (omstreeks 1550) dat er in het ‘Paradijs’ geen barbaren en onwetenden waren, maar na de ‘zondeval’ wel. Als straf voor de zondeval deden dienstbaarheid en slavernij hun intrede. De chaos die was veroorzaakt door de zondeval moest worden gecorrigeerd door Gezag en Wetten. Het Recht moest dus vaststellen wanneer ‘dienstbaarheid’ (lees: slavernij) was toegestaan. Aldus De Soto.

Domingo de Soto.

Maar er lieten zich ook andere stemmen horen. Die tijd werd nu eenmaal gekenmerkt door een voortdurende golfbeweging van ongemakkelijke argumenten pro en contra.

Bartolomé de las Casas (1484 - 1566)
De dominicaan Bartolomé de las Casas die spijt had van zijn vroegere idee om voor het zware werk in de mijnen en op de plantages de Indianen te laten vervangen door Afrikanen, klaagde in zijn ‘Historia de las Indias’ (1552) de omstandigheden aan waaronder de Afrikanen werden gevangengenomen (Obras escogidas, Madrid Biblioteca de Autores Españoles, no 95 en 96):

‘no eran sino guerras crueles, matanzas, captiverios, totales destruiciones y anihilaciones de muchos pueblos de gentes seguras en sus casas y pacíficas, cierta damnación de muchas ánimas que eternamente perecían sin remedio, que nunca los impugnaron, ni les hicieron injuria, ni guerra, nunca injuriaron ni perjudicaron a la fe ni jamás impedirla pensaron y aquellas tierras tenían con buena fe...’
(vert. Het waren gewoon wrede oorlogen, slachtpartijen en mensenroof, verwoesting en vernietiging van vele volken die veilig en vredig in hun huizen woonden, een zekere verdoemenis van vele zielen die onherroepelijk en voor eeuwig verloren gingen, die ons nooit hadden bestreden, nooit kwaad hadden berokkend of oorlog tegen ons hadden gevoerd, die nooit van plan waren geweest het geloof schade toe te brengen of er een barrière tegen op te werpen en die te goeder trouw die landen bewoonden...’

Portugese koningen als Hendrik de Zeevaarder hadden schuld omdat zij degenen waren die hun mensen toestemming gaven om handel te drijven in Afrika.
Het valt overigens op dat de Spaanse theologen zich voornamelijk richtten tot de Portugese kooplui. Dat was logisch, omdat vanwege het verdrag van Tordesillas immers alleen de Portugezen het monopolie hadden op de handel in dat gebied.

Bartolomé de las Casas stond gelukkig niet alleen in zijn opvattingen. De aartsbisschop van Mexico, Alonso de Montúfar, ook een dominicaan, schreef in 1560 een brief aan Filips II waarin hij om afschaffing van de slavenhandel en de invrijheidsstelling van de ‘zwarten’ vroeg:

‘(...) suplicando a Vuestra Majestad, si hay causas que el dicho captiverio de los dichos negros escusen y permitan, nos lo mande hacer saber para que depongamos los escrúpulos que de lo susodicho han nacido y nacen y, si de ello se engendrase algún escrúpulo en los de Vuestro Real Consejo, mande proveer lo que convenga al servicio de Dios Nuestro Señor y descarguo de vuestra real conciencia y de los de vuestro Real Consejo y placerá a Nuestro Señor que, cesando este captiverio y contratación, como hasta aquí han ido a rescatarles los cuerpos, habrá más cuidado de llevarles la predicación del Santo Evangelio, con que en sus tierras sean libres en sus cuerpos y más en las ánimas, trayéndolos al conocimiento verdadero de Jesucristo.’ (Francisco del Paso y Troncoso, Epistolario de Nueva España, 1505 - 1818, Mexico, José Porrúa, in 16 delen).
(vert. (...) smeken wij Uwe Majesteit om, als er redenen zijn die de gevangenschap van genoemde zwarten zouden rechtvaardigen en veroorloven, ons dit te laten weten zodat wij de gewetensbezwaren die het bovenvermelde (onrecht) bij ons hebben opgewekt en nog steeds opwekken van ons af kunnen zetten; en als er enig gewetensbezwaar vanwege dit onrecht mocht rijzen bij de leden van uw Koninklijke Raad, smeken wij u om ervoor te zorgen dat het nodige wordt gedaan in het belang van de dienst aan God Onze Heer en de ontlasting van uw koninklijk geweten en van dat van de leden van uw Koninklijke Raad; dan zal het Onze Heer behagen dat, door het stopzetten van die gevangenschap en mensenhandel, er meer zorg zal zijn om hen (lees: de Afrikanen) het Heilig Evangelie te prediken waardoor ze in vrijheid in hun landen kunnen leven, vrij van lichaam en, vooral, van ziel, door hen te leiden naar de ware kennis van Jezus Christus.’

Aan de ene kant is het een overbeleefde brief - de bisschop was volkomen afhankelijk van de Spaanse koning - en aan de andere kant een slimme brief. De bisschop wil doodeenvoudig van zijn gewetensbezwaren af en daarom legt hij de verantwoordelijkheid hiervoor bij de koning. Erg dapper was het allemaal niet, maar de bisschop deed tenminste iets. En dat zou je van veel priesters en bisschoppen uit de twintigste eeuw niet kunnen zeggen. Menig geestelijke boog in de afgelopen eeuw voor misdadige Zuid-Amerikaanse dictators. Gelukkig waren er ook figuren als de dappere Braziliaanse bisschop Dom Helder Câmara en de moedige Ernesto Cardenal uit Nicaragua. Deze laatste kreeg, helaas, te maken met de opgestoken vermanende wijsvinger van paus Johannes Paulus II.

(Wordt vervolgd)

Aartsbisschop van Mexico Alonso de Montúfar vroeg Filips II om afschafing van de slavenhandel en invrijheidsstelling van de ‘zwarten’.

Bartolomé de las Casa klaagt in 1552 de omstandigheden aan waaronder de Afrikanen worden gevangengenomen.

Medisch

Vragen over… glaucoom

Tekst: Wouter Mol

Wat is glaucoom?
Glaucoom is een verzameling van oogaandoeningen waarbij de druk van het vocht in de oogbol te hoog is in relatie tot wat de oogzenuw kan verdragen. De doorbloeding van de oogzenuw is dan niet meer voldoende waardoor deze geleidelijk afsterft. Het gevolg hiervan is dat het gezichtsveld van de patiënt, vanuit de ooghoeken naar het midden toe, steeds kleiner wordt. Als glaucoom niet wordt behandeld, kan het uiteindelijk tot blindheid leiden.

Wat zijn de klachten van glaucoom?
Als u glaucoom hebt, merkt u dat lange tijd niet op. Dat komt omdat het geen pijn doet. Het geeft zelfs geen drukgevoel. Bovendien blijft uw gezichtsscherpte nog heel lang bewaard. U ondervindt lange tijd geen wazig zicht, en de kleinste details blijft u zien. Of u een bril draagt of niet, heeft er dus helemaal niets mee te maken. Wat er eerst, en steeds verder, wordt aangetast is het gezichtsveld. Het gezichtsveld is het beeld dat een oog kan overzien terwijl het niet beweegt. Als daar heel traag stukken uit verdwijnen, valt dat minder snel op. Daarbij komt nog dat de verdwenen stukken niet als zwarte vlekken in het gezichtsveld verschijnen. Want die stukken worden ingevuld door de hersenen, aan de hand van de informatie die de hersenen over de omliggende zones in beeld ontvangen. Pas als er nog heel weinig informatie uit het oog naar de hersenen komt, zakt het door de hersenen opgebouwde kaartenhuis in elkaar, en wordt u plotseling geconfronteerd met uw zware handicap. Op dat moment heeft het oog al vrijwel het volledige gezichtsveld verloren. In laatste instantie verliest het oog ook nog het scherptezicht, en is het dus volledig blind.

Wat kunt u zelf aan glaucoom doen?
De belangrijkste oorzaak van hoge oogdruk is onvoldoende afvoer van inwendig oogvocht. Dit probleem ligt enkel en alleen in het oog zelf. Dit kunt u dus niet beïnvloeden door levensstijl, voeding, of de mate waarin u de ogen inspant tijdens werk of vrije tijd. En de bloeddruk heeft ook geen rechtstreeks verband met de oogdruk. Stress kan de oogdruk lichtjes doen stijgen, maar niet in die mate dat het een belangrijke oorzaak van de drukstijging wordt. Slechts in heel uitzonderlijke gevallen kunt u zelf schuld hebben aan uw hoge oogdruk. Zo kan bij een fanatieke yogabeoefenaar die vaak de kopstand aanhoudt, de oogdruk toenemen door de zwaartekracht.
De bloedcirculatie kan wel invloed uitoefenen op de oorzaak van glaucoom, een slechte doorbloeding van het oog, kunt u meer beïnvloeden. Zo stopt u beter met roken. En een te lage bloeddruk is schadelijker dan een te hoge. Als u behandeld wordt voor hoge bloeddruk, mag u deze dan ook niet té laag laten brengen.

Hoe kan je glaucoom behandelen?
Als u glaucoom hebt, moet u voor de rest van uw leven op controle bij de oogarts blijven. De behandelingen stabiliseren het ziekteproces door de oogdruk te verlagen. Zo wordt verder verlies van gezichtsvermogen tegengehouden, maar genezen doet die oogdrukverlaging niet. Niets garandeert dat u na verloop van tijd geen andere of bijkomende behandeling nodig hebt om blindheid te voorkomen.

De behandeling kan bestaan uit:
- Oogdruppels: De oogarts beoordeelt op basis van verschillende factoren (zoals hoogte van de oogdruk en gezondheidstoestand) welke oogdruppel voor u de meest geschikte is. U moet elke dag de druppels in uw ogen doen, zonder onderbreking. U druppelt het beste altijd rond hetzelfde tijdstip van de dag,
- Laserbehandeling: Deze behandeling is pijnloos en vereist geen ziekenhuisopname. De laser maakt microscopisch kleine gaatjes in de afvoerkanaaltjes, zodat het inwendige oogvocht beter weg kan. Dit kan ter vervanging van oogdruppels, of als bijkomende behandeling wanneer oogdruppels onvoldoende resultaat geven. In dat laatste geval moet u de oogdruppels na de behandeling nog steeds gebruiken. Het effect van een laserbehandeling houdt namelijk zelden langer dan 3 jaar aan.
- Operatie: Wanneer oogdruppels of laserbehandeling onvoldoende resultaat geven kunt u geopereerd worden. Er wordt een opening in de oogbal gemaakt waarlangs het teveel aan oogvocht kan ontsnappen naar de bloedbaan. Zoals bij elke operatie kunnen er zich complicaties voordoen. Hierbij gaat het vooral om bloeduitstorting, infectie, cataract en verlies aan gezichtsvermogen. Een operatie kan de oogdruk verlagen voor de rest van het leven. Maar soms gaat de druk toch opnieuw omhoog. Dan kan de oogarts opnieuw oogdruppels voorschrijven. Of er wordt nog eens geopereerd, en dan eventueel met een andere techniek.

Wat kan je doen om schade door glaucoom te voorkomen?
In verband met glaucoom wordt vaak geadviseerd om na het veertigste levensjaar regelmatig, eens in de vijf jaar, de ogen door een oogarts te laten controleren. Dit advies is dringender naarmate er meer risicofactoren zijn. Naar schatting weet slechts de helft van de mensen met glaucoom dat zij de ziekte hebben. Als u glaucoom op tijd ontdekt kunt u het goed laten behandelen.

Wat is acuut glaucoom?
Naast de sluipende, chronische vorm van glaucoom die hier wordt besproken, bestaat er een andere, acute vorm. Acuut glaucoom komt minder vaak voor dan de chronische vorm. De druk loopt pijlsnel op (binnen enkel uren) tot zeer hoge waarden, doordat de afvoer van het inwendige oogvocht plots totaal blokkeert. De uitgesproken pijn en het plotse wazig zicht doen iemand met acuut glaucoom meestal op spoedopname belanden. De behandeling dient ook snel ingesteld te worden, want anders is het ernstig verlies aan gezichtsvermogen blijvend.
Acuut glaucoom komt meer voor bij vrouwen en bij verziendheid of cataract (grijze staar). Het is ook belangrijk om te weten dat sommige geneesmiddelen een aanval van acuut glaucoom kunnen uitlokken. Dit kunt u lezen in de bijsluiters van heel wat geneesmiddelen, vooral deze tegen verkoudheid, diarree, depressie en de ziekte van Parkinson. Het gaat hier steeds om acuut glaucoom. Op chronisch glaucoom hebben deze geneesmiddelen geen invloed.

Verschillende stadia van glacoom. Linksboven de normale situatie, daarnaast beginnend glaucoom. Linsonder een gevorderd glaucoom en rechtsonder een laat stadium.

Wouter Mol is huisarts te Curaçao

Mens & Psyche

Schrijven en psyche

Denkt u eens terug aan de laatste keer dat u zich gefrustreerd, blij of verdrietig voelde en ga eens na wat u het liefst met deze emoties wilde doen of hebt gedaan. In geval u graag internet en/of over een smartphone beschikt is de kans groot dat u zegt dat u meteen via Ping of Facebook uw frustratie, verdriet of blijheid met uw vrienden hebt gedeeld. Anderen gaan een eind wandelen, praten met een huisgenoot of bellen een vriend(in), broer, zus of ouder.

Tekst: Milangela Plate

Mensen willen in een dergelijk geval nu eenmaal graag hun hart luchten. Als we hiertoe de juiste uitlaatklep kiezen dan kan het uiten van onze emoties ons helpen ons beter te voelen of goed te blijven voelen.

Milangela Plate is psycholoog/gerontoloog.
Email: milangela.plate@takecare.an

Een vertrouwenspersoon kan zo'n uitlaatklep zijn, maar ook een stuk papier kan dat zijn.

Schrijven is zeer geschikt voor het verwerken van heftige emotionele gebeurtenissen. Om deze reden geven therapeuten soms hun cliënten, bij wie sprake is van onverwerkt leed, gerichte schrijfoefeningen mee naar huis als onderdeel van de behandeling. Deze vorm van schrijven wordt 'expressief schrijven' genoemd en gebeurt volgens bepaalde instructies. Door (herhaaldelijk) te schrijven over een stressvolle, angstige of traumatische gebeurtenis en uw gedachten en uw emoties die ermee gepaard gaan, vindt er verwerking plaats. Dat wil zeggen: betreffende gebeurtenis krijgt een nieuwe betekenis en er kan een proces van acceptatie en loslaten op gang komen. Uit onderzoek blijkt dat expressief schrijven positieve gevolgen heeft voor de fysieke en mentale gezondheid.

Emoties en schrijven
Zowel in de Verenigde Staten als in Europa zijn onderzoeken verricht naar de effecten van expressief schrijven op de gezondheid van mensen: de onderzochten werd meestal gevraagd om gedurende een bepaalde tijd (zes maanden bijvoorbeeld) dagelijks 10 tot 30 minuten te schrijven over een stressvolle of traumatische ervaring en hun emoties en gedachten daarbij. Resultaten laten doorgaans zien dat mensen in de eerste paar dagen na de schrijfopdracht emotioneler kunnen worden, waarna hun klachten echter verminderen. Deze klachtenreductie komt daarbij tot uiting in onder meer een lagere bloeddruk en hartslag en verminderde angst en somberheid, dan bij aanvang van het onderzoek.
Onderzoeken zijn onder diverse groeperingen verricht. Zo bleken faalangstige studenten die voorafgaand aan examens schreven over hun gedachten en gevoelens, betere resultaten wisten te behalen dan de studenten die niet schreven. Mensen die recent waren ontslagen en vervolgens schreven over bijbehorende emoties, bleken sneller weer aan een nieuwe baan te komen dan degenen die niet schreven over hun emoties. Ook overbelaste mantelzorgers bleken gebaat te zijn bij schrijfopdrachten.

Ook bij rouwverwerking wordt expressief schrijven veel toegepast. Het verliezen van een dierbare kan immers heftige gevoelens en gedachten oproepen, die eveneens om verwerking vragen.

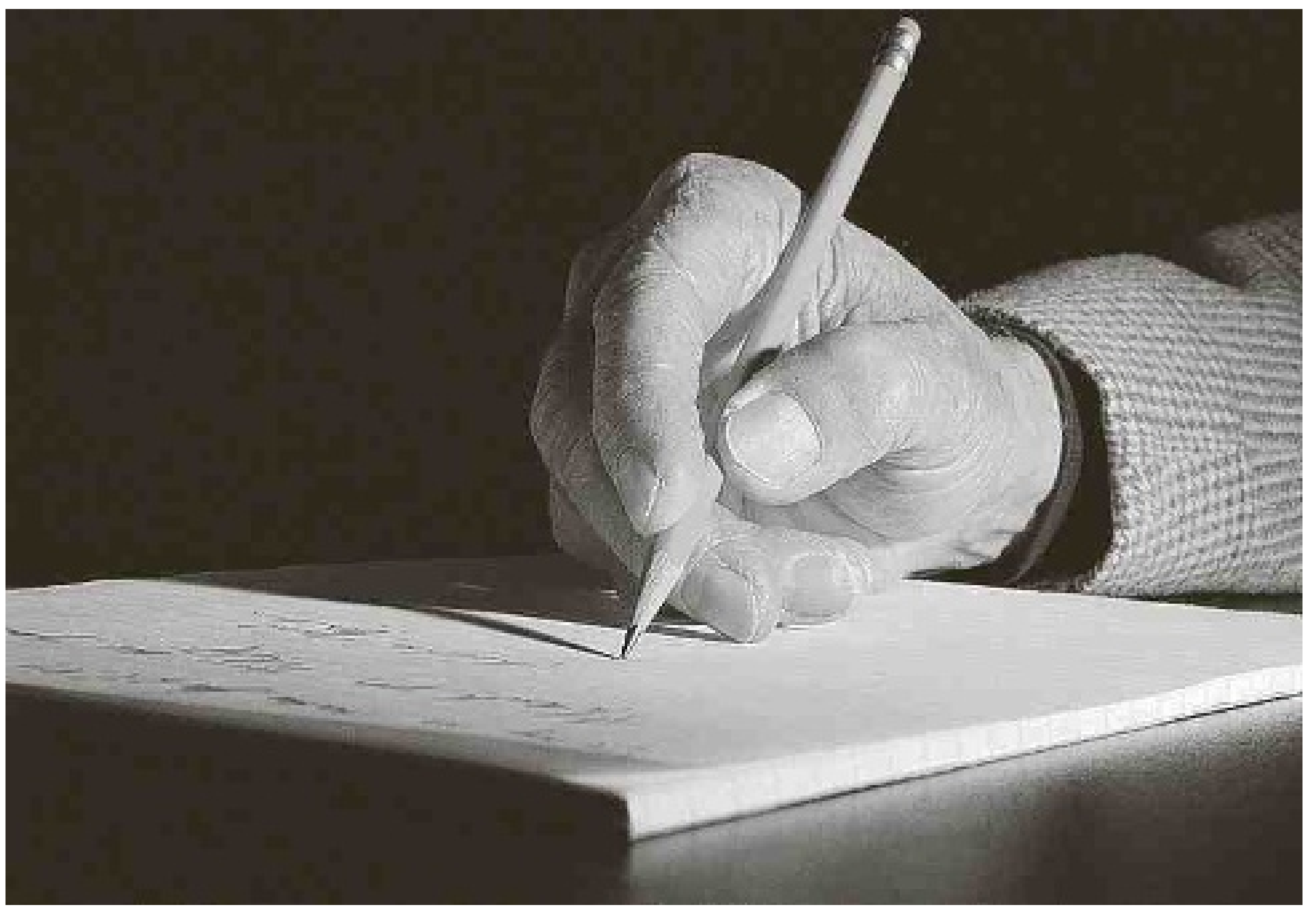

Hoe werkt het?
Emotionele pijn ofwel nare gevoelens als boosheid, verdriet en angst worden soms door onszelf in stand gehouden, doordat we geneigd zijn al datgene te vermijden wat ons eraan herinnert aan de pijn: plaatsen, voorwerpen, mensen en gedachten. Het is echter juist deze vermijding van het onaangename, die een goede verwerking in de weg staat. Door onze nare herinneringen en bijbehorende nare gevoelens onder ogen te zien ('exposure'), gaat het pijnlijke er uiteindelijk alsnog af. Het onaangename gevoel dooft als het ware uit.

Expressief schrijven is een vorm van 'exposure' en daarmee tevens een therapeutisch middel. Het stelt de persoon in staat stil te staan bij het doorleven van zijn pijn en deze te verminderen door te schrijven over zijn gedachten en gevoelsleven die voortkomen uit een stressvolle of traumatische ervaring.

Er kan hiervoor gekozen worden tussen verschillende methoden / briefvormen; enkele voorbeelden zijn een afscheidsbrief, een boze brief of een adviesbrief. Bij een adviesbrief bijvoorbeeld kijkt de persoon vanuit een ander perspectief naar zijn eigen situatie. Hij schrijft brieven aan een denkbeeldige vriend(in) die zogenaamd precies hetzelfde heeft meegemaakt en adviseert deze vriend(in) hoe hij of zij anders tegen de situatie aan kan kijken. Hierdoor ontstaan er nieuwe perspectieven. Er kan ook voor worden gekozen om meerdere keren te schrijven over dezelfde situatie, maar dan elke keer vanuit een andere briefvorm.

Geen wondermiddel
Expressief schrijven is geen wondermiddel en zal niet voor iedereen behulpzaam zijn. Het blijkt vooral effectief te zijn voor mensen die zitten met opgekropte gevoelens als gevolg van één of enkele specifieke gebeurtenissen, zoals verlies van een dierbare of een plotselinge ziekte. In geval van een zware depressie of ernstig(e) trauma('s) is het expressief schrijven minder effectief. Timing blijkt eveneens van belang bij het toepassen van expressief schrijven: studies hebben namelijk aangetoond dat klachten kunnen verergeren bij mensen die vlak na een traumatische gebeurtenis erover gaan schrijven. Therapeuten en cliënten wordt dan ook meestal aangeraden om tenminste één à twee maanden te wachten voordat zij overgaan tot het (laten) schrijven over een traumatische of stressvolle gebeurtenis.

Prostaatkanker:

Wil je het weten?

Wat is het nut van een bevolkingsonderzoek naar prostaatkanker bij mannen? Wat zijn de positieve maar ook negatieve gevolgen van zo'n screening? Wat betekent de wetenschap het te hebben en de bijwerkingen van een behandeling voor de kwaliteit van leven, dit afgezet tegen het voordeel van een iets langere levensduur? Antwoorden op deze vragen hebben een diepgaand onderzoek nodig. De Curaçaose Elisabeth Wever deed dit onderzoek de afgelopen jaren en promoveerde hier op 10 oktober op aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam.

Tekst en foto's: Mineke de Vries

Er is de laatste tijd veel discussie over: het feit of er - net als voor borstkanker - een bevolkingsonderzoek dient te komen voor prostaatkanker. Prostaatkanker is een kanker die lokaal begint, maar zich kan uitbreiden naar de rest van het lichaam. Hoe eerder je erbij bent, hoe groter de kans dat je vroegtijdige sterfte kunt voorkomen. Maar de meningen zijn verdeeld. Om te beginnen spreken data die in Amerika en in Europa zijn verzameld elkaar tegen. Maar daarbij blijkt het ook moeilijk om vast te stellen of je bij het niet ontdekken en dus niet behandelen werkelijk een significant kortere levensduur hebt.

Elisabeth Wever kent alle cijfers en ook 'de mitsen en de maren'. Met vier mensen werkte ze aan het onderzoek naar de voor- en nadelen van het testen van mannen op prostaatkanker. Vroegtijdige opsporing kan dan wel de levensduur verlengen, maar kan ook tot gevolg hebben dat er kankers worden opgespoord die anders niet ontdekt zouden zijn en dus voor de man in kwestie nooit gevolgen gehad zouden hebben. Tevens zijn er mensen die lijden aan de bijwerkingen van de behandeling, die zonder screening nog vele symptoomvrije jaren zouden hebben gehad. Een sluitend eindoordeel is moeilijk te geven, in feite moet elke man de voor- en nadelen op een rijtje zetten en zijn eigen keuze maken.

> Prostaatkanker is de meest voorkomende vorm van kanker bij mannen

Modellen als instrument

De 28-jarige Elisabeth Wever stamt met haar twee broers uit een al generaties lang op Curaçao wonende familie. Ze bezocht de Pire-basisschool en ging naar het Radulphus College. Ze was slechts één keer in Nederland geweest toen ze op haar 18e econometrie ging studeren in Tilburg. Wever: "Bijna alle vrienden van Curaçao gingen naar Nederland, dus het viel mee om er te wennen. En er zijn in Nederland zoveel meer mogelijkheden."

In vijf jaar rondde ze haar studie af en solliciteerde vervolgens naar de vacature op het Erasmus Medisch Centrum in Rotterdam om onderzoek te gaan doen naar prostaatkanker-screening. "Econometrie richt zich op het ontwikkelen en het gebruik van statistische modellen; vaak komen econometristen bij banken of verzekeringsmaatschappijen terecht, maar de discipline maakt eigenlijk niet uit. Het gaat om het kunnen werken met modellen en voor dit onderzoek is dat essentieel. Het voordeel is wel dat ik erg geïnteresseerd ben in de gezondheidszorg."

Bij het onderzoek zijn de gegevens gebruikt van mannen die jaren zijn gevolgd. Wever: "De verzamelde data zet je vervolgens in een model om. Met de gegevens in het model kan je nu gaan 'spelen', je kunt er voorspellingen mee doen. In het model vind je de progressie van de ziekte bij mannen die klinisch gedetecteerd zijn (door de huisarts zijn gediagnosticeerd) en mannen die door screening zijn gedetecteerd. Aan de hand van data van de individuele levensgeschiedenissen kan je populaties met en zonder screening gaan simuleren en met de resultaten daarvan kan je uitspraken doen over de effecten op diagnose en sterfte."

Binnen het model heb je verschillende lagen. "Je kunt bijvoorbeeld uitzoeken wat er in bepaalde situaties gebeurt als je de screening uitschakelt, of de screening juist wél inzet. Als het model eenmaal is gevalideerd op data van de mannen kan je er allerlei zaken mee voorspellen. Het screenen om de vier jaar kan je vervangen door het elk jaar screenen en kijken wat er gebeurt: nemen de voordelen toe? Je kunt een scenario maken van iemand die al in een ver gevorderd stadium is gediagnosticeerd en uiteindelijk doodgaat, en dan aan de hand van het model kijken wat er gebeurd zou zijn als hij vroeger was opgespoord om vervolgens uit te rekenen wat de winst in levensjaren geweest zou zijn."

Elisabeth Wever

Wat is screening?

Jaarlijks sterven in Nederland 2500 mannen aan prostaatkanker en er komen per jaar 10.000 nieuwe gevallen bij. In Amerika zijn dat ruim 100.000 sterfgevallen per jaar. In 2009 had van alle mannen die kanker kregen 21 procent prostaatkanker. Daarmee is prostaatkanker de meest voorkomende vorm van kanker bij mannen; het is - na onder meer longkanker en darmkanker - de zesde kanker in de rij van sterfte bij mannen. Vanwege deze hoge getallen is de vraag terecht of de sterfte kan worden teruggebracht door screening, het testen van mannen die (nog) geen kankerspecifieke symptomen hebben.

Het is een simpele handeling: er wordt wat bloed afgenomen, waaruit de PSA-waarde wordt afgeleid. PSA is een stof die de prostaat aanmaakt om het sperma vloeibaarder te maken; iets van deze stof lekt in het bloed, waardoor je een verhoogde waarde in het bloed kunt waarnemen. Is er sprake van een verhoogde PSA-waarde en dus een verhoogde kans op prostaatkanker dan wordt een biopt genomen. Kleine stukjes weefsel worden met een naald weggenomen en onderzocht. Dit is de enige manier om vast te stellen of er inderdaad sprake is van kanker.

Elisabeth Wever: "Wat wij hebben onderzocht zijn de voor- en nadelen van screenen, maar ook hebben we analyses gedaan om voor- en nadelen op een rijtje te zetten van vroegtijdig of juist in een later stadium behandelen. Je kunt namelijk ook afwachten totdat er progressie optreedt. Dat scheelt weer jaren van bijwerkingen van behandelingen. Tot slot hebben we ook de Amerikaanse en Europese studies naast elkaar gelegd."

De cijfers

Wat boven tafel kwam door het promotieonderzoek zijn een heleboel cijfers en grafieken die voor- en nadelen laten zien. Van alle mannen gaat 3 procent dood aan prostaatkanker. Door screening toe te passen kan dit percentage worden teruggebracht van 3 naar 2 procent. Om kort te gaan, dit betekent gemiddeld per man een verhoogde levensverwachting van ééntiende levensjaar. Voor dat ééntiende levensjaar hoef je het niet te doen, zou je zeggen, maar als je niet uitgaat van het gemiddelde maar van het individu dat behoort tot die ene procent houdt dat concreet voor die persoon een winst van acht jaar in. Aan de andere kant: van de gescreende mannen heeft 17 procent het nadeel van een gemiddelde afname van negen prostaatkankervrije levensjaren: dit zijn de jaren zonder bijwerkingen van behandeling. Daarbij dient ook nog rekening gehouden te worden met het percentage van maar liefst 40 procent dat is overgediagnosticeerd. Als deze mannen niet waren gescreend zouden ze nooit last hebben gekregen van kanker.

> Er is met 1000 mannen tussen de 55 en 69 jaar een winst te behalen van 56 levensjaren

Er is met 1000 mannen tussen de 55 en 69 jaar een winst te behalen van 73 levensjaren. Echter, vanwege de overdiagnose, de afname van kankervrije jaren en de bijwerkingen van behandeling moet dit getal worden gecorrigeerd omdat ook de kwaliteit van leven een rol speelt. Dan blijven er nog maar 56 levensjaren aan winst over.

De wetenschap van het weten

Wat te doen met de wetenschap dat je kanker hebt? En daarbij nog eens de keuze of, wanneer en welke behandelingen je wilt. Bij een behandeling bestaat de keuze uit radiotherapie of een operatie waarbij de prostaat wordt verwijderd. De gevolgen zijn niet uit te vlakken: incontinentie en impotentie in de periode volgend op behandeling (van 18 tot 52 maanden). Ook hier zijn er weer de getallen. Vóór behandeling is een kleine 2 procent incontinent en 30 tot 40 procent impotent. Na radiotherapie is 3 procent incontinent en 42 tot 66 procent impotent. Na een operatie is 6 tot 16 procent incontinent en 83 tot 88 procent impotent. Hoe lastig een en ander te bepalen is en welke conclusie je uit de cijfers moet trekken wordt bijvoorbeeld ook nog bemoeilijkt doordat data voor de langere termijn niet beschikbaar zijn, maar ook door het feit dat mensen door andere omstandigheden impotent of incontinent worden. Het hoeft dus niet aan de behandeling te liggen. Op basis waarvan moeten mensen dan een keuze maken? Wever: "Wij raden mensen aan om vóórdat ze kiezen tussen wel of niet screenen of behandelen goed na te denken over de voor- en nadelen. Als je van te voren weet dat je hoe dan ook niet behandeld wilt worden, ook al heb je kanker, heeft screenen natuurlijk weinig zin. Omdat elk mens de voor- en nadelen anders waardeert, zijn wij voorstanders van de shared decision making: artsen en betrokkenen samen bespreken de voor- en nadelen en maken gezamenlijk een keuze."

Europese en Amerikaanse studies

Sinds begin jaren 90 werden mannen tussen de 55 en 75 jaar in twee trials gevolgd in Europa en Amerika, gesplitst in een screeningsgroep en een controlegroep. In de controlegroep werd niet gescreend, in de screeningsgroep wel. Elisabeth Wever: "Simpelweg kijk je door die twee groepen te vergelijken of ze beide even snel doodgaan." Grote groepen in zeven landen van Europa deden mee. In 2009 en in 2011 werden de eerste resultaten gepresenteerd. "Hieruit bleek dat er tussen de screenings- en controlegroepen een verschil was van respectievelijk 27 procent (2009) en 29 procent (2011), een significant verschil, waarmee een reductie van de sterfte is bewezen. Het aparte echter was dat de trial in Amerika geen significant verschil aantoonde, wat veel discussie teweeg bracht. "Het verschil is te verklaren uit enerzijds het feit dat onze trials in ontwerp en uitvoering niet eenduidig zijn, maar vooral opvallend is - en dat is echt Amerikaans - dat mannen uit de controlegroep zich tóch voor de zekerheid tussentijds lieten testen, wat de testresultaten natuurlijk erg beïnvloedt." Het verschijnsel dat mensen uit de controlegroep zich tussentijds toch laten testen, wordt contaminatie genoemd. In haar onderzoek wordt kwantitatief aannemelijk gemaakt dat een oorzaak voor het verschil tussen de twee trials gezocht kan worden in contaminatie. Overigens ziet men in Nederland ook deze trend ontstaan.

Bevolkingsonderzoek?

Momenteel is er nog geen zekerheid over het wel of niet invoeren van een bevolkingsonderzoek. Het onderzoek van Wever ligt hieraan wel ten grondslag. Behalve dit onderzoek is een vergelijkbaar onderzoek op basis van statistische modellen naar de kwaliteit van leven noodzakelijk; de verslaglegging hiervan, waar zij co-auteur van is, is tevens opgenomen in haar proefschrift. De resultaten van deze twee onderzoeken, samen met een nog uit te voeren kosteneffectiviteitsonderzoek dienen uitsluitsel te geven. "Overigens kost een PSA-test relatief weinig geld en heeft ook weinig bijwerkingen", aldus Elisabeth Wever, "Het is vooral de grote toename van behandeling als gevolg van screening die hoge kosten en veel bijwerkingen met zich meebrengt."

Het huidige onderzoek is een momentopname, de onderzoeken gaan onverminderd verder. Volgend onderzoek zal onder meer moeten gaan aantonen wat de meest gunstige leeftijd is om mannen te gaan screenen. Wever: "Mannen tussen de 55 en 59 jaar met een matig risico op kanker lijken vooralsnog het meeste baat te hebben bij een directe curatieve behandeling. Maar ze moeten zich niet laten screenen als ze verwachten dat hun kwaliteit van leven met meer dan 5 procent daalt bij diagnose en behandeling. Bij oudere mannen dalen de negatieve effecten minder dan de voordelen. In elk geval kan worden gezegd dat screening vanaf 70 jaar weinig zin meer heeft omdat mannen dan hoogstwaarschijnlijk overlijden aan iets anders dan prostaatkanker."

Bijdrage aan medische discussie

Bij de promotie van Elisabeth Wever, die plaatvond in het gloednieuwe onderwijsgebouw van het Erasmus Medisch Centrum, waren zo'n tachtig mensen aanwezig. Wever vond het een mooie ervaring. "Ik was de eerste van de afdeling die hier promoveerde. En het was leuker dan ik had verwacht. Daarbij was het heel bijzonder dat mijn ouders uit Curaçao er ook waren." Ze was niet zenuwachtig voor de vragen van de commissie van acht man, bestaande uit de promotor - professor Harry de Koning - en haar begeleider, dr. Gerrit Draisma. "De commissie bestond vooral uit mensen met een klinische achtergrond, dus de vragen waren niet inhoudelijk op het terrein van de econometrie." De paranimfen - die van oorsprong de promovendus inhoudelijk mogen ondersteunen - waren een kamergenote en een collega die had meegewerkt aan het onderzoek, maar voor de antwoorden had Wever hen niet nodig. Na het in ontvangst nemen van 'de koker' is Wever als econometrist officieel doctor in de maatschappelijke gezondheidszorg en heeft daarmee een belangrijke stap gezet in een medische discussie. Na het officiele gedeelte volgde een feestelijke dag met familie en vrienden.

Op het omslag van het uitgegeven proefschrift staat veelbetekenend het beeld van een man op leeftijd die vanaf een bankje zit te staren over de zee bij Zandvoort. Zou hij het weten?

Inspiratie

'De vormen van gevoel'

Soms is het bijna onmogelijk om een bepaald gevoel te benoemen; woorden schieten tekort. Ik denk dat iedereen dat wel kent. Maar wat doet een kunstenaar die communiceert via beeld en dus zijn of haar gevoel vormen geeft? Schieten dan vormen tekort?

Salvador Dali, 'het kunstwerk is hij zelf'.

Volgens kunstenares, grafisch vormgever en illustrator Ariadne Faries is dat waar het om gaat: "Mensen gaan op zoek naar een vorm, maar je moet juist niet vanuit vormen denken." Iets wat de kunstenaars die Faries noemt, als levensmotto hadden: gewoon 'zijn' - zelfs hun werk.

Kunstenaar is zijn werk
Voor Faries gaat een voorbeeld, een inspiratiebron verder dan alleen de kunstenaar of een bepaald werk, het is meer een soort filosofie en de houding die haar intrigeert. "Wat en wie mij inspireert, wat betreft kunstenaars, dan ga ik voor de Spanjaarden: Picasso, Gaudi, Dalí, Miro en Tapies. Voor mij is kunst net als ogen, het is de reflectie van de ziel. Zo is dat ook bij kunst en de kunstenaar, de kunst is een weergave van wie de kunstenaar is. Ik zie kunst als de kunstenaar", vertelt Faries, maar plaatst een kanttekening. "Tenminste, als het gecreëerd wordt vanuit de puurheid van creatie." Ze noemt Dalí als voorbeeld. "Hij is meer personality dan werk. Het kunstwerk is hij zelf, in al zijn werken speelt hij een grote rol. Hij als ik, als ego."

Ariadne Faries

Faries noemt ook Andy Warhol, niet alleen zijn werk was kleurrijk, ook zijn invloed en zijn persoon. "Hij is de meester van het trademark. Hij wás zijn werk, zijn haren, de manier van omgang, van kleden, zijn producten, alles was hij. Hij accepteerde ook iedereen: travestieten, drugsverslaafden, de meest rare mensen. De hele kliek kwam ook altijd bij hem over de vloer. Maar diep van binnen was hij heel religieus, ging hij wekelijks naar de kerk. Terwijl hij in de factory leefde, was hij kwetsbaar. Warhol, Dalí, Picasso, zij waren echte geniussen. Zij deden het niet om indruk te maken, maar echt van binnen uit."

Vormgeven innerlijke wereld
Faries: "Zelf ben ik altijd op zoek gegaan naar het vormgeven van mijn innerlijke wereld. Iets wat van binnen zit heeft geen vorm, maar ook juist weer wel. Dat geef je er zelf aan. Wij denken hier allemaal nog steeds dat het om je positie gaat, om status, om je auto, je huis, kleding en hoeveel geld je hebt. Mensen meten zich aan de buitenkant, maar eigenlijk ben je de hele tijd met jezelf in strijd. Ik vond het belangrijk om daar vorm aan te geven, dat was mijn eerste drang. Nu heb ik dat niet meer. Het is nu omgekeerd, nu probeer ik te creëren vanuit een leegte. Het zat eerst vol emotie, vol gevoel. Eigenlijk was ik in een constante dialoog met de buitenwereld. En nu sla ik dat stuk over en probeer ik meteen naar de bron te gaan en vanuit daar te creëren."

Kinderboeken
Behalve dat Faries schildert maakt ze ook kinderboeken. Ook hierbij werkt de - in dit geval - illustrator vanuit zichzelf, de fantasie de vrije loop latend. Faries: "Vroeger werd ik bijvoorbeeld geïnspireerd door dr. Seuss, hij schreef het boek 'Groene eieren met ham'. Dr. Seuss is illustrator en ontwikkelt een eigen wereld met fantasiefiguren. Dat doe ik ook. Figuren bedenken die niet bestaan, die nergens lijken op een echt persoon. Een bekend voorbeeld is Barbapapa."

"Tot mijn doelgroep behoren ook de kleine kinderen. Zij ervaren namelijk alles zoals het is. Ze zijn niet geconditioneerd. Ze begrijpen de fantasiefiguren, want het hoeft niet begrepen te worden."

Kerk
Als kind zelf kwam de kunstenares vaak in de kerk, ook daar werd ze door geïnspireerd. En ook voor dit geldt weer: het is niet alleen de kerk of de kunst, maar het is het totaal.
"Ik ben nogal katholiek opgevoed. Er waren periodes dat ik met mijn oma elke dag naar de kerk ging. En de kerk hangt altijd vol kunst. Als meisje van drie, vier jaar oud vond ik dat al schitterend. En dan niet alleen de kunst en de beelden, maar ook de sfeer die de mensen creëerden. In die tijd liepen er nog fraters rond en nonnen.
Mijn kunst is ook daarmee verbonden. Het is iets wat dieper zit, om het gemakkelijk te omschrijven, zoals God. Nou ja, gemakkelijker? Maar ik heb dat als kind van heel dichtbij ervaren."

Feestdagen

Kerstmarkt Bloemhof

Voor de tweede keer organiseert Landhuis Bloemhof zaterdag 1 december een kerstmarkt.

Er zijn in totaal 40 kraampjes waar men lokale handgemaakte artikelen kan kopen voor redelijke prijzen, zoals kerstdecoraties, kerstkaarten en -kransen, kleine schilderijen, collages en mozaïek, accessoires voor kinderen, sieraden in verschillende materialen zoals glas, keramiek, hout en kralen, creaties gemaakt van natuurlijk materiaal zoals kokosnoten, kalebassen, hout en gerecycled materiaal zoals blikken en flessen. Er zijn ook kalenders te koop, kookboeken van lokale auteurs, lampen, specerijen en kruidenmixen, bewerkt textiel, scrubs, oliën en andere leuke cadeau-artikelen voor de feestdagen. Tevens verkopen enkele kraampjes heerlijke patisserie, broodjes met 'ham di pasku', koekjes, lokale lekkernijen en snacks, óók voor diabeten. De bar zal verfrissende drankjes verkopen voor een redelijke prijs.

Er zijn enkele 'goede doelen'-kraampjes aanwezig die hun handgemaakte artikelen aanbieden tijdens de kerstmarkt. Kinderen van Kolegio Dodo Palm op Seru Fortuna maken kerstversieringen onder leiding van Eugenie Obbens en haar team. Zij maken deel uit van het Mieke Hendrikse Project van Ayudo Social dat zich richt op toegevoegd onderwijs en bijlessen voor deze kinderen. Marion van der Burgh en Elsbeth Kooyman zullen handgemaakte textielframes en 'teduki's' verkopen ten behoeve van stichting Mami Sa. Deze stichting biedt jonge alleenstaande moeders vormingslessen aan. Deze zijn vooral gericht op het verkrijgen van eigenwaarde om de hechting te bevorderen tussen moeder en kind en uiteindelijk om een plaats te bemachtigen op de arbeidsmarkt om vervolgens in het eigen onderhoud te voorzien.
Entree is gratis, doch een vrijwillige bijdrage ten behoeve van de Stichting Voedselbank Curaçao wordt zeer op prijs gesteld. Middels dit project worden levensmiddelen verstrekt aan hen die financieel niet of nauwelijks in staat zijn om in hun levensonderhoud te voorzien. In december worden kerstpakketten uitgedeeld die afwijken van de standaardvoedselpakketten, en voor de gelegenheid vooral 'lekkere' artikelen bevatten.
U kunt uw auto parkeren op de parkeerplaats van Landhuis Bloemhof/Tap Maar In of bij de Orco Bank. Landhuis Bloemhof ligt aan de Santa Rosaweg 6.
Meer informatie: info@bloemhof.an of tel. 737-5775.

Festival Historia Nobo

Voor de vierde keer organiseert La Tentashon Festival Historia Nobo. Het festival is een project waarbij jongeren begeleid worden in het schrijven van een toneeltekst. Met deze toneeltekst krijgen ze een cursus in Dramatical Reading. Deze reading wordt gebruikt voor een competitie waarbij vakbekwame juryleden het beste verhaal uitkiezen. Het beste verhaal wordt ontwikkeld tot een theaterstuk of 'short movie'.
Het project is bedoeld voor getalenteerde jongeren vanaf 12 jaar. De eigen bijdrage wordt laag gehouden zodat iedereen mee kan doen. Dit jaar is RBC Royal Bank de sponsor in de jacht op nieuw schrijftalent.
Festival Historia Nobo heeft als slogan: 'skibié, kont'é i aktu'é' ('schrijf, vertel en speel het'). Alle verhalen worden gebundeld in een boek en de audio van de Dramatical Reading wordt geproduceerd als audio-cd. De Dramatical Reading en theatervoorstelling worden ook gefilmd voor een tv-presentatie en op dvd gezet. Deze cd en dvd's worden ter beschikking gesteld aan de Nationale Bibliotheek maar kunnen ook op scholen gebruikt worden als lesmateriaal.
De verhalen zijn klaar maar er moet nog gekozen worden. De competitie vindt plaats in Teatro Luna Blou op 30 november om 20.00 uur.

Culturele Agenda

KUNST & EXPOSITIES

'Psychgraphic Acts'
Bij Gallery Alma Blou is nog tot 9 december de expositie 'Psychgraphic Acts' met werken van Nelson Gallery Alma Blou is gevestigd in Landhuis Habaai, Frater Radulphusweg 4.

Caribbean: Crossroads of the World
De spraakmakende 'must-see'-tentoonstelling 'Caribbean: Crossroads of the World' in het Museo del Bario en in het Queens Museum of Art in New York, is nog te bezichtigen tot 7 januari 2013. Op de volgende sites kunt u alle informatie hierover vinden: http://www.elmuseo.org/en/event/caribbean-crossroads-world en http://caribbeancrossroads.org/about/exhibition/

Nothing is perfect
In Landhuis Bloemhof is nog tot en met 9 januari 2013 de tentoonsteling 'Nothing is perfect' te bezichtigen met nieuw werk van Julie Kooijman waaronder mannelijke en vrouwelijke torso's, schalen en olieverfschilderijen met impressies van Curaçaose stegen en monumenten. Openingstijden: dinsdag t/m zaterdag van 09.00 - 14.00 uur.

Kunst voor CARF
Art2gether organiseert ten behoeve van CARF (Curaçao Animal Rights Foundation) een verkoopexpositie met een mix aan schilderwerken van Lucienne Cardose, Willemijn Wolthuis, Sarah Kuiper, Trieneke Greeving en Astrid van Dorp. CARF zet zich geheel vrijwillig in voor het welzijn van dieren.
De expositie duurt nog tot en met 30 november.
Art2gether, Kaya Ma Pieternella M12 (Afslag St. Michiel), tel: 515-3141.

Bejeweled
In de Monart Gallery is vanaf 8 december de expositie Bejeweled III te zien. Gallery en shop zijn dagelijks geopend van 09.00 tot 19.00 uur non stop. Meer informatie: tel. 462.2977 of www.monartgallery-curacao.com

MUZIEK

Zusjes Kwon
Onder auspiciën van Art Avila 2012, geven de zussen Yoon (viool) en Min (piano) Kwon, musici van wereldklasse, twee concerten. Zaterdag 24 november om 17.00 uur in het Paleis van de Gouverneur te Fort Amsterdam: Kwon Americana, werken van Bernstein, Copland, Gershwin en andere surprises; op zondag 25 november om 11.00 uur in La Belle Alliance van het Avila Hotel: 'Around the world in 60 minutes', van Mozart tot traditionele Koreaanse volksmuziek. Tickets à 50 gulden (studenten 15 gulden) verkrijgbaar bij de frontdesk van het Avila Hotel, tel. 461.4377, www.avilahotel.com

Curaçao Strijkorkest
Het Curaçao Strijkorkest onder leiding van Eric Gorsira nodigt u allen uit voor een concert op dinsdag 27 november om 20.00 uur in de Fortkerk met werken van Vivaldi, Mozart en Andriessen; solisten zijn Wim Statius Muller, René Bremmers, Eva Weertman, Wilma Thales en Ruth Baracaldo. Volwassenen 40 gulden p.p. en jeugd gratis; kaartjes verkrijgbaar bij Mensing's Caminada en Bruna.

DANS & THEATER

Festival Historia Nobo
Een project waarbij jongeren begeleid worden in het schrijven van een toneeltekst, in competitieverband. De finale vindt plaats in Teatro Luna Blou op 30 november om 20.00 uur. (zie kader)
Locatie: Teatro Luna Blou.
Entree: 10 gulden.

Luna Yen
La Tentashon zit volop in het Luna Yen-seizoen. Luna Yen is het 'open podium' oftewel de talentenjacht voor jongeren. In de categorieën dans, zang, acteren, rap, breakdance, hiphop, spoken word en stand up comedy mogen 15 jongeren en/of groepen laten zien wat ze kunnen.
Luna Yen Finale, samen met Chris Strick, dj Carlito, & All The Above: maandag 3 december 2012.
Locatie: La Tentashon.
Entree: 15 gulden.
Voor meer informatie bel Teatro Luna Blou 462-2209 of mail ons op latentashon@gmail.com

Likeminds
Vandaag voor de laatste keer brengt Likeminds twee voorstellingen naar Teatro Luna Blou. 'Op de liefde', het liefdesverhaal van een vrouw met intens liefdesverdriet zoekend naar de perfecte man en 'Doorbraak', waarbij twee vrouwen hoe dan ook doorzetten; een rauwe performance waarin de actrices elkaar en zichzelf tot het uiterste brengen.
De twee producties worden verbonden door muziek van Laurens Joensen, Ompi Tio en Pierre Dunker.
24 november om 20.00 uur.
Teatro Luna Blou.
Entree: 25 gulden.

Teater te den bo Bario/Theater in jouw wijk
Teater te den bo Bario brengt theatercursussen en theatervoorstellingen naar de wijken door middel van een theaterworkshop waaruit een presentatie voortvloeit. Tevens een voorstelling in het buurtcentrum door La Tentashon Performing Art Academy. Vandaag is de laatste dag van de workshopweek in Buurtcentrum Seru Fortuna.
Tijd: 17.00 - 19.00 uur.
Presentatie van The Onplugged Crew: 24 november van 18.00 - 20.00 uur.

FILM

'Short Movies, BIG Stories'
Curaçao IFFR organiseert dit jaar weer de filmcompetitie 'Short Movies, BIG Stories', bedoeld voor jongeren in de leeftijd van 13 - 21 jaar. Tevens wordt een digitale zwartwit-fotografiewedstrijd georganiseerd voor iedereen op Curaçao: Denk zwartwit en toon die creativiteit met digitale foto's.
Voor alle voorwaarden ga naar www.curacaoiffr.com

Filmhuis Openbare Bibliotheek
In de week van 10 - 17 december staat de film 'Des hommes et des dieux' op het programma.
Plaats: Auditorium, Nationale Bibliotheek, Scharloo.
Tijd: 19.00 uur.

BOEKEN & LITERATUUR

Biografie Pierre Lauffer
Het boek 'Pierre Lauffer. Het bewogen leven van een bevlogen dichter' ligt in de winkel. Een biografie van Pierre Lauffer geschreven door Bernadette Heiligers. Het boek gaat over Pierre Lauffer als dichter, schrijver en als mens, waarbij het verhaal wordt ondersteund door fragmenten uit zijn werk.
Uitgeverij In de Knipscheer
ISBN 978-90-6265-814-5

Terug tot Tovar
Begin deze maand vond bij de Mon Art Gallery in het Renaissance Rif Fort in Otrobanda de presentatie plaats van het boek 'Terug tot Tovar' van Hans Vaders. Terug tot Tovar is verkrijgbaar bij de lokale boekhandels en de Mon Art Gallery.
Uitgever: In de Knipscheer
ISBN13: 9789062656974

Woestijnzand
Verhalenbundel van Elodie Heloise. 'Haar verhalen ontroeren, trekken je aan je jas, stemmen tot nadenken. Maar vooral doen ze de lezer sympathie opvatten voor Curaçao', aldus Koos van den Kerkhof in zijn recensie in de Ñapa.
Uitgever: In de Knipscheer
ISBN 978-90-6265-803-9

VARIA

Landhuis Groot Santa Martha
Iedere eerste zondag van de maand houdt Landhuis Groot Santa Martha een Open Dag. Er is een keuze uit verschillende soorten krioyomaaltijden, een buffet, lekkernijen en drankjes. Ook zijn er producten van de werkplaatsen te koop.
Tijd: 09.00 - 15.00 uur.
Toegang volwassenen: 2,50 gulden.
Kinderen: 1 gulden.
Voor meer informatie: telefoon 864-7287.

Ascencion
Iedere eerste zondag van de maand is er vanaf 10.00 uur Open Huis op landhuis Ascencion. De toegang is gratis. Om 11.00 uur is er een rondleiding om en door het landhuis.
Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascension organiseert vrijwel iedere donderdag rondleidingen over de plantage en omgeving. Vanaf 08.30 uur bent u welkom. De rondleiding duurt ruim een uur. Deelname is uitsluitend mogelijk bij opgave via tel: 864-1950, 518-7265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com.

NIEUW & OPMERKELIJK

Curaçao Art Calendar 2013
De Curaçao Art Calendar 2013 toont niet alleen de prachtige binnenstad, maar overtuigt waarom eigenlijk heel Curaçao als Werelderfgoed beschouwd mag worden. De Curaçao Art Calendar is op Curaçao verkrijgbaar bij Mon Art Gallery en boekhandel Mensing's Caminada voor 49,50 gulden. Mon Art Gallery verkoopt ook de originele aquarellen van de kalender. In Nederland is de kalender verkrijgbaar via Karin van Bergen: karin_vanbergen@hotmail.com, telefoon +31 (0) 24 6630 438 of +31 (0) 6 3832 2946. De prijs is 21,90 euro (inclusief BTW, exclusief verzendkosten). De kalender is in zijn geheel te bekijken op www.monartgallery-curacao.com

Workshop Art2gether
Bij Atelier Art2gether is de maandelijkse workshop op 8 december van 16.30 tot ongeveer 18.30 uur. Het is de laatste van dit jaar. Maak kennis met een kunstenaar. Deze keer is het happy hour met een heel leuk trio, Klee, Klimt en Hundertwasser. De workshop bestaat uit het schilderen, tekenen met pen en beplakken met stukjes papier op een canvas van 30 x 30 cm. Na het schetsen van dromen en kindertekeningen die je ooit maakte op papier wordt dit overgezet op het canvas. Het papier wordt uit tijdschriften geknipt en het is heerlijk om patronen, letters en/of kleuren die je opvallen mee te laten doen in je werk. Inspirerend en ontspannen. Incl. materiaal, hapjes en drankjes in de sfeer van de kunstenaar: 55 gulden. Deelnemers kunnen rekenen op een broodje zuurkool met worst, kartoffelsalade, een Moezelwijntje en de inmiddels beroemde Art2gether kruidenthee.

NOTEERT U ALVAST

Uniting with Music
Een muzikale belevenis voor alle leeftijden. Twee concerten in de Fortkerk: een avond op zaterdag 1 december 2012 om 20.00 uur en een matinee op zondag 2 december 2012 om 16.00 uur. Voor het zesde opeenvolgende jaar presenteert projectkoor Viva la Musica onder leiding van Maril Boersema koormuziek in de Fortkerk. Deze keer is het thema 'Uniting with music' en brengt Viva la Musica in samenwerking met Eeuwe Zijlstra (orgel), Jair Konter (piano), de kinderkoren Angelitos en Voice Mail en andere muzikanten uit Nederland en Curaçao onder meer bewerkingen van koormuziek van Karl Jenkins en delen uit het Stabat Mater ten gehore aangevuld met andere muziek die in dit thema past.
Kaarten zijn verkrijgbaar bij Mensing's Caminada en bij de leden van projectkoor Viva la Musica. Volwassenen 30 gulden p.p. voor de avond / 25 gulden voor de matinee; jeugd tot 21 jaar 10 gulden p.p. per concert.

Hommage aan Rudolf Th. Palm
Het Cultureel Comité van de Fortkerk presenteert in samenwerking met de Stichting Palm Music Foundation een hommage aan de musicus, componist, organist en pianist Rudolf Th. Palm (1880 - 1950) met een concert uitsluitend met werken van Rudolf Palm voor piano, viool, zang en dans op 13 december om 20.00 uur in de Fortkerk. Kaarten à 50 gulden zijn verkrijgbaar bij Mensing's Caminada. Muzikale medewerking verlenen Robert Rojer (piano), Livio Hermans (piano), Wim Statius Muller (piano), Eric Gorsira en Eva Weertman (viool), Harry Moen met Grupo Serenada en Jair Konter (piano), Oswald Specht (zang) en Johnny Kleinmoedig en zijn combo.

Kerstmarkt
Zaterdag 1 december 2012 organiseert Landhuis Bloemhof haar 2e kerstmarkt van 09.00 tot 14.00 uur. Landhuis Bloemhof nodigt iedereen uit om dit gezellige evenement bij te wonen. (zie kader)

De Culturele Agenda verschijnt iedere zaterdag in de Ñapa. Stuurt u alle info s.v.p. naar: agenda.cultuur@gmail.com.

Oud-OvJ doet boekje open

Coup Campo Alegre

Wijlen Giovanni van Ierland, ex-advocaat Leslie Franklin, de voormalige top van de politieke partij FOL zoals wijlen Nelson Monte, Anthony Godett en wijlen Ben Komproe. Ze voeren na bijna 10 jaar weer even de boventoon in het boek 'Coup Campo Alegre' van ex-officier van justitie Wouter Tielkemeijer, thans advocaat, dat eind vorige maand verscheen bij de Walburg Pers.

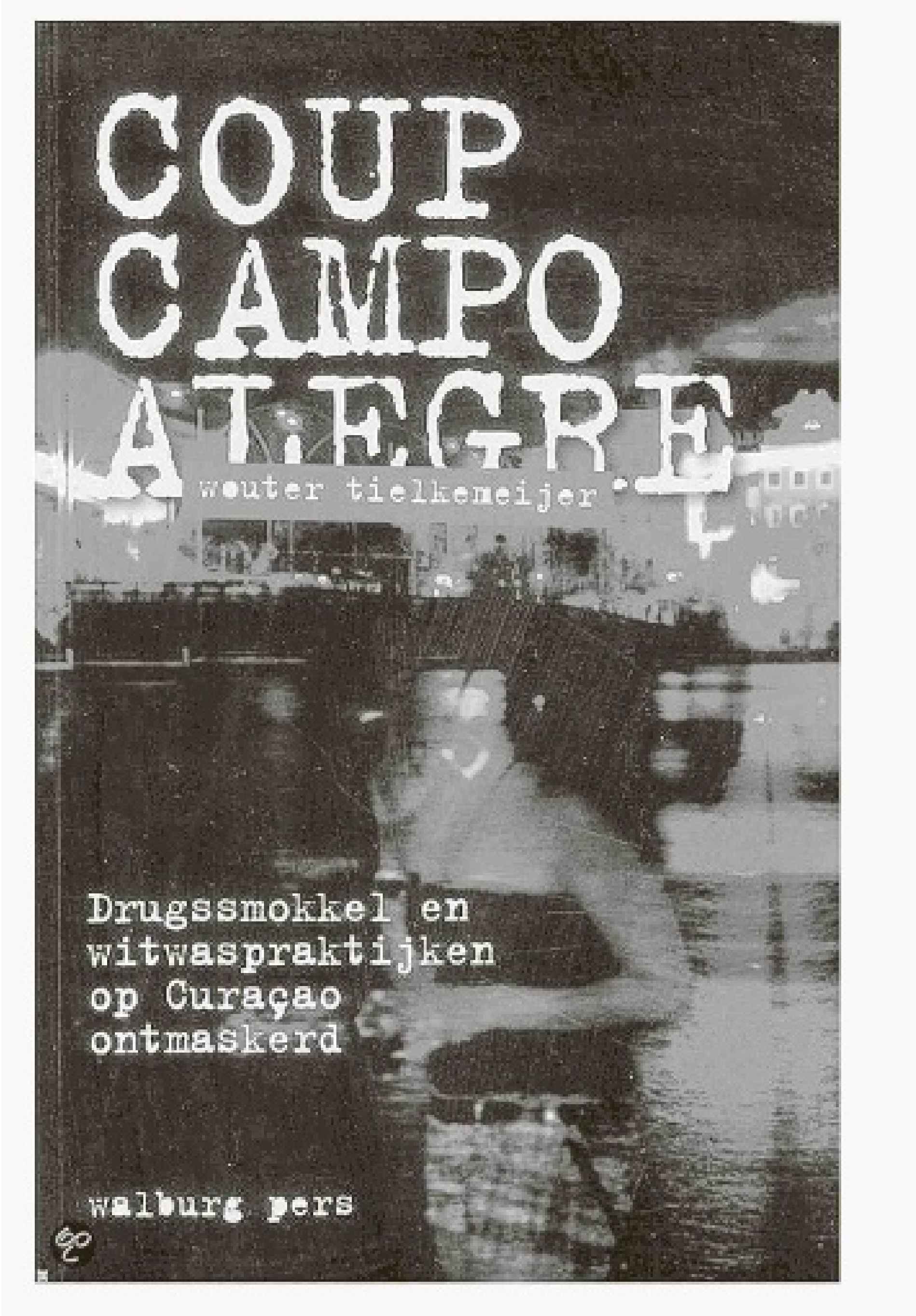

Tekst: Judith Ramautar

Ook geheim agent Burton Daal en de Colombiaan Trujillo Trujillo uit de Orion-zaak (de cocaïnesmokkel via een marinevliegtuig) en ex-politicus wijlen Bennie Demei hebben bijrollen toebedeeld gekregen. Vorig jaar werd al een eerdere publicatie in zakboekformaat uitgebracht. Uit de Nederlandse uitgave zijn de banale passages verwijderd, al heeft ook deze eindredactie niet alle storende slordigheden uit het boek weten te halen.

In zijn boek beschrijft Tielkemeijer het proces voor, tijdens en na de mega-onderzoeken naar de drugshandel en het witwassen van geld via het bordeel Campo Alegre en de verwevenheid tussen de onderwereld en bepaalde mensen uit de politiek rond de millenniumwisseling. Ook het onderzoek en de rechtszaken naar de fraude met overheids-nv's en de visumontduiking voor prostituees die bij Campo gingen werken (Campo II-zaak) komen aan bod.

Franklin

Wie deze ontwikkelingen destijds via lokale media gretig heeft gevolgd en het allemaal nog eens wil beleven komt met dit boek goed aan zijn of haar trekken. Al was het maar vanwege de integrale brieven die Leslie Franklin schreef en voorlas voor de rechter, met daarin tal van verdachtmakingen aan Tielkemeijers adres zoals het planten van bewijs, Tielkemeijers gespar met de raadslieden Eldon 'Peppie' Sulvaran en meester Abraham Moszkowicz, letterlijke tapverslagen van gesprekken tussen verdachten en de integrale persberichten die het Openbaar Ministerie in die tijd deed uitgaan.

Die brieven van Franklin leest Tielkemeijer dan vaak op de veranda van zijn huis, onder het genot van een glas ijskoude gin-tonic met laraha-sap en gezeten in een oude plastic tuinstoel waar de tanden van zijn honden instaan. Met deze sfeertekeningen, of zijn observaties in de rechtszaal, probeert hij een lichte toets te geven aan het boek.

Godett vrij met veel vertoon

Vlak na zijn vrijlating begon Anthony Godett met een relatief kleine aanhang aan een vosttocht langs verschillende kerken. Links de hereniging met zus Mirna Lovius-Godett.

WILLEMSTAD — Een beetje magerder, maar strijdbaar en met gevoel voor drama als altijd, kwam FOL-leider Anthony Godett (48) vanmorgen door de poorten van de Bon Futuro-gevangenis. De wegens corruptie veroordeelde politicus kon rekenen op een warm onthaal van FOL-sympathisanten, waarvan sommigen al sinds maandag voor de gevangenis verpoosden, en grote belangstelling van de media.

Godett heeft negen maanden in de gevangenis gezeten wegens medeplichtigheid aan valsheid in geschrifte en corruptie in de periode dat hij gedeputeerde was voor Infrastructuur. Zijn straf, vijftien maanden waarvan vijf voorwaardelijk, werd tot aan de Hoge Raad bevestigd. In deze zaak zat Godett reeds in 2003 een maand in voorarrest. Die maand was al afgetrokken van zijn uit te zitten straf.

Godetts straf zou er 12 maart opzitten, maar dankzij aftrek van 32 dagen die de politicus in 2004 in het Huis van Bewaring heeft gezeten, in verband met de Campo II-zaak, is een soort Vervroegde Invrijheidsstelling (VI) toegekend en kwam hij vandaag al vrij.

Eigenlijk kon de politiek leider naar eigen zeggen al om negen uur 's ochtends uur Bon Futuro uitwandelen, maar hij moest eerst nog 'afscheid nemen'. Ondertussen wachtte het opvangcomité buiten gespannen af, terwijl Godett een interview gaf aan *Radio Direct*. Hij herhaalde dat hij naar zijns inziens voor niks opgesloten is geweest en niet goed behandeld is. Over wat hij nu gaat doen zei hij: "Ik ga me inzetten voor het volk en de samenleving als ik vrij ben, en ik neem mijn plek weer in in de Eilandsraad en de Staten." In een gisteren gedateerde brief aan Justitieminister David Dick (PAR) schrijft Godett dat er 'deze week een einde komt aan zes jaar politieke vervolging van mijn persoon'. "Dit heeft mij veel geld gekost aan verdediging om mijn onschuld aan te tonen. Ik moest mij tot verschillende financiële instellingen wenden om advocaatkosten te kunnen betalen. Ik en mijn familie hebben zes jaar lang vernederingen moeten slikken en negatief in het nieuws gestaan, met als enig doel mijn goede reputatie schaden."

Vervolg op pagina 2

Bericht op de voorpagina van de Amigoe van 8 februari 2007 over de vrijlating van Anthony Godett.

"Pedroza bleef me aankijken als een derderangs acteur in een dito film, gebaseerd op een dito script, die op het punt staat een rivaal in de liefde te vermoorden. Hij was door de Campo-verdachten ingehuurd om mij van corruptie te beschuldigen, maar stond terecht voor het voorbereiden van cocaïnesmokkel tussen Curaçao en Nederland, die door bolletjesslikkers uitgevoerd moest worden. Bij het verlaten van de rechtszaal riep hij in het Spaans: 'deze officier is corrupt'."

Media

Ook aan de verslaggeving door de media over de onderzoeken en rechtszaken daarna besteedt de ex-officier aandacht. Tielkemeijer en het hele OM hebben het dan ook behoorlijk voor hun kiezen gehad in die jaren. Hij werd corrupt genoemd en zelfs bedreigd. Maar hij moest die kiezen tijdens die tijd bij het Openbaar Ministerie behoorlijk op elkaar houden. Dat Tielkemeijer nog tot 2011 bij de opsporingsdienst is gebleven en niet eerder advocaat is geworden, zodat zijn boek wellicht ook eerder gepubliceerd kon worden, is bijna bewonderenswaardig te noemen. Ondertussen hield hij wel minutieus zijn memoires bij van alles wat zich afspeelde rond het onderzoek en tijdens de processen.

Zo is 'Coupe Campo Alegre' een soort ingekorte verzameling geworden van de honderden dossiers met hun duizenden pagina's, met veel flashbacks naar onderzoeken die allemaal met elkaar gerelateerd zijn. Ongetwijfeld een feest voor de liefhebber maar voor de leek gelijk een aflevering van Law & Order op de late avond waar je bij de les moet blijven om de draad niet kwijt te raken.

Maar het boek biedt wel een mooi kijkje achter de schermen in het onderzoek naar de val van de drugshandel en witwaspraktijken door wijlen Giovanni van Ierland en huisadvocaat Leslie Franklin, met wie hij later gebrouilleerd raakte. Zoals die passage wanneer de zus van Leslie Franklin, voormalig directeur van het St. Elisabeth Hospitaal, die een gesprek wil bemiddelen tussen Tielkemeijer en haar broer, omdat deze bereid zou zijn diens aangifte tegen Tielkemeijer, wegens het planten van bewijs, in te trekken. Een aanbod waar Tielkemeijer niet op ingaat want 'die vredespijp was een valstrik, dan had ik mijn hoofd gelijk op een hakblok kunnen leggen.'

Na een verkapte bedreiging in een lokale krant aan zijn adres bedacht Tielkemeijer wat hij tot nu toe in dat verband had meegemaakt aan beroepsmatige risico's. "Behalve dikke klodders van kansarme NAC-supporters, de vrouw met het keukenmes in een Bredase achterbuurt, een steen door de ruit van mijn woonkamer en een bus rode verf over mijn auto." Maar toen Tielkemeijer getipt werd door een collega dat een journalist hem had verteld dat er een Colombiaanse huurmoordenaar op het eiland was, kocht de officier toch maar een baby-Glock-pistool, waartoe hij wettelijk bevoegd was. "Niet dat ik verwachtte dat ik er veel aan kon hebben, maar het maakt je in spannende tijden toch sterker."

Summier

Over de eindvonnissen in de Campo-zaak zelf is Tielkemeijer summier. De verdachten kregen 25 procent strafkorting 'omdat de rechter vond dat de officier ernstige fouten had gemaakt, zoals het niet toevoegen van de kroongetuigenverklaringen aan het dossier. "Voor een deel kan ik het daar wel mee eens zijn, met de kanttekening dat een oordeel achteraf heel wat eenvoudiger is, dan een afweging op het moment van de beslissing."

Het boek is niet uit wraak geschreven, zegt Tielkemeijer in zijn voorwoord. "Ik weet wat wraakgevoel is. Ik heb me door de in dit boek beschreven anti-justitie-strategie soms gekrenkt gevoeld en kwaad gemaakt, gescholden en gevloekt. 's Morgens vroeg in de badkamer. Maar wraak is niet het motief. Al was het maar dat ook ik hiermee niemand wezenlijk kan treffen. Want het meeste dat erin staat is al door de media naar buiten gebracht. Dit boek moest geschreven worden om te verduidelijken in welke mate en hoe de onderwereld en de bovenwereld rond de millenniumwisseling tegen elkaar waren aangeschurkt."

Een andere reden is dat het de gelegenheid biedt om een breed publiek een beeld te geven wat de functie van officier daadwerkelijk inhoudt. Het OM is niet scheutig met informatie naar buiten, om de procesgang van onderzoeken niet te verstoren. "De verhouding met de media is in mijn loopbaan met regelmaat bron van langdurige frustraties geweest en het boek schrijvende raakte ik iets van die frustraties kwijt, omdat ik nu mijn kant van het verhaal kwijt kon, wat zo vaak onderbelicht blijft." De moderne en mondige burger verlangt tegenwoordig echter ook transparantie van de rechtspleging en openheid in beleid, zonder dat deze instanties de toga als pantser of camouflage gebruiken. Tielkemeijers suggestie aan het College van Procureurs Generaal in Nederland is om de omgang met de media bovenaan de lijst van prioriteiten te zetten voor een nieuw OM-beleid.

De afloop

Giovanni van Ierland kwam in 2008 vrij. Hij voerde met Leslie Franklin, die in 2005 vrijkwam, rechtszaken over het beheer van Campo Alegre. Van Ierland werd in 2009 geliquideerd. De dader is nooit opgepakt. Ben Komproe, ex-FOL minister van Justitie, overleed voor het Campo II-proces begon na een ziekbed. Het hof beschikte niet lang daarna in een procedure dat het niet tot een vervolging kon komen in deze zaak wegens gebrek aan bewijs. Nelson Monte overleed eerder dit jaar na een langdurige ziekte. De FOL werd tijdens de Statenverkiezingen van januari 2010 weggevaagd, kreeg één zetel met de verkiezing in augustus 2010, maar kreeg tijdens de laatste verkiezingen in oktober geen zetel. Anthony Godett trad daarop, na 25 jaar in de politiek, af.

Coup Campo Alegre is op Curaçao verkrijgbaar bij Mensing's Caminada en op Bonaire bij boekhandel Addo.

Leesvoer

Post voor mevrouw Bromley

'Ik weet niet of je het al hebt gehoord, maar ons land heeft dringend helden nodig. Echte helden.'

Augustus 1914. In Londen melden duizenden jongemannen zich aan om te gaan vechten tegen de Duitsers. Martin Bromley, zeventien en te jong voor het leger, probeert de twee jaar oudere John Patterson te overreden samen in dienst te gaan, maar die wil zijn droom om te gaan studeren niet opgeven. Uiteindelijk slaagt Martin er met een list in naar het front te vertrekken en blijft John achter in een stad waar de druk op dienstweigeraars toeneemt.

Post voor mevrouw Bromley is een aangrijpende roman over ouders en kinderen in tijden van oorlog. Een verhaal over moed en lafheid, hoop en vriendschap, gemis en verlangen. Het boek stond op de longlist van kanshebbers voor de Libris Literatuurlijst.

Titel: Post voor mevrouw Bromley
Auteur: Stefan Brijs
Atlas
ISBN 9789045019840

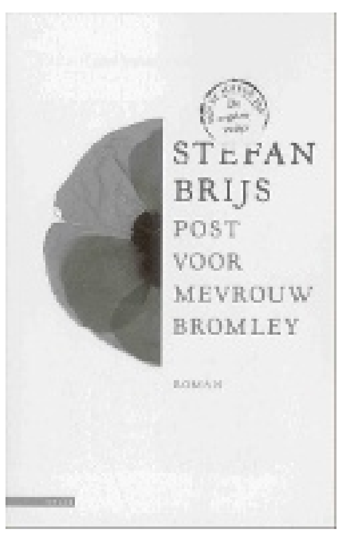

Ars Poëtica

Een man, bonkend op zijn gedachten:
'Jullie maken mij altijd, altijd verdrietig!'
ging ze te lijf,

en zij deinsden terug, trokken hun kraag op,
maakten hun rug krom,
wat moesten ze doen?
en die man liep langs een weg
en troostte zijn gedachten, betuigde zijn spijt aan zijn gedachten,
schaamde zich voor zijn gedachten,
beloofde ze alles, alles,

in het licht van de ondergaande zon.

Toon Tellegen, Als we vlammen waren

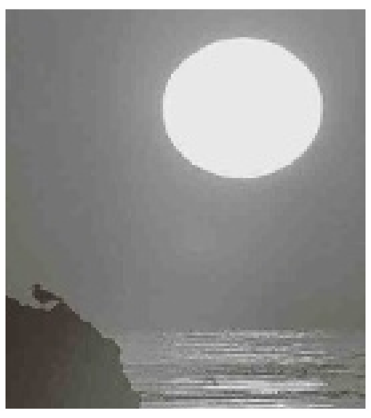

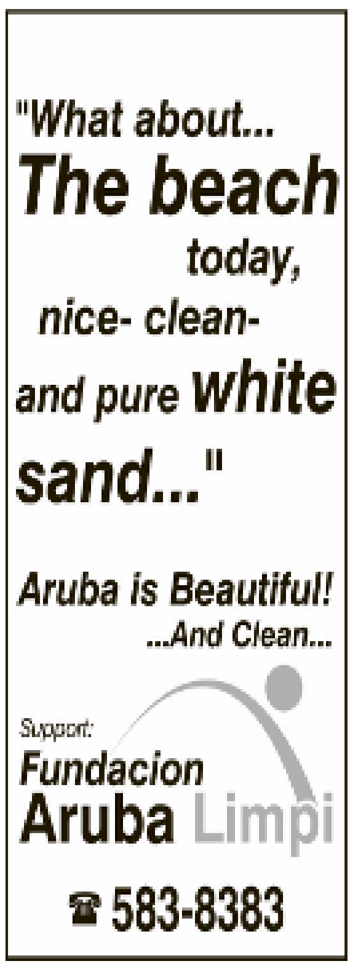

Huntu Kòrsou

'Happiness is me'

Vorig jaar begon het allemaal toen zij door de organisatie van Curaçao International Film Festival Rotterdam werden benaderd voor deelname aan een filmwedstrijd. Samen met twee vrienden, Isard Martinus en Nathan Wu, besloot de 21-jarige Alton Paas hieraan mee te doen. Hoewel zij met hun film niet in de prijzen vielen, vind ik het resultaat zeker de moeite waard om bij stil te staan in deze column.

Tekst: Shakti-Aroena Lakhi

Een bijzondere film met een diepe boodschap en die in mijn ogen bijdraagt aan een positieve mindsetting en kijk op het leven van alledag. En dus een bijdrage levert aan 'better quality of life' voor onszelf. Kort en krachtig laat de film in 5 minuten volgens Paas zien dat: "Ongeacht wie je bent, wat je leeftijd is of je verleden, je altijd 'happiness' kunt vinden. Want happiness ben jij." "Verschillende mensen, van een zwangere vrouw tot een bejaarde en van dreumes tot student laten zien wat 'happiness' is in hun leven."

"In het begin was het wel even zoeken naar het juiste onderwerp", vervolgt Paas zijn verhaal. "Wij hadden reeds twee filmpjes gemaakt, maar daar was ik nog niet helemaal mee tevreden. Op een gegeven moment raakte ik geïnspireerd door de spreuk op een Moederdagcadeau in de vorm van een clown die ik zelf had gemaakt: happiness is you, so be yourself. Het thema voor de film was gevonden."

Een maand lang duurde het om deze film te maken en de drie vrienden moesten het na schooltijd doen. Gelukkig is het hen op de valreep gelukt de film af te krijgen. "Het belangrijkste wat ik geleerd heb, is het plannen en organiseren. Zo leerde ik per filmlocatie van te voren in te schatten welk en hoeveel materiaal er nodig was en hoe dit op de juiste manier in te delen." Kwaliteiten die hij straks in het werkende leven, maar ook nu bij zijn studie ICT goed kan gebruiken.

Maar een positieve instelling hoeft Paas gelukkig niet te leren. Met deze kwaliteit is hij geboren en heeft hem geholpen gedurende een moeilijke periode in zijn leven. "Door een auto-ongeluk raakte ik drie jaar geleden gehandicapt: een dwarslaesie. Gelukkig putte ik mijn kracht uit mijn positieve kijk op het leven, waardoor ik verder kon", vertelt Paas openhartig. En zo heeft hij de boodschap van zijn 'Happiness'-film tot zijn praktische manier van leven gemaakt.

Onder de indruk van zijn verhaal vraag ik hem wat hij zijn leefdtijdsgenoten nog zou willen vertellen. 'Genoeg', lijkt zijn gelaatsuitdrukking te zeggen. En dat was ook zo, want met een stortvloed van woorden zei Paas het volgende: "Visualiseer waar je naartoe wilt gaan, wat je dromen zijn. En durf de stappen te nemen om deze te verwezenlijken." Onverstoorbaar vervolgt hij zijn verhaal: "Zorg voor jezelf en handel naar je verantwoordelijkheden, want alleen jij kunt jouw dromen realiseren."

Ik sluit het gesprek af en besef dat Paas ook voor mij een voorbeeld is. En een voorbeeld voor de gehele samenleving. Want met een dergelijke dosis doorzettingsvermogen als die van Paas kunnen wij gezamenlijk het 'Pura Vida' op Curaçao neerzetten waar wij allen op zoek naar zijn.

Meer informatie:http://www.youtube.com/watch?v=NLKuDMpNud8&feature=youtu.be

Huntu Kòrsou

Ir. Shakti-Aroena Lakhi is voorzitter en medeoprichtster van Huntu Kòrsou. Een stichting die zich inzet voor een 'better quality of life' op Curaçao. Meer lezen over dit initiatief: www.huntu-korsou.org en www.facebook.com/HuntuKorsou .

Spotlight op dieren

Vragen over vlooien

Deze week gaat dierenarts Margot Hack in op veelgestelde vragen over vlooien.

Tekst: Margot Hack

Vraag: Soms lijken er op een hond of kat veel kleinere vlooien te lopen dan anders. Zijn dit babyvlooien?
Antwoord: Nee. Vergeet niet de eerder besproken levenscyclus van de vlo. De vlooien die u ziet, zijn altijd volwassen vlooien. Ze kunnen in grootte variëren afhankelijk van de voedingsstoffen die voorradig zijn in de ontwikkelingsfase en de genetische variatie. Volwassen vlooien hebben een uitwendig skelet dat gemaakt is van chitine, net als alle andere insecten. Ze kunnen niet groter worden dan ze al zijn.

Vraag: Ik heb drie weken geleden mijn hond nog behandeld met een uitwendig product en ik zie nu al weer vlooien. Moet ik er meer aan doen?
Antwoord: Nee. Het is belangrijk om te weten hoe deze producten werken. In de eerste 20 dagen zullen de topicale producten efficiënt de vlo doden voordat hij gebeten heeft. In de laatste 10 dagen werken ze niet meer zo snel. Vlooien zien wil niet betekenen dat de producten niet werken en u moet zeker de frequentie niet op gaan voeren, want dat kan resistentie (immuniteit) in de hand werken. Als u geen vlooien wilt zien in de laatste 10 dagen dan kan een pil die vlooien doodt een oplossing zijn.

Vraag: Is het oké om geld te besparen door een grotere pipet te kopen en deze met een spuitje in kleinere doseringen te verdelen?
Antwoord: Ja en nee. Het hangt af van het product dat u gebruikt. Sommige producten zijn gelabeld als insecticiden en andere als medicijnen. Frontline en Advantage zijn bijvoorbeeld insecticiden en mogen op geen andere manier gebruikt worden dan op de verpakking staat.
Producten die als medicijnen te boek staan zijn bijvoorbeeld Program, Revolution en Capstar. Deze kunnen onder bepaalde omstandigheden anders gebruikt worden dan de verpakking zegt, maar alleen onder begeleiding van een dierenarts.

Vraag: Waarom wordt er door een dierenarts zo moeilijk gedaan over producten die via het internet gekocht zijn?
Antwoord: Tijdens de revolutie onder de vlooienproducten in 1995 is besloten om bepaalde producten niet meer via de winkels te verkopen, maar alleen via de dierenartsen. De farmaceutische bedrijven vonden dit veiliger omdat ze nu het gevoel hebben dat hun producten door getraind personeel verkocht worden die duidelijke uitleg kunnen geven omtrent het juiste gebruik. De dierenartsen waren blij met deze overeenkomst omdat ze hierdoor een betere kijk hadden op de producten die hun klanten gebruiken. De dierenwinkels waren natuurlijk niet blij met deze overeenkomst omdat ze een deel van hun inkomsten verloren. In een poging om dit marktaandeel weer terug te winnen is er een levendige zwarte markt ontstaan. Dit betekent dat gekochte producten misschien niet aan de vereiste veiligheidseisen voldoen, of niet de geclaimde werkzame stoffen bevatten. Hier moet dus goed mee uitgekeken worden!

"Bij een gebroken poot is het maken van een röntgenfoto altijd noodzakelijk anders kan de behandeling nooit goed gedaan worden!"

Dierenartsenpraktijken Vredenberg, Ronde Klip, Tera Kora en Comenencia
Tel: 737-2185-737-3202

Margot Hack is dierenarts te Ronde Klip

Puzzels

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1. Soort schorpioenvis; 4. druktoets; 10. mosselnet; 11. grondsoort; 12. vak; 14. volksplanter; 17. windvlaag; 18. zelfkant; 19. mier; 20. knol; 22. deel van het skelet; 24. jong dier; 26. herkauwer; 27. oogziekte; 30. schone jongeling; 32. rangtelwoord; 33. onbemand ruimtevaartuig; 34. deel van een gebouw; 35. spie; 36. dierenverblijf; 38. schaamte; 39. identiteitsbewijs; 41. fijn; 42. door middel van; 44. hardheid van geluid; 47. overdekt trainersbankje; 48. dicht; 49. vogeleigenschap; 50. zijn nest maken; 51. verbandmiddel.

VERTICAAL:
1. Kledingstuk; 2. eetgelegenheid; 3. houtskool; 4. dierengeluid; 5. spot; 6. tapkast; 7. domoor; 8. meer in Canada; 9. met weglating van titels en waardigheden (Lat.); 13. onbewerkt; 15. koeienmaag; 16. kwaadsprekerij; 21. bamboebeer; 22. Spaans riet; 23. nauw straatje; 25. Chinese deegwaar; 27. beteuterd; 28. naief; 29. onthaal; 31. rivier in Europa; 34. optocht; 36. strafwerktuig; 37. kind (Eng.); 39. idee; 40. bedrukt katoen; 41. warme drank; 43. vluchtig omhulsel; 45. punt; 46. boom.

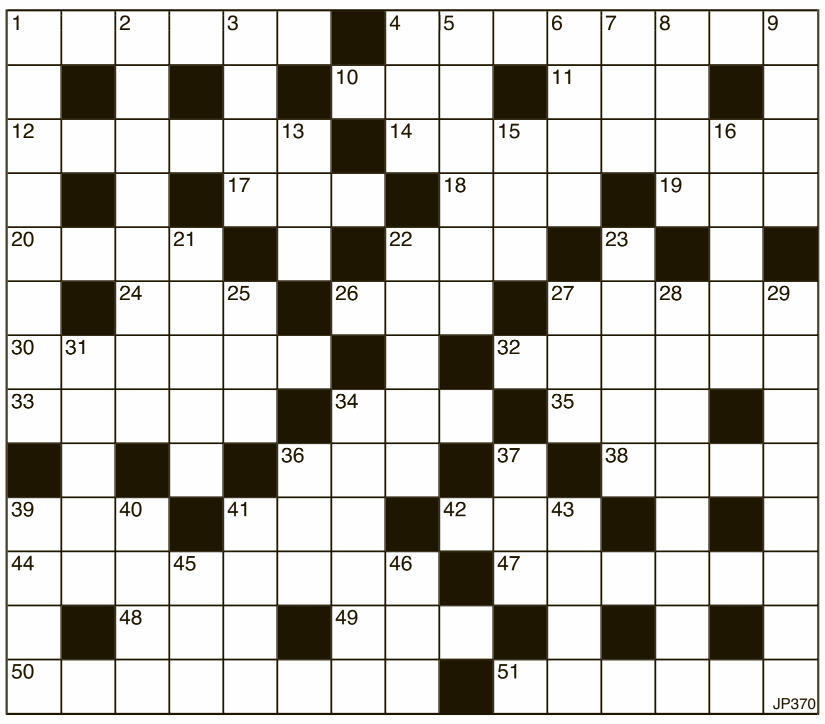

JP370

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

E. Pieters
Catiri 1-C
Aruba

Soraida Hurtado
Kaya Remiel C-15
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2, tijdens kantooruren. Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744. De prijzen vervallen na drie maanden.

ANAGRAM

Op elke verticale regel dient een woord van vier een van vijf en een van zes letters te worden ingevuld. Het woord van vijf letters bestaat uit de letters van het voorgaande woord plus 1, het woord van zes letters bestaat uit de vijf letters van het voorgaande woord plus 1. Als de hele puzzel juist is ingevuld, vormen de letters op de vet omlijnde regel een woord.

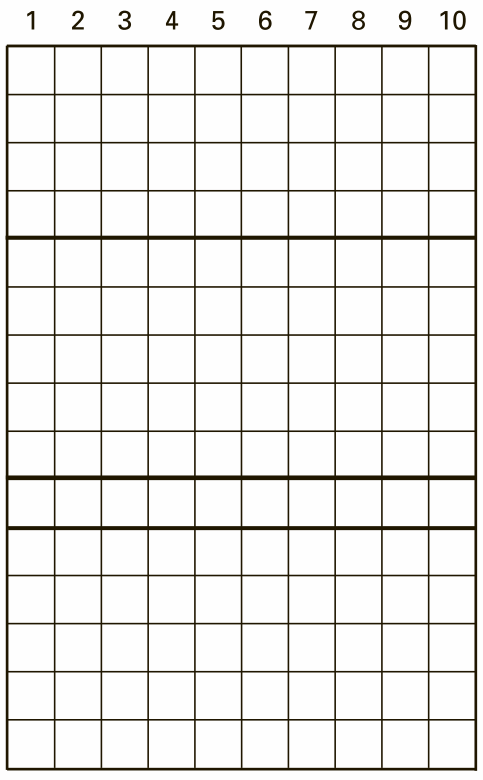

1. Grondsoort, vogel, molentrechter;
2. deel v.e. kolenkachel, rivier in Duitsland, vrucht;
3. zwart paard, voorstelling in de slaap, aan alle kanten;
4. bedehuis, grauwe erwt, uurwerk;
5. vluchtheuvel, bende, uitvoer;
6. patroon, genoeg!, hard gesteente;
7. zoom, radioactief element, rond schild;
8. naad, tijdig, resterend;
9. zeestraat bij Denemarken, snuit, kompasstreek;
10. part, voertuig, brandstof.

CRYPTO-OVERLAPPER

Op elke regel twee woorden invullen. Twee of meer eindletters van het eerste woord zijn meteen de beginletters van het tweede woord.

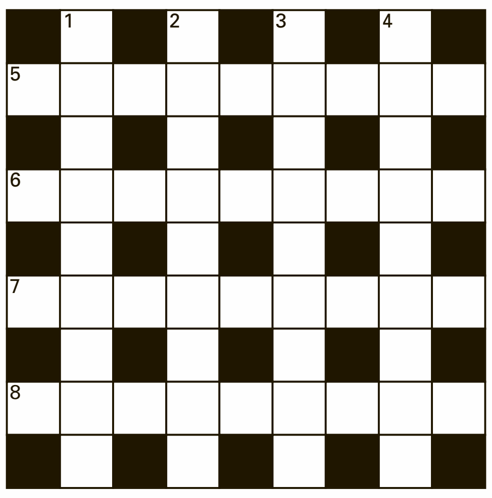

HORIZONTAAL:
5. Twee vrouwen? (6);
Stel kleintjes van een hond (7);
6. Geen woordvoerder van de politie (6);
Orgaan ter bezorging (5);
7. Verzoek om een vreemde bijzaak (5);
Weer een opslag (onder voorbehoud) (7);
8. Familie van een draver (7);
Plaats zonder mensen? (6)

VERTICAAL:
1. Deel van de entomologie? (8);
Nachtwerker (4);
2. D-o-m-i-n-o en h-a-l-m-a (7);
Akelige maat van vlees (7);
3. Dit vet bevat geen haarversteviger (5);
Een kleurige boom van destijds (7);
4. Luidruchtig bestaan (5);
Momentje voor de massa?(8)

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

R	E	I	K	S	R	E	T	A	W	T	S	R
E	T	T	U	I	T	Z	I	C	H	T	K	E
B	E	N	O	O	F	O	R	C	I	M	A	I
B	D	T	S	O	O	S	E	E	T	P	A	T
A	N	N	P	O	N	R	P	U	T	G	H	R
W	U	E	Y	E	S	E	O	E	N	IJ	L	E
Z	K	M	L	R	I	F	G	IJ	C	U	M	V
E	N	M	A	E	K	D	R	D	C	I	G	E
N	E	A	C	N	M	A	R	H	A	N	B	L
E	K	R	E	E	M	E	T	E	O	T	K	S
C	L	D	E	A	E	H	I	C	T	N	S	F
N	O	R	R	J	A	T	T	R	A	A	R	L
I	V	T	D	R	A	E	A	R	F	F	W	A
P	L	A	T	L	I	T	S	A	K	K	IJ	K
U	L	I	E	V	S	O	O	L	E	M	O	T
K	G	R	I	E	B	U	L	C	F	O	R	P

Biceps
Bosrank
Calypso
Denkfout
Drammen
Friemelen
Haaks
Kaarsrecht
Kalfslever
Kladje
Kijkkast
Luchthartig
Microfoon
Mijter
Pincenez
Profclub
Relatie
Stadgenoot
Tomeloos
Uitzicht
Ultramarijn
Vertier
Vietcong
Volkenkunde
Vreemd
Waterdiepte
Waterskier
Zwabber

PUZZELSLANG

Begin bij vakje 1. Bij elk volgend cijfer begint een nieuw woord. De laatste letter van een woord is telkens de eerste letter van het volgende woord. Bij goede invulling, is in de licht gekleurde vakjes een woord te lezen.

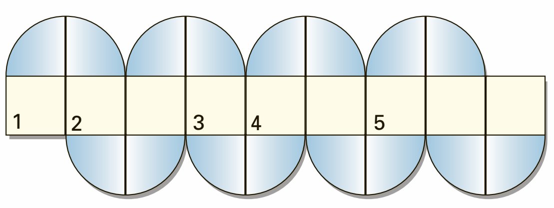

1. Doelpunt; **2.** Zuid-Amerikaans zoogdier; **3.** ijzeren vat; **4.** inlegwerk; **5.** balspel.

© Puzzelland/121124

SUDOKU

			2	6			1	3
	8				1			
2	4		8					
	5		6					7
	3	9		2		4	5	
		4			7		9	8
9			5	1	3		4	
		6	9	8				
	2		4		6			

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

Oplossing vorige week

6	4	2	9	8	1	3	5	7
5	3	8	6	7	4	1	9	2
7	1	9	3	5	2	6	4	8
3	2	5	1	9	7	8	6	4
9	6	4	8	2	5	7	3	1
1	8	7	4	6	3	5	2	9
8	5	1	2	4	6	9	7	3
4	7	3	5	1	9	2	8	6
2	9	6	7	3	8	4	1	5

OPLOSSINGEN VAN VORIGE KEER

Prijspuzzel: HORIZONTAAL: 1. Sik; 4. vijfkamp; 10. ska; 13. pons; 15. siena; 16. poon; 17. inept; 19. leo; 20. tempo; 21. lieve; 23. avers; 25. ik; 27. tri; 29. ent; 30. ga; 31. tars; 33. stoer; 34. honk; 36. rij; 37. ja; 38. bij; 39. io; 40. band; 42. kendo; 43. alom; 45. of; 46. rat; 48. nar; 50. me; 51. water; 53. adige; 55. norne; 57. ark; 59. nodig; 61. enak; 62. erato; 64. none; 65. nok; 66. slapend; 67. mol. VERTICAAL: 1. Spirit; 2. ion; 3. knel; 5. ijs; 6. file; 7. kee; 8. anoa; 9. ma; 10. soms; 11. kop; 12. anorak; 14. spits; 16. perth; 18. ter; 20. ten; 22. visakte; 24. verbond; 26. karaf; 28. loens; 30. gnoom; 32. rijn; 35. oil; 40. boenen; 41. drank; 43. argon; 44. mergel; 47. ate; 49. ain; 51. wrak; 52. rara; 53. akte; 54. edom; 56. ono; 58. rap; 60. ino; 62. el; 63. on. **Crypto-overlapper:** Horizontaal: 5. Scoutcast; 6. haanpoten; 7. openheide; 8. grietberm. Verticaal: 1. Schaapart; 2. runnengel; 3. schotelba; 4. ijskelders. **Anagram:** 1. eest-steel-Sleets; 2. veen-nevel-Levend; 3. rand-dinar-Arduin; 4. reis-isere-Cerise; 5. aker-arkel-Orakel; 6. neut-tuner-Unster; 7. sein-niets-Visnet; 8. sier-serie-Erosie; 9. ober-broer-Robber; 10. tram-maart-Trauma. Eindoplossing: SLACOUVERT **Woordzoeker:** smakeloosheid **Puzzelslang:** 1. Viva; 2. airshot; 3. toom; 4. mozaiek; 5. kegelen. Het sleutelwoord luidde: VASTMAKEN

Vol anti-oxydanten

Pompoenen worden in grote delen van Europa, de Verenigde Staten, Australië, Afrika en het Caribisch gebied veel gegeten. Pompoenen zijn er in verschillende soorten en maten. Ze zijn er met een oranje, een groene en een gespikkelde schil. Zij zijn een goede bron van beta-caroteen, dat door het lichaam wordt omgezet in vitamine A. Voor vegetariërs vormen ze een goede bron van vitamine A.

Tekst: Miriam de Windt

Beta-caroteen is een anti-oxydant. Daarnaast bevatten pompoenen betrekkelijk veel vitamine E, ook een andere anti-oxydant. Pompoen is licht verteerbaar, veroorzaakt zelden allergische reacties en is daarom geschikt voor baby's die op vast voedsel overgaan. De zaden zijn ook eetbaar. Rijk aan ijzer, fosfor, kalium, magnesium en zink, zijn ze een gezonde snack, maar ook een voedzame aanvulling in bijvoorbeeld salades, stoofschotels en ovenschotels.

Voedingswaarde voor een 1 klein pompoenpannenkoekje (zie tabel)

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Behalve vitamine A, is er geen andere voedingsstof die duidelijk als meerderheid geleverd wordt door dit recept. De hoeveelheid vetten is in werkelijkheid veel hoger door de bakolie, maar het is niet te berekenen hoeveel er doordringt in de pannenkoekjes en aan ze blijft hangen. Het advies is dat u dient te zorgen dat de olie goed heet is, hierdoor schroeit het deeg meteen dicht en dringt er minder olie binnen. Na het bakken ook goed laten uitlekken op keukenpapier.

Anti-oxydanten en vrije radikalen

Anti-oxydanten beschermen u tegen vrije radikalen. Vrije radikalen zijn onstabiele en hoogst reactieve atomen en moleculen die in het lichaam worden gevormd als onderdeel van de stofwisseling. Vrije radikalen behoren eigenlijk tot de natuurlijke afweer van uw lichaam. Totdat door bepaalde factoren uw lichaam de productie van vrije radikalen gaat verhogen. Deze factoren kunnen zijn extreme blootstelling aan milieuvervuiling (smog), teveel ultraviolette straling, ziekten, sigarettenrook en zelfs... overmatige lichaamsbeweging. Overproductie van vrije radikalen kunnen een toestand creëren die u gevoeliger maakt voor ziekten.

Vrije radikalen bevatten minstens 1 vrij elektron (negatieve lading), waardoor ze snel reageren. Direct na hun productie zoeken zij andere moleculen met een positieve lading waarmee zij kunnen reageren. Deze reactie is oxydatie. Vrije radikalen kunnen het DNA en de celmembranen oxyderen en dus beschadigen. Op deze manier wordt de weg vrij gemaakt voor de ontwikkeling van tumoren en andere aandoeningen. Zij worden in verband gebracht met ouder worden, kanker, atherosclerose, hoge bloeddruk, artritis en een slecht functionerend immuunstelsel.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
E mdewindt@scarlet.an.

Het verdedigingsmechanisme van uw lichaam bestaat uit anti-oxydanten die de vrije radikalen als het ware opruimen en onschadelijk maken. Anti-oxydanten, de naam zegt het al: zij gaan oxydatie tegen. Hoewel uw lichaam zelf anti-oxydanten aanmaakt, dient u uw verdedigingsstelsel ook een handje te helpen. In de strijd tegen vrije radikalen heeft het lichaam meer anti-oxydanten nodig dan het zelf kan maken. Gelukkig bevatten veel voedingsmiddelen anti-oxydanten.

Vitamine A, C en E en beta-caroteen zijn anti-oxydanten. Pompoenen zijn hier rijk aan. De mineralen selenium en zink en bioflavonoïden hebben ook anti- oxydatieve werking. Selenium en zink vindt u in schaal- en schelpdieren, avocado's, noten en zaden. Bioflavonoïden vindt u in groenten, citrusvruchten en druiven.

Preventie

Er is nog veel onderzoek nodig naar de rol van anti-oxydanten bij preventie. Er zijn veel voedingssupplementen van bepaalde anti-oxyderende vitaminen en mineralen op de markt. En allemaal beloven zij u de hemel op aarde voor wat betreft preventie. Soms kan het inderdaad zo zijn dat u extra bescherming nodig hebt, naast gezonde voeding met voldoende anti-oxydanten. Indien u ervoor kiest om supplementen te nemen, vraag advies van experts op het gebied van natuurlijke suppletie. Supplementen dienen namelijk in de juiste verhouding te worden ingenomen en zelfs dan kan een teveel schadelijk zijn. Ondertussen, kies altijd voor dagelijks verse groenten en fruit. Felgekleurd, groen en donkergroen zijn de mooiste kleuren om voldoende anti-oxydanten binnen te krijgen.

Voedingswaardetabel

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	65/273	3%
Eiwitten	2 g	2%
Vetten	1 g	2%
Verzadigde vetten	0	2%
Cholesterol	0	0
Koolhydraten	12 g	5%
Voedingsvezels	0	0
Natrium	35 mg	2%
Kalk	18 mg	3%
IJzer	0.4 mg	3%
Vitamine A	79 mcg	9%
Vitamine B1	0.02 mg	2%
Vitamine B2	0.04 mg	3%
Vitamine C	3 mg	4%

Kook mee met May

Pompoen fritters

Bijgerecht.

Ingredienten:
400 gram pompoen
3 eetlepels suiker
2 eetlepels bruine basterdsuiker
1 theelepel kaneel
snufje zout
1 cup bloem
3 eieren, losgeklopt
1 theelepel vanilla-essence
1/2 cup of meer melk
olijfolie om te bakken

Bereidingswijze:
De pompoen schillen, pitten verwijderen, in stukken snijden en gaar stomen.
In een schaal laten afkoelen.
De pompoen door een zeef wrijven.
De suikers, de kaneel en het zout toevoegen.
De losgeklopte eieren toevoegen. Roeren.
De vanilla-essence toevoegen.
De bloem en de melk toevoegen. Een niet te dun beslag maken.
In een beetje olie van het beslag kleine pannenkoekjes bakken.
Warm opdienen.

Eet smakelijk,

May

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Frontera Late Harvest, Chili

Druivensoort: **Muscat d'Alexandrië**
Streek: **Maipo-vallei**
Kleur: **Goudgeel**
Geur: **Honing en noten**
Smaak: **Honingzoet met zuurbalans**

Frontera Late Harvest is voor de zoetliefhebbers onder ons een niet te versmaden lekkernij.
Deze wijn wordt gemaakt door de Muscat-druif en krijgt in Chili uiteraard lekker veel zonne-uren te verwerken. Hierdoor gaat het suikergehalte flink omhoog in de druif als hij rijp is. Als je dan nog een paar weken wacht met plukken ontstaat er een intense zoetheid te vergelijken met rozijnen. Heerlijk natuurlijk bij de pompoenpannenkoekjes met bruine suiker en vanille.
De wijn geeft een mooie zomergloed in het glas met een gouden randje. De smaken zijn vooral een combinatie van bloemenhoning en hazelnoot, maar dan wel met een frisse zuurgraad die het allemaal in balans houdt. Erg lekker voor de late zondagochtend zou ik zeggen, of voor een picknick bij ondergaande zon.

Santé!

LICORES MADURO

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store Licores Maduro en uw favoriete supermarkt!

Het genot van wijn

Spaanse markiezen in Rioja

Nieuwe stijl en oude tradities

Ik neem u deze week mee naar de fascinerende wereld van de absolute top binnen de rijke Spaanse wijncultuur. We reizen af naar Rioja.

Tekst: Erik van Kampen

Márques de Cacerés behoort tot de beste Rioja's ter wereld. De wijngaarden van Márques de Cacerés liggen om en nabij Cenicero in de Rioja Alta, het beste stukje wijnland van Spanje. Het overgrote deel is beplant met de koninklijke Tempranillo-, de Garnacha- en de inheemse Graciano-druiven. Voor de witte wijnen groeien hier de edele rassen als Viura en Malvasia. Doordat de bodega's van Márques de meeste druiven van de wijnboeren kopen kunnen ze een strenge selectie toepassen. Alleen de beste druiven zijn goed genoeg. In slechte jaren maakt de markies geen wijn. (zelfs Mouton Rothschild selecteert niet meer zo streng!). In moeilijke jaren als 1977 en 1979 maakte Márques bijvoorbeeld geen Crianza's of Reserva's.

Feitelijk is Márques de Cacerés het levenswerk van één man. Toen Enrique Forner, samen met zijn broer Elysee, als vluchteling Spanje in 1938 moest verlaten, begonnen zij in Zuid-Frankrijk opnieuw een loopbaan in de wijn. Nadat ze een succesvolle handel in tafelwijnen in 1967 verkochten voor de aanschaf van Château de Camensac in Medoc.

Hierna vertrok Enrique naar zijn geboorteland Spanje om daar met zijn vergaarde startkapitaal, samen met professor Emile Peynaud, in Rioja een nieuwe bodega te stichten. Het bijzondere was, dat de in Bordeaux vergaarde kennis werd gebruikt voor het produceren van een volledig nieuwe stijl Rioja. Wel maakte men gebruik van de klassieke wijndruiven van de Rioja: de Tempranillo en de Granacha Negra. Met de Rioja's van Márques de Cacerés werd een sluimerend kwaliteitsgebied wakker gekust. Inmiddels is Christine Forner haar vader opgevolgd als algemeen directeur. Vader Enrique blijft aan de bodega verbonden als adviseur.

Nadat de jonge wijnen gereed zijn laat Márques de Cacerés ze verder rijpen op kleine Franse eikenhouten vaten in de grote ondergrondse kelders. Dit in tegenstelling tot de overige bodega's, die het penetrantere Amerikaanse eiken gebruiken. 1/3 van de barricas wordt jaarlijks vernieuwd, waardoor het hout extra veel invloed heeft op de wijn. Regelmatig wordt de wijn 'overgestoken'. In de kelders van liggen ruim 38.000 barricas. De Crianza's liggen minstens 15 à 18 maanden op dit hout en rijpen daarna nog eens 14 maanden op fles, voordat ze gereed zijn voor de export.

Terwijl 9 miljoen liter op vaten ligt te rijpen, onder de meest gunstige condities, heeft men ook nog eens 18 miljoen flessen in rijping liggen. Jaarlijks verkoopt men 6 miljoen flessen en heeft steeds vijf jaren in voorraad. De Crianza's liggen 14 maanden in de fles in grote kratten te wachten op de etiketten voor export. Reserva's moeten nog even langer wachten; zij verblijven 36 maanden in de kelders, terwijl de Gran Reserva's 48 maanden in de kelders verblijven! Om daarna door de echte connaisseurs onder ons gedronken te worden. Ik drink deze wijnen meestal rond de feestdagen en voel me dan als een echte adellijke markies verguld met zoveel stijl en zorgzaamheid in mijn glas, want dat proef je garandeer ik u.

We verbleven deze dagen bij een andere Spaanse markies, namelijk Marqués de Riscal. Zij bezitten een zeer bijzonder hotel in het prachtige dorpje Elciego, voor de wijnliefhebbers een must om eens in je leven gezien te hebben
In het glooiende wijngaardlandschap vind je daar de oudste bodega's van Spanje: Marqués de Riscal.

Om de status en kwaliteit van het wijnbedrijf te benadrukken, besloten de eigenaren het domein in 2010 een flinke opknapbeurt te geven.

Het moest verrassend, opvallend en niet te kopiëren worden. Frank Gehry, de architect van het Guggenheim-museum in Bilbao werd aangetrokken. Gehry ontwierp een ultrastijlvol complex.

Het werd uiteindelijk een vijfsterrenaccommodatie met twee toprestaurants, 44 luxueuze kamers, een bar, een bibliotheek, een moderne spa en diverse vergaderruimtes.

Rond het duizelingwekkend vormgegeven hotel rijden wijnfans dagelijks af en aan voor de inspirerende wijntours die je onderdompelen in de rijke historie van het illustere wijnhuis. Voor iedereen die van wijn, design, ontspanning en comfortabele luxe houdt, is het de reis meer dan waard. Uiteraard kunt u de reis ook in gedachte maken met een van deze voortreffelijke Rioja's in uw glas.

À Votre Santé

Erik van Kampen is sommelier bij Licores Maduro.

ÑAPA Business

24 november 2012

Sedeck

'Gevoel voor ondernemerschap'

Op Curaçao zijn er duizenden kleine ondernemers met slechts een paar werknemers. Veel kleine ondernemers werken volledig zelfstandig en ze hebben diverse rollen die ze dagelijks moeten spelen om hun onderneming succesvol te laten zijn. De Adeck behartigt de belangen van deze kleine ondernemers en het Sedeck (Sentro pa Desaroyo di Empresa Chiki Kòrsou) is het centrum ter ontwikkeling van de kleine bedrijven. De twee organisaties werken nauw samen.

Gabriel Magdalena

Tekst: Judice Ledeboer Foto's: Ken Wong

Het Sedeck is in 1993 opgericht als stichting en heeft een raad van bestuur die uit vertegenwoordigers van de volgende instituties bestaat: Adeck, Inter Continental University of the Caribbean (ICUC) en de regering, de facto het Curaçaose ministerie van Economische Ontwikkeling.

De missie van Sedeck is om middelen van de overheid, kennisinstellingen en de private sector te koppelen aan kleine ondernemingen. Verder bieden ze begeleiding op ieder gebied van ondernemen, organiseren ze managementtrainingen, kunnen ondernemers één-op-één-begeleiding krijgen en kunnen ondernemers terecht bij de organisatie voor vragen over vergunningen, regels en wetten die er zijn.

Kleine ondernemers moeten niet zo zeer elkaars concurrent zijn maar moeten er juist met elkaar voor zorgen dat ze allemaal bestaansrecht hebben. Om aan de behoefte, die kleine ondernemers hebben, te voldoen ontstond begin jaren 90 het plan om een organisatie op te zetten die de ondernemers kon bijstaan met adviezen en trainingen. Via de UNA kwamen de initiatiefnemers in contact met Gerry Cartwright van het Small Business Development Centre Florida, een organisatie in Amerika, gelijk aan het Sedeck zoals wij die hier nu kennen. Er volgden diverse bezoeken over en weer en uiteindelijk werd het concept van het Amerikaanse centrum overgenomen en aangepast aan de situatie op Curaçao en werd het Sedeck opgericht. De Curaçaose overheid gaf alle medewerking en de mensen die voor het Sedeck gingen werken kregen in Amerika een opleiding op het gebied van de werkzaamheden die het Sedeck als organisatie te wachten stond.

Het Sedeck ondersteunt de Adeck, die gesprekspartner is. Oprichter van de Adeck, Randy Curiel, is thans vice-voorzitter van bestuur bij het Sedeck. Huidig voorzitter is Gabriel Magdalena, die zelf ook ondernemer is. "Je moet mensen hebben die gevoel hebben voor het ondernemerschap", aldus Magdalena. "Als mensen geen gevoel hebben voor het ondernemerschap snappen ze niets van de materie."

Randy Curiel is projectmanager bij zowel Adeck als Sedeck. Hij heeft jaren bij het ministerie van Economische Zaken gewerkt en kent de wereld van de kleine ondernemer als zijn broekzak, omdat hij altijd met deze groep van bedrijven te maken heeft gehad.
Het principe van het Sedeck is om zo veel mogelijk één-op-één-begeleiding te geven. Op deze manier kan er advies op maat gegeven worden, waar ook behoefte aan is, omdat iedere ondernemer zijn (of haar) eigen manier van ondernemen heeft met zijn (of haar) eigen knelpunten.

De motivatie om ondernemer te worden is op Curaçao anders dan in andere landen. Dat komt omdat veel mensen zelfstandig zaken gaan doen als ze zonder werk zitten of komen te zitten

Randy Curiel

Voor het genereren van positieve economische impact richt Sedeck zich in een vroeg stadium van oprichting tot bedrijven, maar ook bestaande bedrijven kunnen gebruik maken van dat wat het Sedeck te bieden heeft. "Van de tien mensen die langskomen, nemen er twee de beslissing om ondernemer te worden. We fungeren als het ware als een zeef. Zo houd je de mensen over die echt zelfstandig ondernemer willen worden", aldus Magdalena.

Projectleider Curiel vult aan: "De motivatie om ondernemer te worden is op Curaçao anders dan in andere landen. Dat komt omdat veel mensen zelfstandig zaken gaan doen als ze zonder werk zitten of komen te zitten. Zo was er in 1999 een hausse te zien van startende ondernemers toen de overheid een grote groep mensen liet afvloeien en hen stimuleerde om een eigen bedrijf op te zetten. Dat was geen goed advies, want niet iedereen heeft het ondernemersbloed in zich zitten en er zijn nu veel van die ondernemers over de kop gegaan. Omdat ze nooit geleerd hadden om zelfstandig ondernemer te zijn. En als je altijd ambtenaar geweest bent, ben je niet ineens ondernemer. Niet iedereen kan iets verkopen. Bovendien moet je als kleine ondernemer van alle markten thuis zijn. Of je nu diensten of producten aanbiedt, je moet klanten zien te vinden. Acquisitie doen. En dan de administratie. Daar lopen veel mensen op stuk. Ze weten niet wat erin komt en eruit gaat en dat moet je weten als ondernemer. Er zijn mensen die het ondernemen in zich hebben. Vaak zie je dat bij ondernemers die opgroeiden in een ondernemersgezin. Die hebben een voorbeeld. Die hebben hun vader en moeder vroeg zien opstaan en 's avonds de administratie zien doen. Die hadden geen 9-5-baantje."

In Amerika worden toekomstige ondernemers goed voorbereid op hun ondernemerschap. Dat is ook de boodschap die het Sedeck heeft meegekregen en daar wil de organisatie meer aandacht aan geven. Volgens de beide heren moet er meer structuur in het ondernemerschap komen. De nieuwe regering moet ondernemerschap ondersteunen en op een hoger niveau zien te brengen. De nieuwe overheid zal betere voorwaarden moeten scheppen om te gaan ondernemen. "Het is niet de taak van de overheid om als belangenbehartiger voor mkb'ers te fungeren. Dat doen de Adeck en het Sedeck wel. Ze moeten ons als spil zien. Het Sedeck is het centrum voor de mkb'er", aldus Magdalena.

Vanuit het Sedeck worden er ook regelmatig onderzoeken gedaan. Het laatste onderzoek was gericht op de huidige behoeftes van de kleine ondernemers en uit dit onderzoek kwam naar voren dat de Adeck en het Sedeck zich meer bekend moeten maken zodat de ondernemers hen weten te vinden. De sociale media moet dan ook meer worden ingezet. Er is ook behoefte aan trainingen onder meer om aan productontwikkeling te doen.

Een voorstel van het Sedeck is om op middelbare scholen het vak 'ondernemerschap' in te voeren. "Of om één keer per jaar een project te doen waarbij de leerlingen een onderneming opzetten met alles wat daarbij komt kijken zoals productontwikkeling, personeelsbeleid, financiën en belastingen. Ze moeten dan een businessplan schrijven en kijken of de onderneming kans van slagen heeft. Echte ondernemers komen dan over hun ervaringen vertellen en geven adviezen." Het afgelopen jaar zijn er vanuit het bedrijfsleven al een paar projecten voor jonge ondernemers opgezet en uitgevoerd en dat is een stap in de goede richting, maar als het als 'vak' op school wordt gegeven worden er meer jongeren bereikt.

"Voor het ondernemerschap heb je een bepaalde mentaliteit nodig", zegt Curiel verder. "Het gaat om 'het gevoel' dat je moet hebben. Dat neemt niet weg dat iedereen zijn capaciteiten kan ontwikkelen." Een van de belangrijkste elementen bij ondernemerschap is het dragen van de verantwoordelijkheid. Een kleine ondernemer moet ook van alle markten thuis zijn en daar zit dikwijls het knelpunt. Iemand kan goed zijn in verkopen, maar weet niet hoe hij de boekhouding moet doen. "Bij grote bedrijven is er expertise in huis voor ieder onderdeel: een HR-functionaris, een verkoper, een boekhouder en administratieve ondersteuning. Er is ook een bestuur of er zijn commissarissen om de organisatie te ondersteunen. De kleine ondernemer is zelf commissaris, directeur, personeelschef, verkoper en boekhouder", legt Magdalena uit. Een risico bij het zelfstandig ondernemen is ziekte. "Daar houden kleine ondernemers in eerste instantie geen rekening mee, maar iemand kan altijd ziek worden of een ongeval krijgen, waardoor hij niet meer kan werken. Wat dan?", aldus Curiel.

> Voor het ondernemerschap heb je een bepaalde mentaliteit nodig. Het gaat om 'het gevoel' dat je moet hebben. Dat neemt niet weg dat iedereen zijn capaciteiten kan ontwikkelen

Zoals al eerder gezegd starten veel kleine ondernemers als ze zonder werk komen te zitten. Ze worden van werknemer hun eigen werkgever. Dat is een heel andere rol waar ze in komen te zitten. Curiel ziet ook duidelijk een tendens dat er veel jongeren zijn die een eigen onderneming willen beginnen. Sedeck moedigt jongeren en studenten aan om deel te nemen in haar programma's om meer interesse te krijgen in het ondernemerschap.

Door middel van promotionele activiteiten wil het Sedeck in de lokale gemeenschap meer bewustzijn creëren dat het een geweldige prestatie is om als zelfstandige te werken en dat het iets is om trots op te zijn.

De programma's die het Sedeck aanbiedt zijn alleen mogelijk door subsidie van de overheid, die ook graag een 'return on investment' ziet. De laatste jaren was iedereen positief gestemd over de ontwikkelingen op het eiland die voor onder meer werkgelegenheidsgroei, nieuwe groei in omzetten, export van lokaal geproduceerde producten en diensten zou zorgen, maar gezien de huidige crisis die ook op Curaçao plaatsvindt en de economische ontwikkelingen tot een dieptepunt zijn gedaald is er reden tot grote zorg. Er zijn meer faillissementen dan in 2011, winkels sluiten omdat de ondernemers het niet meer zien zitten en de consument houdt de beurs gesloten in afwachting van positievere geluiden. Het Sedeck ziet voor zichzelf de rol om de kleine ondernemers juist extra bij te staan en om kleine ondernemers informatie te geven die ze nodig hebben om op te bloeien en te groeien in een concurrerende regionale en mondiale economie.

Voor meer informatie:
Kas di Empresario, Galeria Santa Maria, Rooseveltweg 152, Unit L Telephone: +5999 868-0721 / Fax: +5999 868-0778

Recht

De woninghuurder op Aruba: oppermachtig?

De bescherming die het huurrecht een huurder van een woning biedt is menig verhuurder een doorn in het oog. Daarbij dient echter bedacht te worden dat deze bescherming zich laat rechtvaardigen door het feit dat de huurder doorgaans in verhouding tot de verhuurder als de sociaal zwakkere partij heeft te gelden en het feit dat onderdak een van de primaire levensbehoeften is.

Tekst: Misha Bemer

Een vergelijking kan worden getrokken met het arbeidsrecht, waarin om voor de hand liggende redenen de werknemer in verhouding tot de werkgever de nodige bescherming geniet. Het recht is er nu eenmaal om de menselijke interactie te reguleren en een rechtvaardig speelveld te waarborgen, en dat is maar goed ook.

De bescherming die de huurder geniet laat zich goed illustreren aan de hand van het feit dat ook wanneer sprake is van een huurovereenkomst voor bepaalde tijd de verhuurder toestemming dient te vragen aan de Huurcommissie om de huurovereenkomst daadwerkelijk te kunnen beëindigen, ondanks dat de overeengekomen termijn is verstreken. Dit is slechts anders wanneer de huurder de huurovereenkomst niet wenst te verlengen dan wel de huurovereenkomst wordt ontbonden. Over dit laatste zo dadelijk meer. Indien de huurder blijft zitten waar hij zit dient daaruit in principe te worden afgeleid dat de huurder wenst te verlengen en is de huurder niet gehouden de woning te ontruimen. Iets om als verhuurder goed in de oren te knopen.
De huurder van een bescheiden woning geniet ook voor wat betreft de hoogte van de huurprijs de nodige bescherming. Is namelijk het bedrag van de historische kostprijs van de woning, vermeerderd met de waarde van de grond waarop de woning is gebouwd, minder dan 100.000 florin dan is de Huurcommissie bevoegd op verzoek van de huurder de huurprijs van de woning vast te stellen.

Is de door de Huurcommissie vastgestelde huurprijs lager dan de tussen partijen overeengekomen huurprijs - dit is niet zelden het geval - dan is de verhuurder verplicht met betaling van dit lagere bedrag genoegen te nemen en kan deze zich niet met succes op het standpunt stellen dat de huurder tekortschiet in de nakoming van zijn uit de huurovereenkomst voortvloeiende verplichtingen. In de praktijk komt het dan ook regelmatig voor dat de huurder zich (kort nadat de huurovereenkomst is aangegaan) tot de Huurcommissie wendt met het verzoek de huurprijs vast te stellen, veelal tot ergernis van de verhuurder.

De bescherming die het huurrecht de huurder van een woning biedt is echter allerminst onbeperkt. Een huurder dient de woning als 'een goed huisvader' te gebruiken en de overeengekomen huursom steeds tijdig en integraal te voldoen. Schiet de huurder tekort in de nakoming van zijn uit de huurovereenkomst en/of de wet voortvloeiende verplichtingen dan kan de verhuurder er voor opteren de rechter te verzoeken de huurder te bevelen de woning te ontruimen. Of de rechter een dergelijke vordering toewijst, is - ervan uitgaand dat de verhuurder kan bewijzen dat van wanprestatie zijdens de huurder sprake - veelal afhankelijk van de ernst van het tekortschieten. Anders dan soms weleens wordt gedacht komt de Huurcommissie hier niet aan te pas en hoeft van ellenlange procedures geen sprake te zijn. Indien bijvoorbeeld een huurder een betalingsachterstand heeft van meerdere maanden kan het aanhangig maken van een kort geding bij het gerecht in eerste aanleg van Aruba – waarbij wordt gevorderd de huurder te bevelen de woning te ontruimen en de huurder te veroordelen de uitstaande huurtermijnen te voldoen - uitkomst bieden. Met het verkrijgen van een vonnis is veelal niet veel meer dan 4 weken gemoeid. Zo vindt een kort geding doorgaans plaats binnen twee weken nadat het verzoekschrift is ingediend en wijst het gerecht doorgaans binnen twee weken nadat het kort geding heeft plaatsgevonden vonnis.

Geconcludeerd kan worden dat een huurder zich weliswaar door de wet goed beschermd ziet doch dat ook de belangen van de verhuurder door de wetgever niet uit het oog zijn verloren, en er in die zin aldus - mede in beschouwing nemend de maatschappelijke positie van huurders en verhuurders doorgaans - in het algemeen kan worden gesproken van een rechtvaardig speelveld.

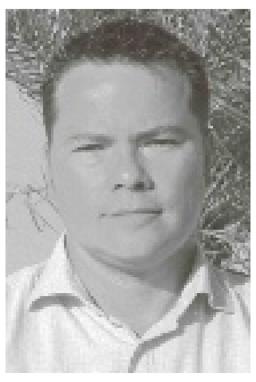

Mr Misha Bemer is advocaat bij HBN Law te Aruba. Hij buigt zich voor de Ñapa over juridische onderwerpen die spelen op Aruba. Misha.bemer@hbnlaw.com

Mens & Werk

Tevreden werknemers

Tevredenheid over het werk, de werkgever en collega's hangt voor een groot deel af van de balans die er is tussen werk en privé. Het gaat niet alleen om de hoogte van het salaris, minder uren werken, maar om de mate van begrip en aandacht van de baas.

Tekst: Judice Ledeboer

Leidinggevenden die regelmatig een gesprek(je) hebben met hun werknemers en aandacht geven aan de werkzaamheden en informeren naar het persoonlijk welzijn van werknemers bouwen een band op met hun mensen. Door deze gesprekjes ontstaat er meer wederzijds vertrouwen en begrip. Natuurlijk moeten werk en privé gescheiden worden op het werk, maar ieder mens neemt iets van 'huis' mee dat van invloed kan zijn op het functioneren op het werk, zowel positief als negatief. Door op de hoogte te zijn van persoonlijke omstandigheden, tot op zekere hoogte, kan de leidinggevende beter reageren op werksfeer, spanningen en krijgt de manager ook inzicht in het carrièrepad dat iemand wil volgen.

De manager heeft er natuurlijk altijd voordeel bij als zijn mensen tevreden zijn en met plezier hun werk doen. Door een goede 'band' met elkaar zijn de werknemers ook geneigd om zich meer in te zetten en dragen zij ook bij aan het succes van het bedrijf of de instantie waar zij werkzaam zijn. En zoals eerder gezegd gaat het niet altijd om de financiële beloning. Het zit 'm in de kleine dingen, zoals een attentie met verjaardagen en kerst en het jaarlijkse bedrijfsuitje. Voorop staat echter persoonlijke aandacht voor wie men is en wat men doet. En dat is een trend die de laatste tijd zijn opmars doet, want mensen in dienst nemen, hun werk laten doen met als tegenprestatie een loon uitbetalen en verder niets gaat de werknemers hoe langer hoe meer tegenstaan. Mensen willen gewaardeerd worden voor wat ze doen en ze willen gezien en gehoord worden. Het komt voor dat werknemers hun 'baas' niet eens kennen. Ze zien wel dat hij in het kantoor is, want zijn auto staat voor de deur, maar van persoonlijk contact is geen sprake.

Als men aan werknemers vraagt wat zij het leukste vinden dat hun werkgever ooit heeft gedaan komen er verschillende antwoorden. Iedereen houdt wel van een feestje en nu het einde van het jaar weer nadert is men weer hard bezig om eindejaarsfeestjes te organiseren voor het personeel. De werknemers vinden dat leuk, maar als dat de enige aandacht door het gehele jaar is dan hoeft het voor hen ook niet echt. Werknemers hebben vooral behoefte aan een aai over hun bol, een compliment, een praatje, aandacht voor ontwikkeling waardoor ze verder kunnen groeien binnen het bedrijf.

De economische crisis dwingt werkgevers echter tot kostenbesparingen en dan wordt er dikwijls het eerst bespaard op personeelsgebied. Dat is jammer want een bedrijf of organisatie heeft juist goed gemotiveerd personeel nodig. En aan gemotiveerd personeel ontbreekt het nog weleens. Veel werknemers gaan naar hun werk omdat het nu eenmaal 'moet'. Er moet brood op de plank. De motivatie om iets van het werk te maken is er dan al lang niet meer en dat komt ook door de manier van managen. Er zijn managers die denken dat ze leiden, maar zij zouden eigenlijk moeten begeleiden en aansturen met het geven van verantwoordelijkheden aan de werknemers zodat het werk inhoud krijgt, zodat er gescoord kan worden, zodat er prestaties geleverd kunnen worden zodat de werknemers geprezen kunnen worden voor hun werk. Werknemers één of twee maanden salaris geven als ze dertig jaar in dienst zijn is natuurlijk een mooie geste, maar hoeveel echte aandacht en complimentjes heeft die werknemer in die dertig jaar gekregen? Het komt voor dat werknemers niet eens goed gefunctioneerd hebben al die jaren, maar door laksheid van (personeels)beleid blijven die werknemers zitten waar ze zitten. En dan vragen bedrijven zich af waarom het personeel niet gemotiveerd is. Het zit 'm in de kleine dingen. Goede en schone werkplekken, voldoende daglicht, een groet in de ochtend als iemand het kantoor binnenloopt, een groet als iemand naar huis gaat. En begrip voor situaties die er zijn, thuis en op het werk. Het zit 'm natuurlijk ook in grotere dingen zoals het bieden van opleidingen waar de werknemers echt iets aan hebben. En die aandacht moet er zijn voor alle afdelingen, voor alle werknemers, want als de ene afdeling niet goed functioneert heeft in veel gevallen een andere afdeling daar ook last van. Door het creëren van een goede band met en tussen de werknemers zullen er altijd tevreden werknemers zijn die ook gemotiveerd naar het werk komen. En daar is niet eens zoveel voor nodig, het zit 'm in de kleine dingen!

Over Management

Organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

Bedrijfscultuur (9)

Personeelsbeleid is het vijfde onderdeel van de bedrijfscultuur in het Excel-managementsysteem. Tot dat personeelsbeleid behoren het selecteren en aannemen van de juiste, intrinsiek gemotiveerde mensen en vervolgens het bij hen stimuleren van goed werknemerschap en dat continu evalueren om dat op het gewenste niveau te houden.

Tekst: Jan de Ruijter

Goed werknemerschap gaat ten eerste om het vertonen van competentie in de vakuitoefening oftewel heel simpel, je werk vaktechnisch heel goed en professioneel doen. Ten tweede om het betrokken oftewel 'engaged' zijn, ten derde om proactiviteit en ten vierde om intern ondernemerschap.

Evalueren
Het evalueren geschiedt elke maand door de nuchtere beoordeling van de overeengekomen maandelijkse doelen die vastgesteld worden op basis van de reeds besproken Smart- of Smarter-wijze, waarbij subjectieve beoordelingen geen rol meer spelen en geëlimineerd zijn. Helaas maak ik mee dat de oude formulieren uit de jaren 80 nog steeds gebruikt worden. Daarop worden medewerkers beoordeeld op vragen zoals: komt de werknemer punctueel op tijd, is hij goed gekleed, is hij coöperatief, heeft hij een goede houding, is hij beleefd, is hij een teamspeler enzovoort, allemaal subjectieve beoordelingen die geen plaats moeten hebben in de maandelijkse evaluaties. Intrinsiek gemotiveerde en betrokken medewerkers houden zich automatisch aan de gedragsregels van goede bedrijfscultuur in een goed geleid bedrijf en een eventuele afwijking daarvan dient ter plekke gecorrigeerd te worden door middel van een simpele herinnering aan de bedrijfscultuur en de afgesproken gedragsregels. Jaarlijkse evaluaties over subjectieve zaken leiden alleen maar tot frustrerende gesprekken en tijdverlies. Het is triest dat zelfs de grote internationale accountants- en adviesbedrijven het oude systeem uit de jaren 80 van de vorige eeuw met subjectieve beoordelingen nog steeds hanteren en in cursussen en seminars nog steeds onderwijzen. De subjectieve beoordelingen zaten in de allereerste versie van Peter Druckers Management by Objectives (MBO) dat toentertijd al leidde tot het afschuwelijke proces van de jaarlijkse employee-evaluaties waar zowel de evaluator als de geëvalueerde steeds weer huizenhoog tegenop zagen. In deze 21e eeuw mogen deze oude formulieren en praktijken toch echt niet meer voorkomen. Het is belangrijk dat in een bedrijf alle medewerkers in welke positie dan ook de maandelijkse evaluaties op het behalen van de overeengekomen doelen meemaken. De doelstellingen van de onderneming worden doorvertaald naar alle medewerkers en allen worden daarop maandelijks beoordeeld.

Engagement
Bij engagement, betrokkenheid, gaat het erom dat de medewerker zich inspant om de doelstellingen, de missie, visie en waarden van het bedrijf na te streven en zijn deel doet om die doelen te bereiken. Hij voelt zich betrokken bij de realisatie van de organisatiedoelen, hij is gemotiveerd en staat open voor verdere inspiratie. Betrokken medewerkers vallen gelijk op. Je herkent ze gelijk, ze stralen hun betrokkenheid uit. Bij een recent bezoek aan the Cheesecake Factory in Orlando zag ik overal betrokkenheid en enthousiasme om mij heen. Managers hebben mensen nodig die tevreden zijn met hun salaris, fringe benefits, de bedrijfscultuur en die zich daadwerkelijk inzetten, hun uiterste best doen en zich inspannen voor het bedrijf. Bedrijven die tevreden en enthousiaste medewerkers hebben scoren continu hoog in klanttevredenheid.

Proactiviteit
Bij proactiviteit gaat het om de verantwoordelijkheid voor je eigen leven te nemen. Het gaat om zelfsturing, om wat iemand zelf doet om zijn ambities en intenties waar te maken. Proactieve medewerkers beseffen dat mensen zelf hun toekomst bepalen en dat proactiviteit een onmisbare eigenschap is om iets te bereiken en succesvol te zijn. Proactieve mensen werken aan de drie zaken die nodig zijn om iets te bereiken namelijk kennis (weten wat en waarom dingen gedaan moeten worden), bekwaamheid en vaardigheid (hoe die dingen gedaan worden), en inzet en houding, attitude (de wil om het te doen). Proactieve mensen geven anderen of omstandigheden niet de schuld als iets tegen zit, maar zoeken zelf bewust naar een oplossing. Zij nemen initiatief, kiezen bewust een richting, stellen zich doelen en volgen hun dromen en ambities. Proactiviteit begint al aan het begin van elke dag wanneer mensen twee keuzes hebben. De keuze om de dag met plezier te beginnen met een goed humeur of de keuze om de pest erin te hebben en met een slecht humeur die dag te beginnen.

Intern ondernemerschap
De medewerker die intern ondernemerschap vertoont is zelfstandig, neemt eigen verantwoordelijkheid, heeft zelfvertrouwen, is creatief en heeft energie. Hij wil persoonlijk vooruit komen, is sterk gemotiveerd en is resultaatgericht. Maakt zijn team beter, efficiënter, effectiever, sneller en klantvriendelijker. Hij helpt zijn supervisor en zijn team om succesvol te zijn, is gecommitteerd, gaat de extra mile, investeert in zijn kennis en vaardigheden, is een voorbeeldmodel, en heeft fatsoen tegenover klanten en collega's.

Nadat we de juiste medewerkers hebben aangetrokken en bij hen goed werknemerschap hebben gestimuleerd, gaat personeelsbeleid verder met training, en opleiding. Bij training gaat het om de werkzaamheden van elke dag. Het werk verrichten volgens de geldende 'standards of excellence'. De allerbelangrijkste regel is dat niemand ooit op de werkvloer mag komen zonder de noodzakelijke training vooraf. Steeds weer vervallen bedrijven in de oude fout iemand ergens neer te zetten omdat er een vacature is ontstaan en de plaats van bijvoorbeeld een telefoniste of receptionist gevuld moet worden. Er moet iemand zijn die aan de balie staat of de telefoon opneemt. En dus zet men daar iemand neer die nog niet getraind en opgeleid is. En dat gaat altijd mis met veelal grotere consequenties dan men denkt.

Het zesde onderdeel van de bedrijfscultuur is Teamwerk, Trainingen en Opleidingen. Als we naar de goede voetbalteams van bijvoorbeeld Barcelona en Ajax kijken, zien we meer dan een stel technisch begaafde spelers. We zien vooral een team professionelen die elkaar aanvullen, complementeren en die zelfs elkaars verantwoordelijkheden weten over te nemen. De strikte invulling van de overeengekomen rolverdeling blijkt in deze nieuwe moderne tijd te star, ouderwets en niet langer effectief. De starre rolverdeling kwam tot stand in de tijd van Max Weber.

(Wordt vervolgd)

Jan de Ruijter is managementconsultant op Aruba. Reacties: janderuijter@yahoo.com

Boeken

Ja-maar, wat als alles lukt?

Hoe komt het dat we zo vaak niet doen wat we eigenlijk zouden willen doen? Waar komt toch die innerlijke stem vandaan, die ons ervan weerhoudt ten volle te leven?

Ja, maar dat kan ik niet. Ja, maar daar ben ik te oud voor. Ja, maar zo ben ik nu eenmaal. Ja-maar als levenshouding is op zijn zachtst gezegd niet erg vruchtbaar. Het maakt ons voorzichtig, sceptisch en argwanend. Nadenken over het leven is tenslotte iets anders dan eraan deelnemen. Als we niet oppassen, wikken en wegen we net zolang tot elke kans voorbij is en worden we buitenstaander van ons eigen leven.

Gelukkig is er hoop. Er is namelijk ook een andere levenshouding: Ja-en. In de wereld van Ja-en zijn er geen grenzen. Alles is mogelijk. Het is de positie van inspirerende denkers, leiders met een wereldomspannende visie en uitzonderlijke kunstenaars. 'Wat ze doen' lijkt moeiteloos samen te vallen met 'wie ze zijn'.

Doel van dit boek is Ja-maar-gedrag te veranderen in Ja-en-gedrag. Aan de hand van tien regels legt Berthold Gunster uit hoe u die overgang kunt maken. 'Ja, maar' zal nooit meer zo klinken als vroeger.

Berthold Gunster (1959) is grondlegger van de Ja-maar-filosofie. Over zijn gedachtegoed schreef hij inmiddels vier boeken. Zijn eerste boek is vertaald in het Engels en Duits. Samen met een team trainers en acteurs verzorgt hij in binnen- en buitenland shows en workshops over zijn concept. Inmiddels hebben meer dan 400.000 mensen deelgenomen aan een Ja-maar-programma.

Titel: Ja-maar, wat als alles lukt? De tien regels voor een Ja-maar-vrij-leven
Auteur: Berthold Gunster
Uitgever: AW Bruna
EAN: 9789022996065

Business Agenda

Curaçao

7 december: GrowthCLUB planning workshop
In deze workshop plannen ondernemers en managers hun volgende kwartaal. Voor meer informatie en aanmeldingen, bel 737-0956 of mail dutchcaribbean@actioncoach.com

3 december: 6 Steps to a Better Business
Tijdens deze workshop leren ondernemers de 6 stappen naar een succesvol bedrijf dat werkt zonder de eigenaar. Van 18.30 - 21.00 uur.
Om deel te nemen kunt u bellen naar 737-0956 of mailen naar dutchcaribbean@actioncoach.com

7-8 december: Symposium en Masterclass Pedagogiek
Stichting StepAhead Curaçao organiseert een symposium gecombineerd met een masterclass over pedagogiek (opvoeding). Uiteenlopende onderwerpen komen aan bod zoals informatie-uitwisseling, wetenschappelijk kader, de voor- en nadelen van verschillende opvoedingsstijlen, best practices en tools om de opvoeder te versterken.
Het symposium is bedoeld voor opvoeders in de breedste zin van het woord; ouders, leerkrachten, wijkoranisaties, beleidsmakers, vrijwilligers enzovoorts.
Meer informatie: www.stepaheadcuracao.com
Projectcoordinatie: Saskia van der Meer, tel. 525-5901
e-mail: info@stepaheadcuracao.com

Eerste maandag van de maand: TGIM.
Thank God it's Monday is een informeel business happy hour. Iedere eerste maandag van de maand bij de Nettobar, Breedestraat, Otrobanda.
Van 17.00 tot 20.00 uur.

Aruba

14 december: GrowthCLUB planning workshop
Vrijdag 14 december is er de tweede GrowthCLUB op Aruba. In deze workshop plannen ondernemers en managers hun volgende kwartaal.
Voor meer informatie en aanmeldingen, bel 564-3577 of mail davemartinus@actioncoach.com

Internationaal

28-29 november: Handelsmissie InterExpo
Wat hebben duurzaamheid, Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk met elkaar te maken? Die vraag staat centraal tijdens de handelsmissie die InterExpo en Tanja Fraai organiseren. De handelsmissie bestaat uit een congres en een matchmaking waarbij partijen elkaar doelgericht ontmoeten.
Tijdens het congres belichten 25 sprekers het thema duurzaamheid, waaronder oud-minister Ernst Hirsch Ballin, europarlementariër Gerben Jan Gerbrandy en Atzo Nicolaï, directeur DSM Nederland. Wilbert Stolte, Rijksvertegenwoordiger voor Bonaire, Saba en Sint-Eustatius staat stil bij de nieuwe status van de drie eilanden en spreekt over de toekomst van de band met Nederland. Daarnaast is er aandacht voor de fiscale wetgeving op de zes eilanden en de mogelijkheid om vanuit Nederland zaken te doen. Ook de kwaliteit van het bestuur als voorwaarde voor een duurzaam bestuur staat op de agenda.
Locatie: ART Hotel in Eindhoven.
Meer informatie: www.interexpo.biz

28 - 30 november: Annual Conference on the Caribbean & Central America
Voor de 36e keer organiseert CCAA (Caribbean Central American Action) deze conferentie. Doel is om publiek en private sector bij elkaar te brengen om te discussiëren over handel, economische en politieke issues, om onderling begrip te creëren voor de kansen en uitdagingen in de regio.
Meer informatie: www.c-caa.org
Locatie: Intercontinental New Orleans, LA, USA.

5 - 7 december: MITM Americas 2012
De 18e editie van MITM Americas, Meetings and Incentive Travel Market 2012 wordt gehouden in Panama City. Gesponsord door Panama's Tourism Authority. Bedoeld voor de zakelijke reiswereld.
Locatie: Panama City, Panama.
Contact : http://www.mitmamericas.com
Meer informatie: Gisela Matamoros (gsar@gsa-mark.com). Tel. +34 91 541 43 08.
Fax: +34 91 542 07 00.

De Business Agenda verschijnt wekelijks in de Ñapa.
Informatie over zakelijke evenementen, zoals symposia, lezingen, trainingen en conferenties, zowel op Aruba, Bonaire als op Curaçao, is welkom bij napa@amigoe.com.

Geen bedrag is te klein.
Help ons helpen!
VOEDSELBANK Curaçao
www.voedselbank-curacao.org

Beroep onder de loep

Lionel Cordilia: projectmedewerker

In de rubriek 'Beroep onder de loep' vertellen mensen over hun ervaringen in hun beroep. Deze week: Lionel Cordilia. Hij is projectmedewerker bij de Federatie Antilliaanse Jongeren (FAJ)

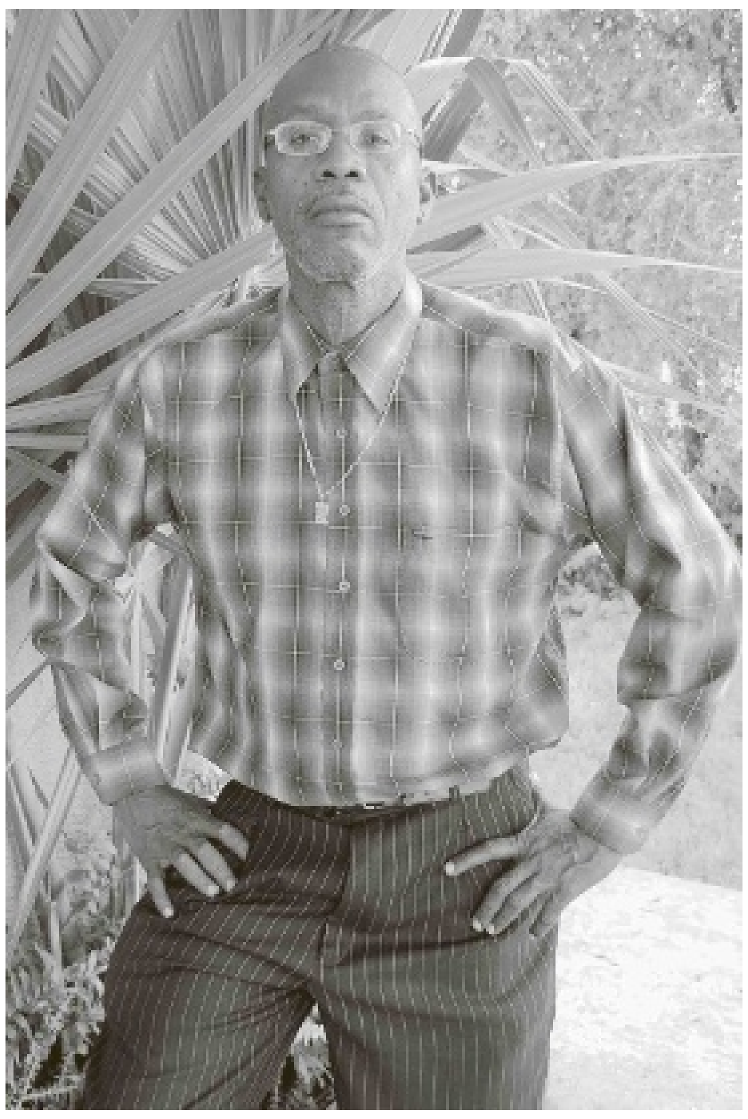

Wat houdt je beroep in?
"De taken van de FAJ zijn heel breed. De FAJ is een partner van de overheid wanneer het gaat om het formuleren van een jeugdbeleid. Daarvoor houdt de FAJ zich onder meer bezig met onderzoeken en rapporten. Daarnaast helpt de FAJ organisaties die zich met jongeren bezighouden via fondsen aan het nodige materiaal en aan trainingen te komen. Verder zet de FAJ zich in voor het vormen van allianties tussen jongerenorganisaties en stimuleert het jeugdparticipatie. Ik bied ondersteuning bij al deze taken."

Hoe lang ben je al projectmedewerker?
"Ik ben in 1993 begonnen, dus volgend jaar werk ik hier 20 jaar. Daarvoor was ik werkzaam bij de dienst cultuur en educatie op de afdeling die de overheid ondersteunde."

Wat is het vervelendste dat je in je beroep hebt meegemaakt?
"Dat was ongeveer twee jaar geleden. Er was een mevrouw die een cheque moest komen ophalen. De cheque lag klaar dus het was zeker dat ze betaald zou worden. Alleen gebeurde het dat ze door miscommunicatie op een moment kwam waarop om de een of nadere reden ze op dat moment de cheque niet kon krijgen. Ik geloof dat degene die het af moest handelen er op dat moment niet was. Maar die mevrouw werd woedend en ik kreeg een hele scheldpartij over me heen. In al de jaren dat ik bij de FAJ werk heb ik nog nooit iemand zo te keer zien gaan. Ik was heel erg ontdaan dat ze zo kwaad op mij was."

Wat is het leukste dat je in je beroep hebt meegemaakt?
"Het leukste vind ik het vertrouwen dat zowel het bestuur als fondsen en de jeugdorganisaties door de jaren heen in mij hebben gesteld. Men laat mij altijd rustig werken zonder al te vaak feedback te vragen, omdat ze weten: Lionel regelt het wel. Maar ik moet zeggen, dat vertrouwen brengt wel een beetje druk met zich mee want juist vanwege dat vertrouwen, doe je je uiterste best om mensen niet teleur te stellen."

Waarom is projectmedewerker het leukste beroep dat er is?
"Wat het werk als projectmedewerker bij de FAJ leuk maakt, is dat het geen routinewerk is. Geen enkel project is hetzelfde. Het begint elke keer met een idee dat soms niets eens erg duidelijk gedefinieerd is. Dan is het een fascinerende uitdaging om er uiteindelijk een goed projectdossier van te maken met alle vereisten waardoor fondsen ook nog akkoord gaan om te financieren."

Wat was je graag geweest als je geen projectmedewerker was?
"Sportleider. Ik was en ben nog steeds een echte sportfreak. Op jonge leeftijd speelde ik volleybal. Tegenwoordig doe ik aan snelwandelen. Ik doe met elke wandelmars mee. Verder dam ik. In 2010 was ik kampioen bij een damtoernooi en in 2004 zijn we met een team kampioen in de A-klasse van de ABC-eilanden geworden. Sportleider was mijn eerste beroepskeuze. Maar de kans om jeugdleider te worden kwam eerder dus ben ik die kant opgegaan. Het werk van jeugdleider heeft vele raakvlakken met dat van sportleider."

Bestemming Curaçao

'Schreeuwen lucht op'

Schreeuwen:
Dat lucht echt op
Naam:
Lorna Owens
Komt uit:
Miami, Florida
Business or pleasure?
Business
Aantal dagen:
3
Verblijft bij:
Marriott Resort

'Motivational speaker' en auteur Lorna Owens was onlangs op Curaçao als gastspreker tijdens de 'Successful Women Living With Balance' workshop georganiseerd door Stichting Vrouwennetwerk.

Owens vertelt: "Het thema was 'succesvol zijn' maar er moet wel een balans zijn tussen al de activiteiten en verplichtingen van een vrouw. Vrouwen werken, zijn echtgenotes en moeder. We dragen al die verantwoordelijkheden met veel liefde maar op een gegeven moment eist dat zijn tol. Mijn taak tijdens de workshop was om het verhaal van deze vrouwen aan te horen en tips te geven om het allemaal beter aan te kunnen."

Eén van de belangrijkste adviezen die Owens zegt te hebben gegeven tijdens de workshop was: 'Wees niet bang om hulp te vragen'. "Vragen om hulp wil zeker niet zeggen dat je zwak bent, maar juist omdat je sterk wilt blijven. Om een voorbeeld te noemen: je levenspartner maakt er een puinhoop van als hij huishoudelijk werk verricht en als vrouw ben je geneigd om hem nooit meer te vragen iets te doen. Maar dat is juist verkeerd. Laat het gaan. Hoe erg is het nou dat al het water op de grond ligt als hij afwast? De wereld vergaat heus niet. Verder moeten vrouwen proberen niet alles even serieus te nemen. Maar mocht het je op een gegeven moment toch te veel worden: Schreeuw het uit. Echt gewoon schreeuwen: Aaaaaaaaaah! Je zult zien dat het oplucht."

Owens zegt dat ze tijdens de workshop gemerkt heeft dat Curaçaose vrouwen heel terughoudend zijn. "Vrouwen hier zijn over het algemeen veel gereserveerder vergeleken met Amerikaanse vrouwen. Ze gooien het niet zo gemakkelijk in de groep. Ik kom oorspronkelijk uit Jamaica, dus ik ben wel bekend met die terughoudendheid. Maar ik merkte dat de deelnemers hier één op één wel hun ervaringen met me wilden delen."

Het was niet Lorna's eerste bezoek aan Curaçao. "Het is wel een tijd geleden dat ik hier was. Toen was dit nog het Sonesta-hotel. Behalve de workshop had ik niet veel verplichtingen, dus ik ben even op het strand van het hotel geweest. Verder maakten we ook een rondrit over het eiland en hebben we onder meer bij 'De Gouverneur' wat gegeten. We zijn ook naar restaurant Blues geweest waar een goede jazzband optrad."

Wanneer dit artikel uitkomt is Owens al op weg naar haar volgende bestemming, namelijk de Democratische Republiek Congo. Daar zal ze via haar stichting 'Footprint Foundation' vrouwen helpen die slachtoffer zijn geworden van oorlogsgeweld en verkrachting. De stichting zet zich ook in voor het bestrijden van moeder- en babysterfte die in Congo heel hoog ligt. "We laten artsen en verplegers uit Miami overvliegen en zetten trainingsprogramma's op die de dokters in de rest van het land kunnen overnemen zodat de moeder- en babysterfte verlaagd wordt."

De bedrijfsarts

Diabetes en werk

Bij diabetes kan het lichaam de bloedsuiker niet meer regelen, dit gebeurt door het hormoon insuline. De twee belangrijkste soorten diabetes zijn type 1 en 2.

Tekst: Timmy Harms

Type 1: Het lichaam maakt geen of onvoldoende insuline meer aan. Het afweersysteem maakt cellen die insuline maken kapot. Mensen met diabetes type 1 moeten een paar keer per dag zichzelf insuline toedienen.
Type 2: Dit is vaak een combinatie van verminderde gevoeligheid voor insuline (insulineresistentie) en een vertraagde of verminderde insulineproductie en/of -afgifte.
Overgewicht, weinig beweging, een oudere leeftijd en erfelijke aanleg vergroten de kans op het ontwikkelen van dit type diabetes.
Deze groep krijgt medicijnen, voedings- en bewegingsadviezen, en moet soms ook insuline spuiten.

Antilliaanse Vereniging voor Verzekerings- en Bedrijfsgeneeskunde

Timmy Harms is bedrijfsarts, werkzaam bij de Sociale Verzekeringsbank en lid van de Antilliaanse Vereniging voor Verzekerings- en Bedrijfsgeneeskunde (AVVB).

Meer informatie:
avvb06secretariaat@gmail.com

Diabetes en werk
Mensen kunnen niet genezen van diabetes, maar deze is wel goed te behandelen. De meeste mensen met diabetes kunnen met hun ziekte prima werken, afhankelijk van het soort werk.

Gevolgen voor het werk
In het begin kunnen mensen een hypo (lage bloedsuikerwaarde) niet op tijd voelen aankomen. Een hypo verandert wel het gedrag, de werkende reageert ineens feller op een collega, moet even een pauze nemen om iets te eten (terwijl de collega door moet werken).
Ook vermoeidheid van een hyper (hoge bloedsuikerwaarde) kan de werkende hinderen in het dagelijkse werk. Niet iedere collega begrijpt het dat de werkende wat later op het werk komt vanwege een lage bloedsuiker, als deze zich vervolgens de hele dag weer prima voelt.

Diabetes is een ziekte die meegenomen wordt naar het werk. Bij de behandeling is zelfmanagement heel belangrijk (zelf goed omgaan met uw diabetes). Dus op vaste tijdstippen eten, bloedsuiker meten, hoeveelheid eten en insuline toedienen of aanpassen bij een hypo of hyper.

Communicatie
Als men nauwelijks last heeft van de diabetes hoeft er verder niets verteld te worden. Maar als de behandeling van diabetes zichtbare gevolgen heeft, is het beter om wel iets te vertellen over regelmatig bloedprikken, insulinegebruik, regelmatig moeten eten, regelmatig naar de dokter, bij een hypo even bijkomen.
Gevolgen van een lage bloedsuiker/hypo: moe, trillerig, in de war.
Gevolgen van een hoge bloedsuiker/hyper: dorst, veel plassen, moe.

Er kan irritatie en onbegrip ontstaan als collega's en leidinggevende geen kennis hebben over diabetes. Vooral als de werkende af en toe het werk moet neerleggen door een hypo, vermoeidheid of het toedienen van insuline en de collega's dan moeten doorwerken en soms zelfs het werk moeten overnemen.
Het is daarom belangrijk dat er een goed contact is met de collega's en leidinggevende om misverstanden en onbegrip uit de weg te ruimen.

Werkaanpassingen
Deze zijn meestal niet nodig, maar als de instelling van uw medicijnen niet goed is, moeheid optreedt, er moeite is met de uitvoering van sommige werktaken, kan dit een reden zijn om met de leidinggevende te gaan praten.
Werkaanpassingen zijn zeker nodig als er complicaties optreden, zoals problemen met de ogen, nieren, het gevoel aan de benen, het hart en bloedvaten. Deze kunnen lichamelijke beperkingen geven.
Voorbeelden van werkaanpassingen zijn: Korter werken, andere werktijden, weglaten van bepaalde taken, hulp van collega's bij een hypo of ander passend werk.
Behalve werkaanpassingen zijn andere aanpassingen mogelijk zoals aangepast meubilair, een beter toegankelijke werkplek of een aangepaste computer.

Bij sommige beroepen kan diabetes wel een risico vormen voor de veiligheid van de werknemer zelf of van anderen. Bijvoorbeeld bij het werken met gevaarlijke machines, machinist of bestuurder van een bus.
Hier is het van belang dat de diabetes goed ingesteld is en dat er contact is met de behandelaar en bedrijfsarts die dit samen in de gaten moeten houden.
Bij onregelmatig werk is zelfmanagement erg belangrijk. Er wordt vaker gemeten, op andere tijden gespoten, misschien moet er andere insuline gebruikt worden, er moet meer bewogen worden.
Het kan gebeuren dat het onregelmatig werken een ontregelend effect heeft op de glucosewaarden. In dit geval is het verstandig met de werkgever te overleggen voor eventuele werkaanpassingen.

Voor de werkgever en leidinggevende is het belangrijk om op de hoogte te zijn over de ziekte diabetes en de complicaties hiervan om op deze wijze rekening te kunnen houden met werknemers met diabetes.

Bepaalde aandachtspunten zijn:
- bij bepaalde complicaties, moeten er op tijd de persoonlijke beschermingsmiddelen aangeboden worden, zoals speciale veiligheidsschoenen.
- extra aandacht voor de zwangere werknemer met diabetes.
- rekening houden met bijzondere omstandigheden: bij werken in de hitte moeten gebruikers van insuline alert zijn op een snelle opname hiervan (resorptie) met als risico een hypo. Werken met verhitte materialen hebben een verhoogd risico op verbranding van de huid.
- alert zijn op indirecte gevolgen van fysiek belastend werk, zoals wondjes aan de voeten ten gevolge van wrijving en zweten door niet goed passende veiligheidsschoenen.

Belangrijk om gewoon te blijven werken met diabetes:
1- acceptatie van de ziekte
2- zelfmanagement
3- steun van de collega's en leidinggevende
4- steun van de bedrijfsarts en andere behandelaars
5- werkaanpassingen indien nodig

De bedrijfsarts of verzekeringsarts kunnen de werknemer met diabetes en de werkgever begeleiden bij (de terugkeer naar) het werk.

Bronnen:
NVAB Multidisciplinaire Richtlijnmodule Diabetes en Arbeid, september 2011
Diabetesvereniging: Nederland Diabetes werkt!
www.diabetesfonds.nl Type 2 en type 1, wat is het verschil?

MKB

Cultuur en innovatie

In deze column legt Bertine Vermeer uit welke invloed bepaalde cultuurkenmerken kunnen hebben op innovatie. Vermeer is innovatie-adviseur bij InnovatieCentrum Curaçao en gespecialiseerd in product- en dienstinnovatie.

Tekst: Bertine Vermeer

Bij cultuur denkt men vaak in eerste instantie aan taal, eten, muziek, kunst en tradities. Maar cultuur gaat veel dieper. De cultuur waarin we zijn opgegroeid bepaalt grotendeels onze visie op het leven, wat onze normen en waarden zijn en het geeft betekenis aan communicatie. Wanneer twee voor elkaar onbekende mensen met verschillende cultuurachtergronden elkaar spreken, is de kans namelijk groot dat ze (zelfs al spreken ze dezelfde taal) elkaar niet goed begrijpen, of elkaar misschien onbedoeld kwetsen of beledigen.

Geert Hofstede
Auteur en wetenschapper Geert Hofstede beschrijft cultuur als een gedachtegoed dat ons wordt aangeleerd door onze sociale omgeving.

Hofstede heeft in de jaren tachtig een onderzoek gedaan naar de culturele waardeverschillen op de werkvloer bij IBM. Uit een statistische analyse kwamen vier culturele dimensies voort, waarop culturen vergeleken kunnen worden:
- Machtsafstand;
- Collectivisme versus individualisme;
- Femininiteit versus masculiniteit;
- Onzekerheidsvermijding.

Nu, vele jaren later zijn Hofstedes bevindingen nog steeds actueel.
Hieronder zal ik per dimensie uitleggen welke invloed bijbehorende cultuurkenmerken kunnen hebben op innovatie binnen organisaties.

Machtsafstand
In culturen met grote machtsafstand leggen mensen zich gemakkelijker neer bij het feit dat macht ongelijk verdeeld is, dan in culturen met kleine machtsafstand. Mensen zijn opgegroeid met de norm dat je altijd moet doen wat een bovengeschikte (ouder, leraar, leidinggevende) zegt, zelfs wanneer je het ergens niet mee eens bent. Er is sprake van een duidelijke hiërarchie in macht en in discussie gaan met iemand die hoger in deze hiërarchie staat wordt niet geaccepteerd.
Invloed op innovatie: Werknemers zullen waarschijnlijk geen verbeterpunten of kritische vragen naar voren brengen. Werknemers volgen gemakkelijk bevelen op. Veranderingen opgedragen van bovenaf worden daardoor snel geaccepteerd en aangenomen.

Het InnovatieCentrum Curaçao is een stichting die als doel heeft: ondernemers stimuleren en ondersteunen bij duurzame innovatie van hun organisatie, producten en/of diensten. Meer informatie vindt u op www.icc.an

In culturen met grote machtsafstand groeien mensen op met de norm dat je altijd moet doen wat een bovengeschikte zegt

In een cultuur met kleine machtsafstand is de opvoeding gebaseerd op het zo snel mogelijk onafhankelijk worden. Mensen wordt daarom al vroeg geleerd en gestimuleerd om zelf kritisch te zijn en een eigen mening te vormen. De vraag 'waarom?' staat centraal en er is ruimte en aandacht voor andere ideeën.
Invloed op innovatie: De vraag 'waarom?' is de basis voor innovatie. Werknemers staan open voor andere meningen en nieuwe ideeën, maar volgen niet gemakkelijk bevelen op. Meestal beslissen ze uiteindelijk zelf wat de beste optie is. Een innovatie moet daarom ook werkelijk als verbetering worden ervaren om geadapteerd te worden.

Collectiviteit/individualiteit
In collectivistische culturen wordt het groepsbelang boven het belang van het individu gesteld.
Belangrijk is dat de harmonie altijd bewaard moet blijven; directe confrontaties worden vermeden.
Invloed op innovatie: Anders of kritisch zijn wordt niet gewaardeerd, waardoor creatievelingen en 'Einsteins' bij voorkeur worden genegeerd.

In een individualistische cultuur richt men zich primair op de zorg voor zichzelf en zijn/haar naaste familie. Het hebben van een eigen mening is een kenmerk van een sterk karakter.
Invloed op innovatie: Nieuwe / andere ideeën worden gewaardeerd en daarmee gestimuleerd.

Masculiniteit / Femininiteit
Een samenleving is masculien als sociale sekse-rollen duidelijk gescheiden zijn: mannen horen hard te zijn en gericht op materieel succes; vrouwen horen bescheiden te zijn en vooral gericht op de kwaliteit van het bestaan.
In een masculine cultuur moet werk een uitdaging zijn die persoonlijke voldoening geeft. Beloning vindt plaats op basis van prestaties.
Invloed op innovatie: Werknemers zijn vaak ambitieus en werken doelgericht. Echter, samenwerking en uitwisseling van informatie kan worden belemmerd doordat collega's kunnen worden gezien als concurrenten. En dit kan innovatie tegenwerken.

Een samenleving is feminien als sociale sekse-rollen elkaar overlappen.
In een feminine cultuur is met name de werksfeer belangrijk. Prestaties zijn minder van belang.
Invloed op innovatie: Werknemers zullen minder ambiteus zijn als het gaat om prestaties op carrière-gebied, maar mogelijk net zo ambitieus als het gaat om het streven naar betere sociale omstandigheden.

Onzekerheidsvermijding
In culturen met een hoge mate van onzekerheidsvermijding is er een sterke behoefte aan controle en regels. Hiermee kunnen risico's worden vermeden, maar tegelijkertijd kan dit leiden tot overmatige bureaucratie.
Invloed op innovatie: Controle en regels beperken vrijheid en creativiteit.

In culturen waarbij er sprake is van zwakke onzekerheidsvermijding gelden soepelere regels en is men meer bereid om risico's te nemen. Daardoor is men is beter in staat om zich aan te passen aan nieuwe situaties.
Invloed op innovatie: Hogere bereidheid tot verandering is bevorderlijk voor innovatie. Daarnaast krijgen werknemers vaker de kans om hun (nog verborgen) talenten te ontwikkelen.

Conclusie
Hierboven is heel kort samengevat welke culturele kenmerken van belang kunnen zijn als het gaat om innovatie bij organisaties.

Wanneer we kijken naar de culturele kenmerken van Curaçao, dan kunnen we over het algemeen zeggen dat er sprake is van:
- grote machtsafstand;
- collectivisme;
- masculiniteit;
- sterke onzekerheidsvermijding.

In eerste instantie zou je denken, deze kenmerken zijn niet echt bevorderlijk voor innovatie.
Enerzijds terecht, maar wanneer we als gemeenschap, bestaande uit een mix van diverse culturen, beter in staat zijn om met elkaar samen te werken kan Curaçao wel degelijk innoveren. En dit is mogelijk, simpelweg door ons meer in elkaars cultuur en achtergrond te verdiepen.

Daarnaast is cultuur een gedachtegoed dat is opgebouwd uit alle ervaringen die we gedurende ons leven opdoen. Ideeën die je als kind hebt aangeleerd zullen uiteraard dieper liggen en niet zo gemakkelijk meer veranderen, maar hoe meer we ons interesseren in andere culturen, des te meer we open leren staan voor andere waarden en gedachten.

Wilt u meer weten over deze column, over onze service en diensten, of een afspraak maken voor een kennismakingsgesprek? Dan kunt u contact opnemen met het InnovatieCentrum, via bvermeer@icc.an, of (+599 9) 737-1360.

Bertine Vermeer is innovatie-adviseur bij InnovatieCentrum Curaçao en gespecialiseerd in product- en dienstinnovatie.

Een korte kennismaking

Fascinerend Chicago

Chicago komt tegenwoordig steeds in het nieuws als 'de stad van Barack Obama'. Maar wat moet je je nou eigenlijk voorstellen bij deze winderige big city aan het meer van Michigan, bij deze stad van Al Capone en de grote concentraties Europese immigranten zoals Polen en Italianen? Of die luchthaven O'Hare die vanwege zware sneeuwstormen weer eens een chaos is. Tijd voor een kennismaking.

We lunchen heerlijk op een terras aan de Chicagorivier, waar tegen de achtergrond van de indrukwekkende hoogbouw rondvaartboten langsvaren.

Tekst en foto's: Marius Bremmer

Na enthousiaste verhalen van familie nemen we deze derde stad van de Verenigde Staten op in ons vakantieprogramma, als start van een vakantie elders in de VS. Vanuit Amsterdam vliegt de KLM er dagelijks heen. Chicago moet een zuigende werking hebben vanuit heel Europa, want Nederlanders tref je amper aan boord van deze KLM-vlucht. Naast mij zit zelfs een jonge Afro-Amerikaanse vrouw die voor een conferentie naar Oeganda is geweest.

Na acht uur vliegen is de aankomst op de luchthaven O'Hare een beetje een teleurstelling. Het is er kil, zwaarbewolkt en het regent. Een vriend mailde ons kort voor vertrek nog een plaatje van een Amerikaanse weerwebsite met een temperatuur van 40 graden Celsius in Chicago. Het kan er dus vreselijk heet zijn.

Days Inn

Maanden geleden maakten we al een hotelreservering bij 'Days Inn'. We selecteerden wellicht teveel op prijs, we hebben immers met onze vier kinderen twee kamers nodig en dat voor twee nachten. Days Inn biedt voor 44 dollar per kamer per nacht, inclusief ontbijt, transfer per shuttlebus en high speed internet, wel een koopje. Maar toen sloeg de twijfel toe: diezelfde bangmakende vriend mailde ons vlak voor vertrek: 'Days Inn is vergane glorie, oude meuk, je kunt beter het iets duurdere La Quinta of Red Roof nemen!' De commentaren op internet op deze Days Inn Elk Grove variëren van vriendelijk personeel tot stinkende kamers, slecht ontbijt en ongunstige locatie. Gelukkig scoort 'onze' Days Inn op Hotels.com met een 3.1 gemiddeld toch nog net voldoende.

Muffe kamers

Terug naar onze aankomst op O'Hare. Het duurt even voor mijn telefoon bereik heeft bij AT&T en na een telefoontje naar het hotel komt de shuttlebus. Dat blijkt een redelijke bus te zijn met een vriendelijke blonde dame met Oost-Europees accent. Ze verontschuldigt zich voor het lange wachten: het is spitsuur en er zijn werkzaamheden aan de weg. Uiteindelijk rijden we de ruim zes kilometer naar Elk Grove toch vrij snel. Deze Days Inn ziet er net zo uit als alle anderen. De kamers zien er donker uit, de een ruikt nog muffer dan de ander. Sneu voor de kinderen, maar zij moeten toch echt in de kamer die het meeste stinkt. Het is lang geleden dat ik in een hotel zat waar de kamers direct aan de parkeerplaats grenzen en elke paar minuten komt er met veel lawaai een opstijgend vliegtuig over. Het sanitair is prima en het personeel is uiterst vriendelijk. Op een prikbord in de lobby hangt de dienstregeling van buslijn 223 die rechtstreeks naar Rosemont rijdt. Daar is een station van de Blue Line, de metro die naar 'de Loupe'gaat, een hoge circle line om downtown Chicago.We hebben de shuttlebus verder helemaal niet nodig, dit ziet eruit als een prima verbinding om de volgende ochtend op pad te gaan.

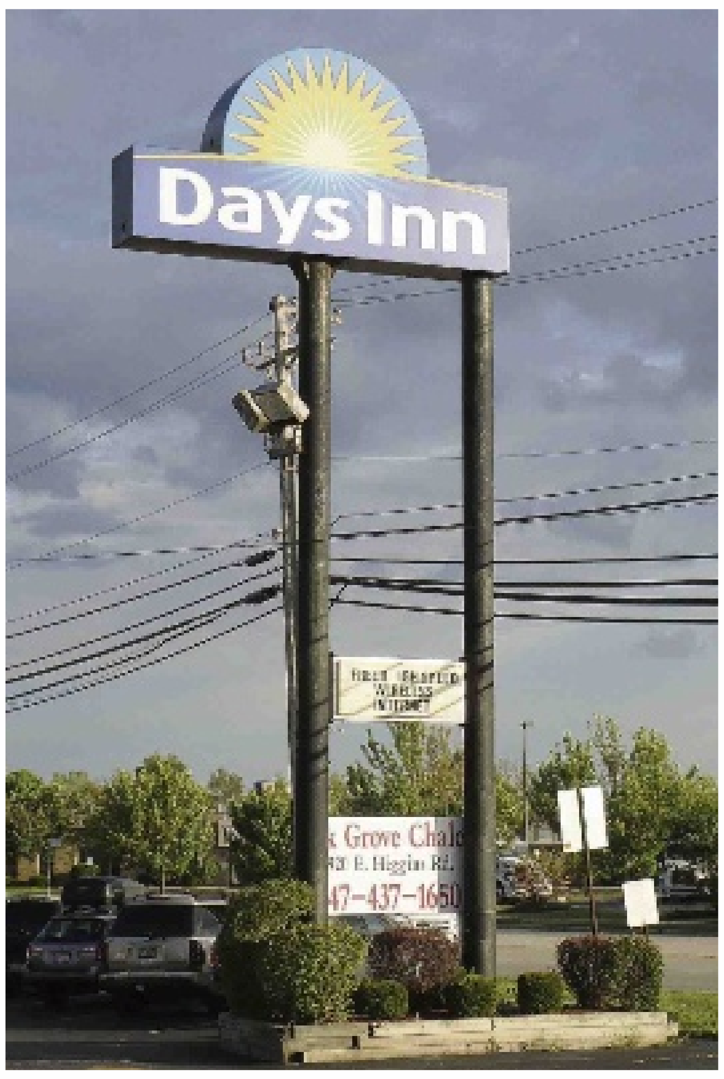

De Days Inn met de muffe kamers.

MacDonalds

We eten nog even wat bij MacDonalds en zijn toch weer verbaasd over de bonte mengelmoes van mensen in de VS. Wat een Indiërs hier en wat een Latino's! Er eet hier ook en groepje leren dat ik herken van het KLM-toestel. Of ze tevreden zijn over hun kamer in Days Inn? Ze geven het beste antwoord: "What you pay is what you get!" En zo is het maar net. We gaan heel vroeg naar bed. Af en toe horen we stemmen op de parkeerplaats, de ronkende motor van een bus die blijkbaar gasten uitlaat, soms nog een opstijgend vliegtuig, maar dan slapen we de klok bijna rond, zelfs de kinderen... ondanks de muffe geur op de kamer.

Het ontbijt in de kleine lobby van het hotel valt mee, de kinderen zijn enthousiast: lekkere Minute Maid sinaasappelsap, prima melk en een keus uit drie soorten ontbijtgranen. Ook mijn favoriete Raisin Bran cereal en lekkere ontbijtcrackers, witbrood en een variatie aan muffins. Uiteraard is er koffie, thee en melk. Het weerpraatje op de onvermijdelijke tv in de hoek wordt verzorgd door Bob van Dillen, een vertrouwde Nederlandse naam.

Metro

Om kwart voor acht staan we aan de overkant bij de halte van buslijn 223, de bus is haast te vroeg! Voor de chauffeur is het een te lastige opgave: 2 volwassenen voor de volle prijs, vier kinderen voor de helft: hij komt er al rekenend op zijn mobiele telefoon niet uit. "Doe maar 7,10 dollar", klinkt het. Je kunt alleen contant betalen, het geld verdwijnt in afgesloten stalen containers. De bus jakkert langs O'Hare en we zijn snel bij Rosemont, het eindpunt van de bus en ons opstappunt op de Blue Line naar de Loupe. Bij de kaartautomaten staat een vriendelijke dame van de CTA, de Chicago Transit Authority. Allervriendelijkst helpt ze ons aan onze zes retours, die op één ticket komen te staan. Heen en terug zijn we met z'n zessen voor 27 dollar klaar. Alles loopt gesmeerd! De metro komt eraan, de rijtuigen zijn nog leeg, schoon, je voelt je helemaal veilig. Nog snel even in het boekje over Chicago kijken waar we er uit moeten: dat wordt Washington, zestien stations en 35 minuten verder.

Vervoersknooppunt

Waar we nu uitstappen woonden oorspronkelijk de Potawatomi-indianen. Chicago wordt pas gesticht in 1830. Van 8 tot 10 oktober 1871 brandt een groot deel van de stad af. Van de toen 300.000 inwoners raakt een derde dakloos. Het aantal doden valt gezien de enorme omvang van de brand mee: tussen de 200 en 300. De herbouw van Chicago veroorzaakt een revolutie in de bouwkunst. De uitvinding van de lift en de elektriciteit maakt het mogelijk om kantoortorens van meer dan acht bouwlagen te ontwerpen. Driftig experimenteert men met constructies van gietijzeren kolommen en stalen balken, van stalen skelet en van betonskelet. En daar staan we dan opeens, 's morgens om kwart over negen, midden in het resultaat van deze bouwrevolutie: een enorm groot zakencentrum. In de negentiende eeuw, toen de spoorwegen nog het vervoermiddel bij uitstek waren, was Chicago het punt van vertrek van bijna alle treinen die op weg gingen naar het westen van de Verenigde Staten. Ook nu ligt Chicago nog op een uitzonderlijk strategische positie, zowel voor trein-, auto- en vliegverkeer. Deze positie heeft Chicago tot het grootste industriële centrum van Amerika gemaakt. Zelfs nog groter dan New York City en Los Angeles! Nergens ter wereld is een groter spoorwegnetwerk en O'Hare geldt als een van de grootste luchthavens ter wereld.

The Bean

Ik voel me de koning te rijk: in een wandelende colonne van zes Bremmers verkennen we hartje Chicago, mijn vrouw Linda met het boekje en de plattegrond van het centrum als gids voorop. "Alles binnen de Loupe is prima te belopen", hoorden we al van familie en inderdaad. We bekijken de vele kunstwerken in het straatbeeld zoals van Picasso, interessante gebouwen zoals van kauwgommagnaat Wrigley. Ter afwisseling duiken we ook even de 'Old Navy' in om naar kleren te kijken. Vrouw en dochter bezwijken voor een leuke actie bij 'The Body Shop'. Hoe langer we lopen, hoe meer de stad tot leven komt... soms gaan we gewoon even ergens zitten om naar mensen te kijken. Een van de hoogtepunten van de stad is het Millennium Park, even buiten de Loupe. Hier werd een groot verwaarloosd gebied in 2004 omgetoverd tot een ware attractie. Hoogtepunt is wel The Bean, een spiegelende creatie van 110 ton, van de hand van kunstenaar Briton Anish Kapoor. Gekke bekken trekken, rare posities kiezen: je kijkt je ogen uit naar je eigen verrichtingen en die van anderen.

> 'What you pay is what you get!'

Navy Pier

We lunchen heerlijk op een terras aan de Chicagorivier, waar tegen de achtergrond van de indrukwekkende hoogbouw rondvaartboten langsvaren. De zon breekt door, de jas kan uit en we besluiten ook de Navy Pier nog te bezoeken, een toeristische trekpleister sinds 1916! Een forse wandeling langs de imposante jachthaven van de stad. Dagjesmensen uit stad en regio en toeristen uit binnen- en buitenland flaneren over de pier. The Ferris Wheel, een enorm reuzenrad, is helaas out of order. Op het verste punt van de pier giert de wind plotseling om de eindbebouwing: in paniek holt een orthodox-Joods gezin met kinderen achter abrupt weggewaaide keppeltjes van vader en zoons aan. Lake Michigan vertoont schuimende koppen op de golven. In de verte markeert een karakteristieke vuurtoren de haveningang. Kijk je achterom, dan zie je de enorme skyline van Chicago.

We lopen terug naar de Loupe en vereren warenhuis Macy's nog even met een bezoekje. Dan gaan we langzaam aan weer op zoek naar onze retourtjes. We hebben meer niet dan wel gedaan. We hebben geen musea bezocht, geen opera gepakt, geen dierentuin gedaan, geen wolkenkrabbers bestegen, ons niet gestort in het nachtleven. Maar zeker is: we zouden ons hier beslist langer vermaakt hebben... maar helaas, aan alles komt een eind.

Binnen een uur zijn we weer terug in onze muffe kamer in Days Inn Elk Grove. De volgende dag halen we onze huurauto op bij O'Hare. Nu begint deel twee van onze vakantie: we hebben ons huis in Nederland voor en paar weken geruild met mensen in het stadje Grand Haven in de staat Michigan, aan het meer. Daarover een andere keer meer.

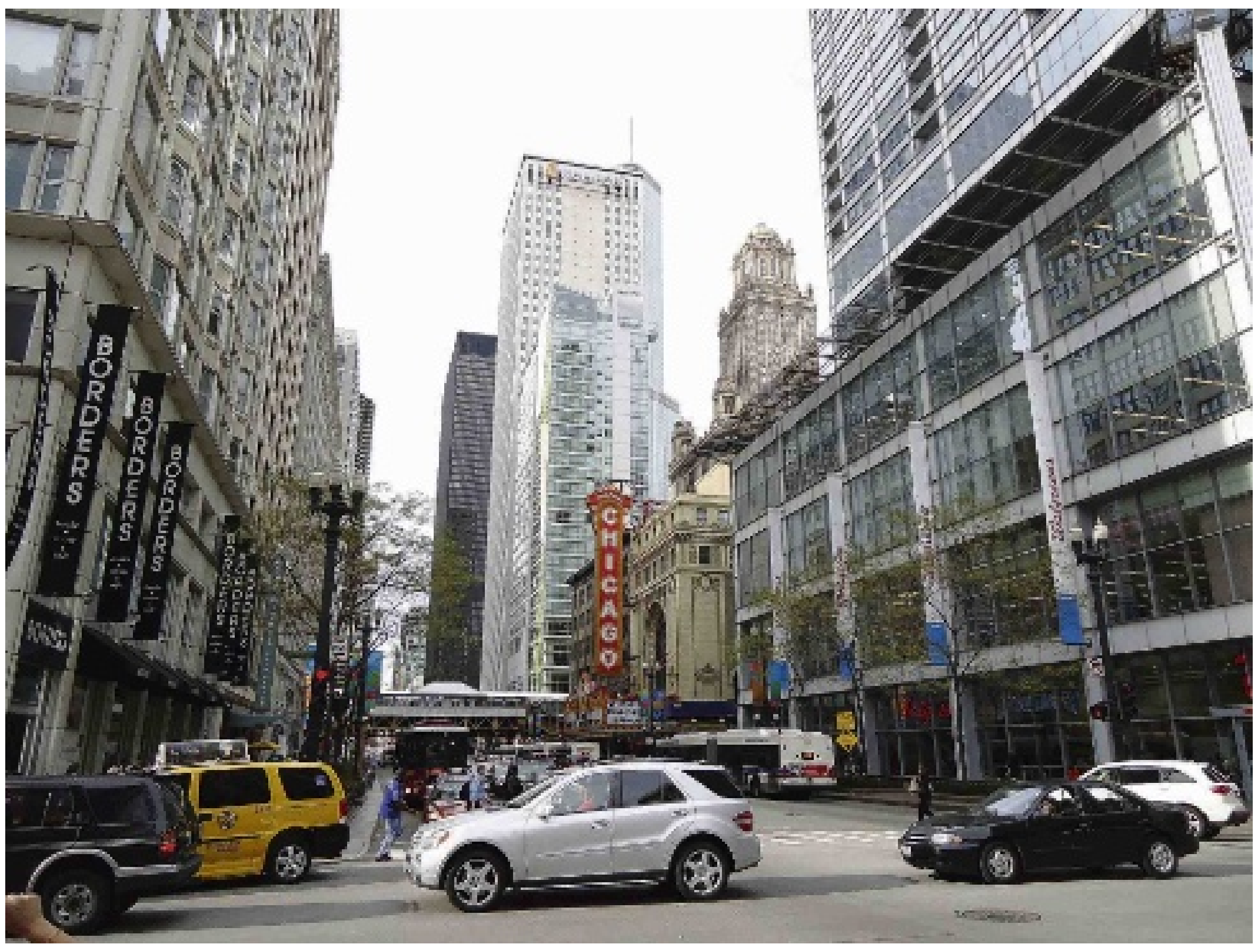

De herbouw van Chicago veroorzaakte een revolutie in de bouwkunst.